

Πρώτο Μέρος

Συμμετέχουμε στην κοινότητα

Ενότητα 1

Ταυτότητα - Επιλέγω

Δίνουμε μορφή στη ζωή μας, αλλά και στων άλλων

Ενότητα 2

Υπευθυνότητα – Συμμετέχουμε, αναλαμβάνουμε ευθύνες

Η ελευθερία έχει ευθύνες

Ενότητα 3

Ετερότητα και πλουραλισμός – Συναίνεση μέσω διαφωνίας;

Πώς καταλήγουμε σε συμφωνία για το κοινό καλό;

ΕΝΟΤΗΤΑ 1

ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ

Για το λύκειο

**Επιλέγουμε
Δίνουμε μορφή στη ζωή μας,
αλλά και στων άλλων**

1.1 Απόψεις για τις επιλογές και την ταυτότητα

Με ποια άποψη συμφωνώ;

1.2 Το παρελθόν μου: Ποιες επιλογές με διαμόρφωσαν;

Ποιες επιλογές επηρέασαν τη ζωή μου;

1.3 Το μέλλον μου: τρεις επιλογές που διαμορφώνουν τη ζωή μας

Ελευθερία σημαίνει να έχω την ικανότητα να επιλέγω ή να αποφεύγω

1.4 Ποιο επάγγελμα μου ταιριάζει;

Κριτήρια επιλογής επαγγέλματος

Επέκταση: Παρακολουθώ κάποιον στη δουλειά του

Ενότητα 1 Ταυτότητα Επιλέγουμε

Εισαγωγή για εκπαιδευτικούς

«Ποιος θα είναι ο σύντροφός μου;»

«Θέλουμε να κάνουμε παιδιά;»

«Ποιο επάγγελμα θα επιλέξω;»

Βασικό στοιχείο της ενότητας: οι επιλογές διαμορφώνουν ταυτότητες

Στην εφηβεία, αλλά και στα είκοσί μας, αναζητούσαμε απαντήσεις στις τρεις από τις πιο σημαντικές επιλογές που κάνουμε στη ζωή μας. Το ίδιο κάνουν οι μαθητές μας. Μέσα από αυτές τις επιλογές, διαμορφώνουμε την ταυτότητά μας – αποφασίζουμε το πώς θα είναι η ζωή μας. Είναι επίπονο και δύσκολο να αναστρέψουμε αυτές τις επιλογές, και είναι αδύνατον να το κάνουμε σε σχέση με τα παιδιά που έχουμε φέρει στον κόσμο. Οι επιλογές μας έχουν επιπτώσεις στη ζωή μας, αλλά και στη ζωή των άλλων.

Ταυτότητα – αυτό το οικείο, πολύ προσωπικό ζήτημα

Η ενότητα αυτή, που πραγματεύεται την έννοια της ταυτότητας, πιθανώς προσεγγίζει τις πιο οικείες εμπειρίες και επιθυμίες των μαθητών, περισσότερο από κάθε άλλη ενότητα αυτού του τόμου. Οι δραστηριότητές της έχουν σχεδιαστεί ως επιλογές. Η μέθοδος αντανάκλα τις εμπειρίες των μαθητών.

Περιγραφή της ενότητας 1

Το πρώτο μάθημα εισάγει τους μαθητές στη σπουδαιότητα του να επιλέγει κάποιος. Στο δεύτερο μάθημα, οι μαθητές στρέφονται στο παρελθόν: ποιες επιλογές επηρέασαν περισσότερο τη ζωή και την ταυτότητά τους; Στο τρίτο μάθημα, οι μαθητές στρέφονται προς το μέλλον, κάνοντας τις τρεις βασικές παραπάνω ερωτήσεις. Στο τέταρτο μάθημα, εστιάζουν σε μια από αυτές – στην επιλογή επαγγέλματος. Προτείνεται μια διαδικασία συνεργασίας με κάποιον εν ενεργεία επαγγελματία ως επέκταση (βλ. φυλλάδιο για τους μαθητές, 1.4)

Η κonstrouκτιβιστική έννοια της ταυτότητας

Σ' αυτή την ενότητα, η έννοια της ταυτότητας γίνεται αντιληπτή από την κonstrouκτιβιστική άποψη. Η ταυτότητά μας δεν υπάρχει απλά, ως κάτι στατικό και πλήρες. Ο εαυτός μας την εξελίσσει στη διάρκεια της ζωής μας, μέσω μιας διαδικασίας μάθησης, και διαμορφώνεται με τις επιλογές μας. Κάποιες από αυτές είναι μη αναστρέψιμες. Άλλες, εάν το θελήσουμε, μπορούν να αλλάξουν και να διορθωθούν (βλ. υλικό για εκπαιδευτικούς 1.3)

Ανάπτυξη ικανοτήτων: σύνδεση με άλλες ενότητες αυτού του βιβλίου

Τι δείχνει αυτός ο πίνακας

Ο τίτλος αυτού του τόμου, *Συμμετέχουμε στη δημοκρατία*, εστιάζει στις ικανότητες του ενεργού πολίτη στη δημοκρατία. Ο πίνακας που έπεται, παρουσιάζει τη δυνατότητα να συνδυάσουμε τις ενότητές του. Στη σκιασμένη σειρά, φαίνονται οι ικανότητες που αναπτύσσονται στην Ενότητα 1. Στη στήλη με έντονο περιθώριο φαίνονται οι ικανότητες για πολιτική λήψη αποφάσεων και δράση, διότι συνδέονται στενά με τη συμμετοχή στη δημοκρατία. Οι άλλες σειρές υποδεικνύουν συνδέσεις με άλλες ενότητες αυτού του τόμου και συγκεκριμένα με ικανότητες που ενισχύουν τους μαθητές που βρίσκονται στην ενότητα 1.

Πώς χρησιμοποιείται ο πίνακας

Οι εκπαιδευτικοί μπορούν να χρησιμοποιήσουν τον πίνακα ως εργαλείο για τον σχεδιασμό ενός μαθήματος στην EDC/HRE με διαφορετικούς τρόπους.

- Βοηθά εκείνους που διαθέτουν λίγες ώρες για EDC/HRE: κάποιος μπορεί να επιλέξει μόνο αυτή την ενότητα και να παραλείψει τις άλλες, διότι κάποιες βασικές δεξιότητες αναπτύσσονται, σε κάποιο βαθμό, σε αυτή την ενότητα (όπως για παράδειγμα, επιλέγω, κατανοώ τον πλουραλισμό των ταυτοτήτων, ασκώ το δικαίωμα στην ελευθερία, η ευθύνη των επιλογών επηρεάζει τους άλλους).
- Ο πίνακας βοηθά τους/τις εκπαιδευτικούς να συνδέουν τα θέματα των ενοτήτων, ώστε να ασκούν τους μαθητές τους επανειλημμένα σε βασικές ικανότητες, μέσα από διαφορετικά πλαίσια και με ποικίλους συνδυασμούς.

Ενότητες	Διαστάσεις ανάπτυξης ικανοτήτων			Στάσεις και αξίες
	Πολιτική ανάλυση και κριτική ικανότητα	Μέθοδοι και δεξιότητες	Συμμετοχή στη δημοκρατία Εφαρμογή πολιτικών αποφάσεων και δράσεων	
1 Ταυτότητα	Εφαρμογή επιλογών και στάθμιση των επιπτώσεών τους Επιλογή εργασίας και έλεγχος κριτηρίων	Χρήση μοντέλων ως εργαλείων ανάλυσης Παρουσιάσεις Συμμετοχή σε συζητήσεις	Λήψη αποφάσεων - προσδιορισμός κριτηρίων, στόχων και προτεραιοτήτων	Υπευθυνότητα - συνειδητοποίηση του τρόπου που επηρεάζουν τους άλλους οι επιλογές μου Επιθυμία και ικανότητα συναίσθησης προσωπικών επιθυμιών, αναγκών και υποχρεώσεων
2 Υπευθυνότητα				Αμοιβαία αναγνώριση
3 Ετερότητα και πλουραλισμός	Οι ατομικές επιλογές εμπλουτίζουν την ετερότητα των ταυτοτήτων			
6 Κυβέρνηση και πολιτική	Η πολιτική λήψη αποφάσεων ανταποκρίνεται στις ατομικές επιλογές Ο στόχος της ατομικής ευτυχίας ανταποκρίνεται στον στόχο του κοινού καλού		Δημόσιες διαφωνίες και αντιπαραθέσεις (συμμετοχή στη διαμόρφωση άποψης)	Επιθυμία και ικανότητα να ακούει κάποιος ανθρώπους με διαφορετικά ενδιαφέροντα και απόψεις
8 Ελευθερία			Άσκηση του δικαιώματος στην ελευθερία	

ΕΝΟΤΗΤΑ 1: Ταυτότητα - Επιλέγω Δίνουμε μορφή στη ζωή μας, αλλά και στη ζωή των άλλων

Θέμα του μαθήματος	Άσκηση δεξιότητας/ μαθησιακός στόχος	Δραστηριότητες για τους μαθητές	Πηγές και υλικό	Μέθοδος
Μάθημα 1 Απόψεις για τις επιλογές και την ταυτότητα	Αποσαφηνίζουμε την προσωπική αφετηρία και τις επιλογές. Παρουσιάζουμε στους άλλους στοιχεία για το ποιοι είμαστε, για τις ταυτότητές μας, μέσω των επιλογών μας.	Οι μαθητές επιλέγουν μια ρήση και αιτιολογούν την επιλογή τους.	Υλικό για εκπαιδευτικούς 1.1 (τρία αντίγραφα, με ρήσεις που κόβονται ανά μια από τον/την εκπαιδευτικό πριν το μάθημα).	Εργασία σε ομάδες. Συζήτηση σε ολομέλεια.
Μάθημα 2 Κοιτάζοντας στο παρελθόν: ποιες επιλογές με έκαναν αυτήν / αυτόν που είμαι	Η προοπτική της αυτοβιογραφίας. Οι προσωπικές επιλογές, οι δικές μας και των άλλων, έχουν σοβαρές επιπτώσεις στη ζωή μας.	Οι μαθητές προβληματίζονται για το ποιες επιλογές είχαν σοβαρές επιπτώσεις στη ζωή τους.	Φυλλάδιο για τους μαθητές 1.1. Χαρτί παρουσίασης, μαρκαδόροι διαφόρων χρωμάτων, χαρτιά μεγέθους Α6, κόλλα ή κολλητική ταινία.	Ατομική εργασία. Συζήτηση σε ολομέλεια.
Μάθημα 3 Κοιτάζω εμπρός: τρεις επιλογές που διαμορφώνουν τη ζωή μας στο μέλλον	Αποφασίζουμε, θέτουμε προτεραιότητες. Τα ανθρώπινα δικαιώματά μας ανοίγουν δρόμους για το πώς να διαμορφώσουμε τη ζωή μας στο μέλλον – αποφασίζουμε αν θα τους ακολουθήσουμε.	Οι μαθητές αναστοχάζονται πάνω σε βασικές επιλογές που επηρεάζουν τη ζωή τους στο μέλλον.	Φυλλάδιο για τους μαθητές 1.2. Χαρτί παρουσίασης, μαρκαδόροι.	Ατομική εργασία με φυλλάδιο. Συζήτηση σε ολομέλεια.
Μάθημα 4 Ποιο επάγγελμα μου ταιριάζει;	Προσδιορίζουμε, σταθμίζουμε και ιεραρχούμε κριτήρια για μια απόφαση. Βασικό κριτήριο για την επιλογή επαγγέλματος είναι «ποιο επάγγελμα ανταποκρίνεται στα ενδιαφέροντα και τις δυνατότητές μου;»	Οι μαθητές επιλέγουν ή απορρίπτουν ένα επάγγελμα και αιτιολογούν την επιλογή τους.	Φυλλάδιο για τους μαθητές 1.3. Υλικό για δασκάλους 1.2 (κόψτε το και δημιουργήστε ένα σετ από κάρτες, περίπου 10 περισσότερες από τον αριθμό των μαθητών στην τάξη).	Ατομική εργασία με φυλλάδιο εργασίας. Συζήτηση σε ολομέλεια.
Επέκταση: Παρακολουθώ κάποιον εν ώρα εργασίας	Συνέντευξη με έναν ειδικό: σχεδιασμός project. Παροχή διευκρινίσεων για επαγγελματικές επιλογές.	Οι μαθητές σχεδιάζουν και εφαρμόζουν το project.	Φυλλάδιο για τους μαθητές 1.4.	Εργασία project.

Μάθημα 1**Όψεις επιλογών ταυτότητας****Με ποια επιλογή συμφωνώ;**

Ο πίνακας συνοψίζει τις πληροφορίες που χρειάζεται ο/η εκπαιδευτικός ώστε να σχεδιάσει και να διδάξει το μάθημα.

Η **άσκηση στις ικανότητες** αφορά άμεσα την EDC/HRE.

Οι **μαθησιακός στόχος** υποδεικνύει όσα γνωρίζουν και κατανοούν οι μαθητές.

Οι **δραστηριότητες για τους μαθητές**, με τη **μέθοδο**, συγκροτούν το βασικό στοιχείο της διαδικασίας μάθησης.

Ο πίνακας για επιλογή **υλικού** υποστηρίζει την προετοιμασία του μαθήματος.

Ο **προσδιορισμός του διαθέσιμου χρόνου** δίνει ένα αδρό περίγραμμα για τη διαχείριση του χρόνου.

Άσκηση ικανοτήτων	Αποσαφήνιση προσωπικής αφετηρίας και επιλογών.
Μαθησιακός στόχος	Παρουσιάζουμε στους άλλους στοιχεία για το ποιοι είμαστε, για τις ταυτότητές μας, μέσω των επιλογών μας.
Δραστηριότητες για τους μαθητές	Οι μαθητές επιλέγουν μια ρήση και αιτιολογούν την επιλογή τους.
Πηγές και υλικό	Τρία αντίγραφα από το υλικό για εκπαιδευτικούς 1.1, με ρήσεις που κόβονται ανά μια από τον/την εκπαιδευτικό πριν το μάθημα.
Μέθοδος	Εργασία σε ομάδες. Συζήτηση σε ολομέλεια.
Προσδιορισμός διαθέσιμου χρόνου	1. Οι μαθητές επιλέγουν: (15 λεπτά).
	2. Οι μαθητές αιτιολογούν τις επιλογές τους: (15 λεπτά).
	3. Οι μαθητές συγκρίνουν και συζητούν για τις επιλογές τους: (10 λεπτά).

Επιπρόσθετες πληροφορίες

Σ' αυτό το μάθημα, οι μαθητές πραγματοποιούν επιλογές και εισάγονται στο ζήτημα των επιλογών μέσω της προσωπικής τους εμπειρίας. Η πολύπλοκη έννοια της ταυτότητας προσεγγίζεται με δραστηριότητες, παρά με θεωρία ή κείμενο, ώστε να βοηθήσει τους μαθητές να συνειδητοποιήσουν πως η έννοια της ταυτότητας συνδέεται με τη ζωή τους με πολύ πρακτικό τρόπο.

Το μάθημα βασίζεται στην επικοινωνία ανάμεσα στους μαθητές. Γι' αυτό, θα ήταν αντιπαραγωγικό αν τα θρανία και τα καθίσματα παρέμεναν σε σειρές. Αν είναι δυνατόν, θα πρέπει να τοποθετηθούν έτσι ώστε να σχηματίσουν ένα πέταλο.

Περιγραφή του μαθήματος

1. Οι μαθητές επιλέγουν

Οι μαθητές θέτουν το γενικό πλαίσιο

Ο/η εκπαιδευτικός παρουσιάζει το θέμα. Καθημερινά, στη διάρκεια της ζωής μας, επιλέγουμε και αποφασίζουμε – ποια παραδείγματα έρχονται στο νου των μαθητών; Οι μαθητές απαντούν και δίνουν παραδείγματα από την εμπειρία τους. Ο/η εκπαιδευτικός διασφαλίζει πως παρουσιάζουν τις αποφάσεις, αλλά δεν προχωρούν σε λεπτομέρειες, ούτε συζητούν για τους λόγους που κρύβονται πίσω από τις αποφάσεις τους. Στα πρώτα πέντε λεπτά, παίρνουν τον λόγο όσο το δυνατόν περισσότεροι μαθητές. Ο/η εκπαιδευτικός δεν χρειάζεται να συζητά τα όσα λένε οι μαθητές. Παρατηρεί την ισορροπία ανάμεσα σε καθημερινές επιλογές (αγοράζω κάτι να φάω) ή βασικές αποφάσεις (επιλέγω ένα επάγγελμα). Ο εκπαιδευτικός επισημαίνει τις τάσεις που εμφανίζονται στις επιλογές των μαθητών.

Οι μαθητές επιλέγουν ένα απόσπασμα

Ο/η εκπαιδευτικός εξηγεί στους μαθητές πως θα ακούσουν κάποια αποσπάσματα από συγγραφείς διαφορετικών χωρών, από την αρχαία ως τη σύγχρονη εποχή. Στη συνέχεια:

- Οι μαθητές επιλέγουν ένα απόσπασμα με το οποίο είτε συμφωνούν είτε διαφωνούν περισσότερο.
- Όσοι μαθητές επιλέξουν το ίδιο απόσπασμα, δημιουργούν μικρές ομάδες (όχι μεγαλύτερες των έξι ατόμων) και μοιράζονται τους λόγους της επιλογής τους. Η ομάδα επιλέγει ένα πρόσωπο για να παρουσιάσει την εργασία τους.
- Μετά από πέντε λεπτά, οι εκπρόσωποι παρουσιάζουν στην ολομέλεια, περιληπτικά, τις επιλογές της ομάδας. Διαβάζουν το απόσπασμα και αναφέρουν τους κύριους λόγους για τους οποίους η ομάδα τους συμφώνησε ή διαφώνησε με αυτό. Αν οι μαθητές της ομάδας εξέφρασαν διαφορετικές απόψεις, οι εκπρόσωποι θα πρέπει να τις αναφέρουν.

Ο/η εκπαιδευτικός μοιράζει το σετ με τα αποσπάσματα (κάθε απόσπασμα σε χωριστό κομμάτι χαρτιού) στα θρανία. Με τη σειρά, κάθε μαθητής διαβάζει ένα απόσπασμα δυνατά στην τάξη. Στη συνέχεια, οι μαθητές αρχίζουν τη δραστηριότητά τους. Αν μια ομάδα είναι πολύ μεγάλη, φροντίζει να χωριστεί σε μικρότερες. Έχει φροντίσει γι' αυτό τον σκοπό να έχει περισσότερα αντίγραφα αποσπασμάτων. Ο/η εκπαιδευτικός σημειώνει ποια αποσπάσματα έχουν επιλέξει οι μαθητές και ποια όχι. Δεν θα είναι σε θέση να παρακολουθήσει τη συζήτησή τους, καθώς όλοι θα μιλούν ταυτόχρονα, οπότε ο θόρυβος θα είναι αυτός ενός γεμάτου πελάτες καφενείου.

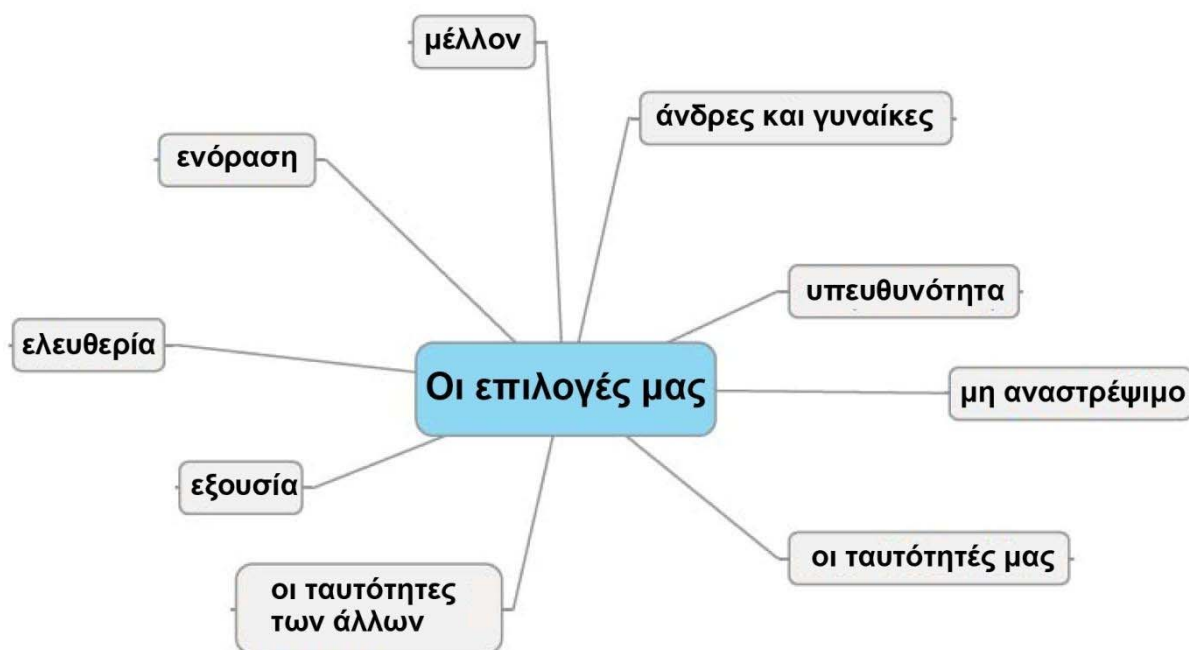
2. Οι μαθητές αιτιολογούν τις επιλογές τους

Οι εκπρόσωποι προχωρούν σε ανακοινώσεις

Ο/η εκπαιδευτικός ανακοινώνει πως ο χρόνος για συζήτηση στις ομάδες έληξε και καλεί τους μαθητές σε ολομέλεια, στην οποία θα προεδρεύσει ο/η ίδιος/α. Οι μαθητές παραμένουν στις ομάδες τους. Με τη σειρά, κάθε εκπρόσωπος κάνει την ανακοίνωσή του. Αν το κρίνει απαραίτητο, ο/η εκπαιδευτικός υπενθυμίζει στον εκπρόσωπο πως πρέπει να ανακοινώσει τους λόγους για τους οποίους η ομάδα επέλεξε το απόσπασμα. Δίνεται στους μαθητές η δυνατότητα να κάνουν διευκρινιστικές ερωτήσεις. Ο/η εκπαιδευτικός είναι καλό να διασφαλίσει πως δεν αρχίζει κάποια συζήτηση πριν αιτιολογήσουν τις επιλογές τους όλες οι ομάδες.

Εκπαιδευτικός και μαθητές κατασκευάζουν έναν χάρτη εννοιών, αντί πρακτικού για τη συζήτηση

Πριν πάρει τον λόγο ο επόμενος εκπρόσωπος, ο/η εκπαιδευτικός ζητά από τους ακροατές να συνοψίσουν σε μια πρόταση – δήλωση, αυτά που μόλις άκουσαν, για παράδειγμα «Πολλές από τις επιλογές μας είναι μη αναστρέψιμες» ή «Με το να επιλέγουμε, ασκούμε το δικαίωμα στην προσωπική μας ελευθερία». Ο/η εκπαιδευτικός – ή κάποιος από τους μαθητές – συνοψίζει τα σημεία σε έναν απλό χάρτη εννοιών (όπως στο παράδειγμα που έπεται).

3. Οι μαθητές συγκρίνουν και συζητούν τις επιλογές τους

Οι μαθητές διαβάζουν τον χάρτη εννοιών – κείμενο που περιέχει πολλές επιλογές

Ο χάρτης εννοιών διευκολύνει την καταληκτική φάση αναστοχασμού σε αυτό το μάθημα.

Ο/η εκπαιδευτικός θέτει ένα ερώτημα που προκαλεί σκέψη – με πολλές πιθανές απαντήσεις, καθώς οι μαθητές λογίζονται ως ειδικοί για τον εαυτό τους: οι εκπρόσωποι έχουν μόλις ανακοινώσει τις σκέψεις των μαθητών για τις επιλογές τους στα αποσπάσματα. Οι ομάδες έχουν δημιουργηθεί από την επιλογή των μαθητών – οπότε, τι μας αποκαλύπτει ο χάρτης εννοιών για τους μαθητές;

Οι μαθητές ίσως χρειαστούν κάποιον χρόνο για να σκεφτούν. Θα πρέπει να τους δοθεί –τι καλύτερο από μια τάξη γεμάτη μαθητές που σκέπτονται έντονα σιωπηλοί; Παρ' όλα αυτά, αυτή η παραγωγική φάση δε θα πρέπει να τελειώσει πολύ σύντομα, δίνοντας τον λόγο στον πρώτο μαθητή που σηκώνει το χέρι του. Είναι καλό να μιλήσουν πολλοί μαθητές. Είναι πιθανό να ακουστούν πολλές διαφορετικές απόψεις, αλλά θα διαφέρουν ανάλογα με το γενικό πλαίσιο που θα έχουν δημιουργήσει οι μαθητές με τις επιλογές τους, όπως τις κατέγραψαν στον χάρτη εννοιών.

Συμπέρασμα: βασικές δηλώσεις

Βασικό μέλημα του/της εκπαιδευτικού είναι να ολοκληρώσει το μάθημα, συνοψίζοντας τις βασικές δηλώσεις των μαθητών. Είναι πιθανόν να έχουν εκφραστεί άμεσα, ή να προκύπτουν από τα συμπραζόμενα των δηλώσεων. Ο/η εκπαιδευτικός σημειώνει στον πίνακα τις λέξεις-κλειδιά στις οποίες θα βασίσει την τελική σύνοψη.

1. Σ' αυτό το μάθημα, οι μαθητές έχουν *επιλέξει* καθώς *μιλούν* για επιλογές.
2. Οι μαθητές έχουν κάνει *διαφορετικές επιλογές*, για διαφορετικούς λόγους, για παράδειγμα: προσωπικές εμπειρίες, αξίες, φύλο, μέριμνα για τους άλλους, υπευθυνότητα, ανθρώπινα δικαιώματα.
3. Οι επιλογές των μαθητών δηλώνουν ότι αποτελούν διαφορετικές προσωπικότητες – οι επιλογές τους μας παρουσιάζουν κάτι σχετικό με το ποιοι είναι, δηλαδή για τις *ταυτότητές τους*.

Μάθημα 2

Το παρελθόν μου: ποιες επιλογές με έκαναν αυτό που είμαι;

Ποιες επιλογές είχαν τον ισχυρότερο αντίκτυπο στη ζωή μου;

Ο πίνακας συνοψίζει τις πληροφορίες που χρειάζεται ο/η εκπαιδευτικός ώστε να σχεδιάσει και να διδάξει το μάθημα.

Η **άσκηση στις ικανότητες** αφορά άμεσα την EDC/HRE.

Οι **μαθησιακός στόχος** υποδεικνύει όσα γνωρίζουν και κατανοούν οι μαθητές.

Οι **δραστηριότητες για τους μαθητές**, με τη **μέθοδο**, συγκροτούν το βασικό στοιχείο της διαδικασίας μάθησης.

Ο πίνακας για επιλογή **υλικού** υποστηρίζει την προετοιμασία του μαθήματος.

Ο **προσδιορισμός του διαθέσιμου χρόνου** δίνει ένα αδρό περίγραμμα για τη διαχείριση του χρόνου.

Άσκηση ικανοτήτων	Η αυτοβιογραφική οπτική.
Μαθησιακός στόχος	Οι επιλογές μας και οι επιλογές των άλλων έχουν αποφασιστική επίδραση στη ζωή μας.
Δραστηριότητες για τους μαθητές	Οι μαθητές προβληματίζονται για τις επιλογές που είχαν αποφασιστική επίδραση στη ζωή τους.
Πηγές και υλικό	Φυλλάδιο για τους μαθητές 1.1. Χαρτί πίνακα σεμιναρίου, φύλλα χαρτιού (A6), μαρκαδόροι διαφορετικών χρωμάτων, κόλλα ή σελοτέιπ.
Μέθοδος	Ατομική εργασία. Συζήτηση σε ολομέλεια.
Προσδιορισμός διαθέσιμου χρόνου	1. Οι μαθητές διερευνούν τις επιλογές που επηρέασαν τη ζωή τους. (15 λεπτά)
	2. Οι μαθητές μοιράζονται τα ευρήματά τους. (15 λεπτά)
	3. Οι μαθητές συγκρίνουν και συζητούν τα όσα έχουν ανακαλύψει. (10 λεπτά)

Επιπρόσθετες πληροφορίες

Οι επιλογές σκιαγραφούν τις ταυτότητές μας σε σημαντικό βαθμό. Σ' αυτό το μάθημα, οι μαθητές αναπολούν τη ζωή τους. Στο επόμενο μάθημα, αλλάζουν προοπτική και ατενίζουν προς το μέλλον. Το βασικό ζήτημα παραμένει ίδιο – με το να επιλέγουμε, με ποιον τρόπο διαμορφώνουμε τη δική μας ζωή, αλλά και τη ζωή των άλλων;

Σ' αυτό το μάθημα, οι μαθητές αρχικά συσχετίζουν τη βιογραφία τους με το πλαίσιο της βασικής ερώτησης. Στη συνέχεια, μοιράζονται κάποια από τα ευρήματά τους στην ολομέλεια και τα συγκρίνουν.

Περιγραφή του μαθήματος

Προετοιμασία

Πριν από το μάθημα, ο/η εκπαιδευτικός κρεμάει ένα φύλλο από πίνακα σεμιναρίου στον τοίχο ή στον πίνακα και αντιγράφει το διάγραμμα του φύλλου εργασίας για τον μαθητή 1.1.

1. Οι μαθητές διερευνούν τις επιλογές που επηρέασαν τη ζωή τους

Ο/η εκπαιδευτικός παρουσιάζει τη δραστηριότητα

Ο/η εκπαιδευτικός παρουσιάζει τη βασική δραστηριότητα του μαθήματος. Η αναλυτική εκδοχή του φυλλαδίου που βρίσκεται στον τοίχο ή στον πίνακα χρησιμεύει ως σημείο αναφοράς. Ο/η εκπαιδευτικός υπενθυμίζει ότι στο προηγούμενο μάθημα: οι μαθητές έκαναν επιλογές, και αυτή η δραστηριότητα τους έδωσε τη δυνατότητα να συνειδητοποιήσουν πως έχουν διαφορετικές προσωπικότητες. Αυτό το μάθημα υιοθετεί μια διαφορετική προοπτική: τι επίδραση είχαν οι επιλογές στις ταυτότητές και στην ανάπτυξη μας; Ποιος έκανε αυτές τις επιλογές; Εμείς οι ίδιοι; Άλλοι;

Ο πίνακας στον τοίχο είναι ο ίδιος με το φύλλο εργασίας που παίρνουν οι μαθητές. Στο πάνω μισό, οι μαθητές σημειώνουν τις επιλογές που έχουν κάνει οι ίδιοι, στο κάτω μισό, σημειώνουν τις επιλογές που έκαναν άλλοι. Η γραμμή του χρόνου, από αριστερά προς τα δεξιά, καλύπτει το διάστημα από τη γέννησή τους ως σήμερα. Οπότε, οι μαθητές μπορούν να σημειώσουν το χρόνο που έγινε η επιλογή που επηρέασε τη ζωή τους.

Οι μαθητές υιοθετούν μια αυτοβιογραφική προοπτική

Οι μαθητές παίρνουν ένα αντίγραφο του φύλλου εργασίας για τους μαθητές 1.1 και εργάζονται ατομικά και σιωπηρά (10-15 λεπτά). Προβληματίζονται για τις προσωπικές τους εμπειρίες από αυτοβιογραφική σκοπιά. Είναι εμπειρογνώμονες του εαυτού τους. Το ζήτημα και οι πληροφορίες είναι εξαιρετικά σημαντικές για κάθε μαθητή, λόγω της ευαίσθητης φύσης τους, και θα πρέπει να αποφασίσουν ποιες θα μοιραστούν με τους άλλους στην τάξη στη διάρκεια της επόμενης φάσης του μαθήματος.

2. Σύγκριση της εμπειρίας των μαθητών

Εισαγωγή στη δραστηριότητα

Ο/η εκπαιδευτικός παρουσιάζει το επόμενο βήμα. Τώρα οι μαθητές έχουν τη δυνατότητα να μοιραστούν με άλλους κάποια από τα ευρήματά τους. Κάθε μαθητής παίρνει δύο κομμάτια χαρτί μεγέθους Α6 και μαρκαδόρους (μπορούν και να τους μοιράζονται). Σε κάθε χαρτί μπορούν να σημειώσουν μόνο μια πληροφορία, καθώς στη συνέχεια αυτά θα συνδεθούν με τις σημειώσεις των άλλων μαθητών.

Ο/η εκπαιδευτικός τοποθετεί τις χρονολογίες στη γραμμή του χρόνου, αρχίζοντας από την ημερομηνία γέννησης του μεγαλύτερου μαθητή της τάξης και τελειώνοντας στο σήμερα.

Στη συνέχεια, οι μαθητές επιλέγουν ένα ή δύο σημεία από τις αυτοβιογραφικές τους παρατηρήσεις, ακολουθώντας τα παρακάτω κριτήρια:

- Ποια επιλογή είχε ιδιαίτερα ισχυρή επίπτωση στην ταυτότητά μου;
- Ποια πληροφορία επιθυμώ να παρουσιάσω στην τάξη;

Οι μαθητές θα πρέπει να σημειώσουν ποιος έκανε την επιλογή (π.χ. «εγώ», «η μητέρα μου», «ένας φίλος» ...) καθώς και πότε έγινε η επιλογή, χωρίς να προσθέσουν το όνομά τους.

Οι μαθητές πραγματοποιούν γενική επισκόπηση βασικών επιλογών

Οι μαθητές συμπληρώνουν ένα ή δύο φύλλα, ανάλογα με τις οδηγίες του/της εκπαιδευτικού, και τα τοποθετούν ανάποδα (το γραμμένο προς το θρανίο) στα θρανία τους. Τέσσερις μαθητές τα συγκεντρώνουν και τα πάνε στο φύλλο σεμιναρίου.

Οι μαθητές συγκεντρώνονται σε ημικύκλιο (σε δύο σειρές αν είναι ανάγκη), γύρω από το φύλλο. Ένας μαθητής από κάθε ομάδα διαβάζει δυνατά όσα έχουν γραφτεί. Ένα μέλος της ομάδας προτείνει σε ποιο σημείο να κολληθούν στον πίνακα. Αν υπάρχουν χαρτιά ίδια με αυτό που ήδη έχει κολληθεί, τότε ισχύει το υπάρχον. Έχουν μετρηθεί, έχει σημειωθεί η ποσότητά τους, και το κείμενο στον πίνακα μπαίνει σε πλαίσιο για να τονιστεί η σημασία του. Η ομάδα συνεργάζεται με την τάξη, ώστε όλοι οι μαθητές να συμμετάσχουν στην ανάδειξη των κοινών καταγραφών καθώς και να λάβουν μέρος στη δημιουργία τους.

3. Οι μαθητές συζητούν και στοχάζονται πάνω στα ευρήματά τους

Έρευνα για επαναλαμβανόμενα μοτίβα και χαρακτηριστικά στοιχεία

Το υλικό που έχει παραχθεί είναι νέο για όλους, οπότε το περιεχόμενό του δεν είναι δυνατόν να προβλεφθεί. Συνήθως, οι μαθητές δεν έχουν ανάγκη καθοδήγησης ή αφετηρίας, αλλά αρχίζουν να σχολιάζουν ευθύς αμέσως.

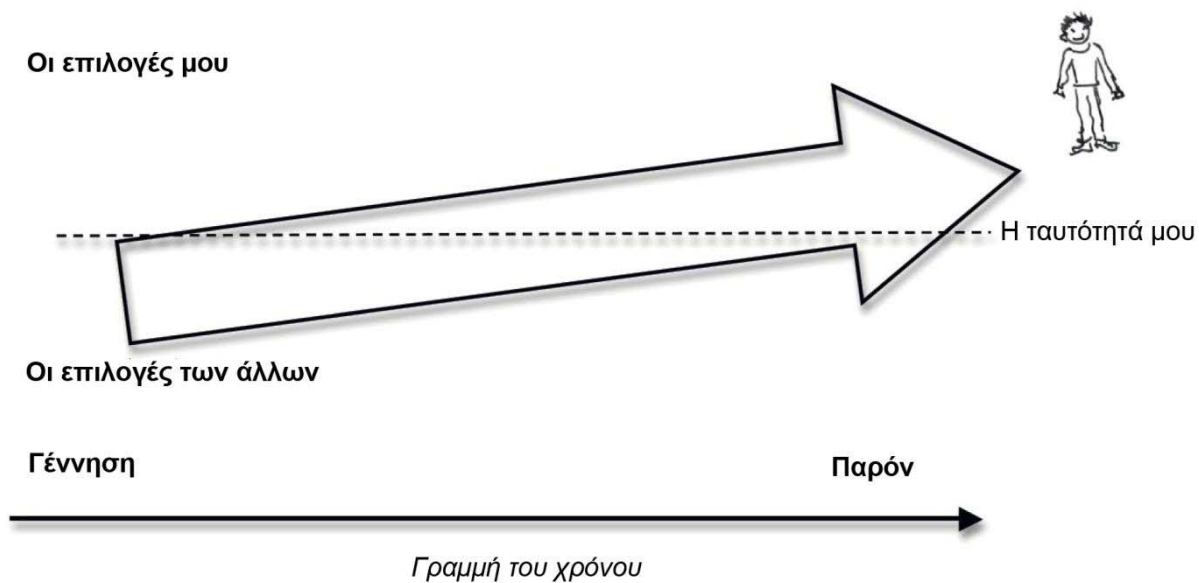
Αν είναι απαραίτητο, ο/η εκπαιδευτικός υπογραμμίζει πως το επόμενο βήμα αφορά στην αναγνώριση σημαντικών προτύπων ή λεπτομερειών.

Μερικά μοτίβα που εμφανίζονται κυρίως είναι:

Η εφηβεία – η αυξανόμενη αυτονομία: στην παιδική ηλικία, τις αποφάσεις έπαιρναν οι άλλοι (γονείς, οικογένεια, εκπαιδευτικοί, γιατροί). Καθώς μεγαλώνουμε, αποφασίζουμε ολοένα και περισσότερο μόνοι μας. Οπότε, είναι δυνατόν να παρουσιαστούν ομάδες τέτοιων σχολίων στον πίνακα, που θα πρέπει να επισημανθούν με ένα τόξο με κατεύθυνση προς τα πάνω – την τάση προς περισσότερη αυτονομία και ατομική υπευθυνότητα καθώς μεγαλώνουμε. Κάποιος μαθητής μπορεί να σχηματίσει το τόξο στο διάγραμμα (βλ. παρακάτω).

«Οφείλω την ύπαρξή μου στους γονείς μου»: Αυτή η έκφραση αποτελεί κοινή αφετηρία στις βιογραφίες όλων μας. Είναι στοιχειώδης και προφανής. Έχουμε όλοι ρίζες στις οικογένειές μας.

Ετερότητα και πλουραλισμός: Πιθανώς να μην παρουσιαστεί κάποιο επαναλαμβανόμενο μοτίβο. Αυτό υπογραμμίζει την ύπαρξη του φαινομένου της ετερότητας – διαφέρουμε στην εξέλιξή μας, και οι επιλογές μας μάς έχουν κάνει να γίνουμε ξεχωριστές προσωπικότητες.

Καθώς τα παιδιά μεγαλώνουν, αυξάνει και η αυτονομία τους στο να επιλέγουν.

Μάθημα 3

Το μέλλον μου: τρεις επιλογές που διαμορφώνουν τη ζωή μας στο μέλλον

Ελευθερία σημαίνει να έχει κάποιος την ικανότητα να επιλέγει ή να απορρίπτει

Ο πίνακας συνοψίζει τις πληροφορίες που χρειάζεται ο/η εκπαιδευτικός ώστε να σχεδιάσει και να διδάξει το μάθημα.

Η άσκηση στις ικανότητες αφορά άμεσα την EDC/HRE.

Οι μαθησιακός στόχος υποδεικνύει όσα γνωρίζουν και κατανοούν οι μαθητές.

Οι δραστηριότητες για τους μαθητές, με τη μέθοδο, συγκροτούν το βασικό στοιχείο της διαδικασίας μάθησης.

Ο πίνακας για επιλογή υλικού υποστηρίζει την προετοιμασία του μαθήματος.

Ο προσδιορισμός του διαθέσιμου χρόνου δίνει ένα αδρό περίγραμμα για τη διαχείριση του χρόνου.

Άσκηση ικανοτήτων	Επιλέγω, θέτω προτεραιότητες.
Μαθησιακός στόχος	Τα ανθρώπινα δικαιώματα μας δίνουν δυνατότητες να διαμορφώσουμε τη ζωή μας στο μέλλον – αποφασίζουμε αν θα τις ακολουθήσουμε.
Δραστηριότητες για τους μαθητές	Οι μαθητές προβληματίζονται για τις επιλογές που επηρεάζουν τη ζωή τους στο μέλλον.
Πηγές και υλικό	Φυλλάδιο για τους μαθητές 1.2. Χαρτί πίνακα σεμιναρίου, μαρκαδόροι.
Μέθοδος	Ατομική εργασία με φύλλο εργασίας. Συζήτηση σε ολομέλεια.
Προσδιορισμός διαθέσιμου χρόνου	1. Εισαγωγή στο θέμα και παρουσίαση της δραστηριότητας. (10 λεπτά)
	2. Οι μαθητές προβληματίζονται για τις βασικές επιλογές τους.(10 λεπτά)
	3. Παρουσίαση και συζήτηση. (20 λεπτά)

Επιπρόσθετες πληροφορίες

«Ποιος θα είναι ο σύντροφός μου;» - «Θέλουμε παιδιά;» - «Τι επάγγελμα να διαλέξω;»

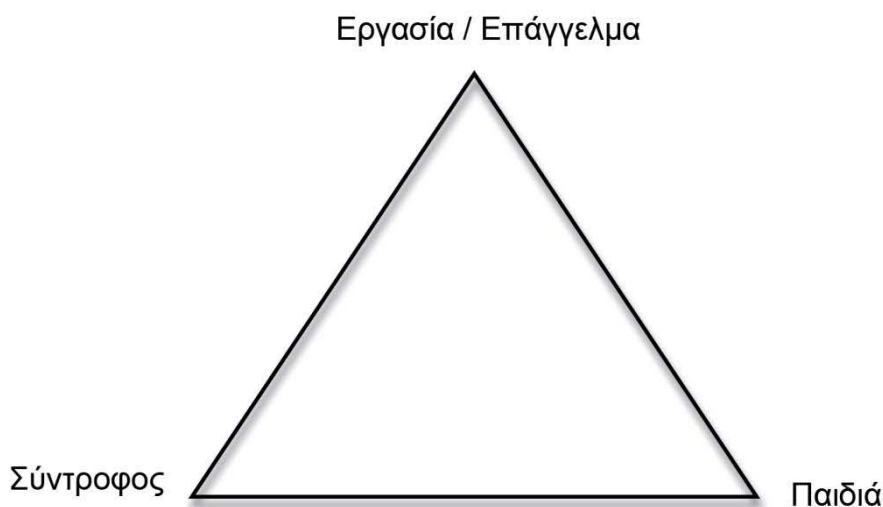
Σ' αυτό το μάθημα, οι μαθητές θα ασχοληθούν με αυτές τις επιλογές, αλλάζοντας την προοπτική τους από το παρελθόν στο μέλλον. Στο προηγούμενο μάθημα στράφηκαν στο παρελθόν και ασχολήθηκαν με το ζήτημα των επιλογών που έγιναν (και από ποιους έγιναν), και που επηρέασαν αποφασιστικά τη ζωή τους αλλά και διαμόρφωσαν τις ταυτότητές τους στη διάρκεια της παιδικής τους ηλικίας και της εφηβείας. Σ' αυτό το μάθημα, θα προσανατολιστούν προς το μέλλον. Θα κάνουν βασικές επιλογές – σχετικές με τον σύντρόφό τους, την οικογένεια και το επάγγελμά τους – επιλογές που έχουν ισχυρότερο αντίκτυπο στις ταυτότητές τους.

Οι μαθητές θα συνειδητοποιήσουν το ζήτημα των φύλων που εμπλέκεται σ' αυτή τη δραστηριότητα: στον παραδοσιακό ρόλο των φύλων, η γυναίκα επέλεγε σύντροφο και οικογένεια – αλλά όχι επάγγελμα, ενώ ο άνδρας επικεντρωνόταν στον ρόλο εκείνου που έφερνε εισόδημα (επάγγελμα), αλλά με μειωμένες ευθύνες ως προς την οικογενειακή ζωή. Σήμερα, οι νέες γυναίκες ασκούν το δικαίωμα στην εκπαίδευση πολύ περισσότερο και ευρύτερα, έχοντας πρόθεση να επιλέξουν το επάγγελμά τους. Οπότε, ενώ οι γυναίκες αποπειρώνται να βρουν έναν τρόπο να ισορροπήσουν και τις τρεις επιλογές – επάγγελμα, σύντροφο και οικογένεια – πολλοί, αλλά όχι όλοι οι άντρες τείνουν να παραμένουν προσκολλημένοι στην παραδοσιακή αντίληψη του ρόλου τους.

Περιγραφή του μαθήματος**1. Εισαγωγή στο θέμα και στη δραστηριότητα****Ο/η εκπαιδευτικός εμπλέκει τους μαθητές (επαγωγική προσέγγιση)**

Ο/η εκπαιδευτικός ξεκινά το μάθημα ρωτώντας τους μαθητές κάτι που όλοι μπορούν να απαντήσουν και που έχει άμεση σχέση με το θέμα: γιατί συνεχίζετε στο λύκειο; Τόσο τα αγόρια όσο και τα κορίτσια, σίγουρα θα απαντήσουν πως θέλουν να επιλέξουν ένα επάγγελμα. Θέλουν, επίσης, να αποκτήσουν πρόσβαση σε ανώτερα επίπεδα σπουδών και εκπαίδευσης, όπως για παράδειγμα στο πανεπιστήμιο.

Ο/η εκπαιδευτικός αφήνει να λάβουν τον λόγο αρκετοί μαθητές, μέχρις ότου δημιουργηθεί μια ξεκάθαρη εικόνα. Στη συνέχεια, συνοψίζει τις απαντήσεις των μαθητών, σχεδιάζοντας στον πίνακα το διάγραμμα που υπάρχει στο φυλλάδιο για τους μαθητές 1.2, συμπληρώνοντας την πρώτη επιλογή – επάγγελμα.

Ο/η εκπαιδευτικός εξηγεί πως οι μαθητές έδωσαν απόλυτη προτεραιότητα σ' αυτή την επιλογή και πως είναι ξεκάθαρο ότι είναι σημαντική για τις ταυτότητές τους. Με αυτό τον τρόπο, ασκούν τα ανθρωπina

δικαιώματα – την ελευθερία να επιλέγουν γενικά και την ελευθερία να επιλέγουν επάγγελμα. Οι μαθητές, δικαιολογημένα, μπορεί να αντιτάξουν πως αυτή η ελευθερία περιστέλλεται από τους περιορισμούς, για παράδειγμα, στην πρόσβαση σε συγκεκριμένα επαγγέλματα, από την ανεργία ή από τον ισχυρό ανταγωνισμό. Το ζήτημα αυτό δεν είναι ανάγκη να απασχολήσει σ' αυτό το σημείο, διότι πρόκειται να τεθεί στο επόμενο μάθημα.

Ο/η εκπαιδευτικός κοινοποιεί τις άλλες βασικές επιλογές: θέλω να ζήσω με σύντροφο, και αν ναι, ποιος θα είναι; (ή έχω προχωρήσει ήδη σε μια τέτοια επιλογή;). Και θέλω, ή θέλουμε να έχουμε παιδιά; Ο/η εκπαιδευτικός προσθέτει τους όρους «Σύντροφος» και «Παιδιά» στο διάγραμμα, έτσι ώστε να μοιάζει με το φυλλάδιο για τους μαθητές 1.2.

Ο/η εκπαιδευτικός εξηγεί πως όλοι μας πρόκειται να απαντήσουμε σ' αυτές τις ερωτήσεις κατά κάποιον τρόπο. Είναι δυνατόν να συνδυάσουμε και τις τρεις επιλογές, ή μόνο τις δύο και να αφήσουμε μία. Θα ζήσουμε εντελώς διαφορετικές ζωές, ανάλογα με τις επιλογές που κάνουμε ή δεν κάνουμε. Ασκοούμε τα ανθρώπινα δικαιώματα, παράλληλα όμως φέρουμε ευθύνη για τη ζωή μας, αλλά και για τη ζωή των άλλων (των συντρόφων μας, των παιδιών μας).

Ο /η εκπαιδευτικός παρουσιάζει τη δραστηριότητα

Ο/η εκπαιδευτικός μοιράζει το φυλλάδιο για τους μαθητές 1.2. Γνωστοποιεί στους μαθητές τα ανθρώπινα δικαιώματα που διασφαλίζουν τις βασικές δυνατότητες επιλογής εργασίας, συντρόφου και απόκτησης παιδιών (φυλλάδιο για τους μαθητές 1.2, 1^ο μέρος). Οι μαθητές θα πρέπει να σκεφτούν τις επιλογές τους και να καταγράψουν την απόφασή τους στον πίνακα του 2^{ου} μέρους του φύλλου εργασίας.

Αν το επιθυμούν, μπορούν να συγκρίνουν τις επιλογές τους με αυτές των γονέων τους. Αυτή η πρόσθετη πληροφορία δεν θα κοινοποιηθεί στην τάξη. Επίσης, η πληροφορία για τις επιλογές τους, θα παραμείνει ανώνυμη.

2. Οι μαθητές προβληματίζονται για τις βασικές τους επιλογές

Οι μαθητές εργάζονται μόνοι τους σιωπηλά. Ο/η εκπαιδευτικός δεν κοιτάζει τα φύλλα εργασίας. Η διακριτικότητα είναι απαραίτητη όταν οι μαθητές ασχολούνται με τόσο ευαίσθητα θέματα.

Ο/η εκπαιδευτικός προετοιμάζει την επόμενη φάση. Τοποθετεί ένα φύλλο από πίνακα σεμιναρίου στον πίνακα ή στον τοίχο. Καλό θα ήταν, αν οι μαθητές δε μπορούσαν να δουν τι γράφει ο εκπαιδευτικός. Ο πίνακας εμφανίζει μια τροποποιημένη έκδοση του προτύπου του φύλλου εργασίας για τους μαθητές 1.2.

Το κείμενο μπορεί να χρησιμοποιεί μόνο τα αρχικά των λέξεων Ε για το Επάγγελμα – Σ για το Σύντροφο – Π για τα Παιδιά, καθώς οι μαθητές γνωρίζουν ήδη αυτούς τους βασικούς όρους.

Ε για το Επάγγελμα – **Σ** για το Σύντροφο – **Π** για τα Παιδιά

Επιλογές για το μέλλον		Γυναίκες	Άντρες
Και οι τρεις	Ε + Σ + Π		
Δύο από τις τρεις	Σ + Π		
	Ε + Σ		
	Ε + Π		
Μια από τις τρεις	Ε		
	Σ		
	Π		

Ο/η εκπαιδευτικός παραχωρεί τον μαρκαδόρο στους μαθητές.

3. Παρουσίαση και συζήτηση

Οι μαθητές παρουσιάζουν τις επιλογές τους

Ο/η εκπαιδευτικός εξηγεί με ποιον τρόπο θα διατηρηθεί η εχεμύθεια, καθώς οι μαθητές σημειώνουν τις επιλογές τους. Με τη σειρά του κάθε μαθητής, πλησιάζει και σημειώνει τις επιλογές του με τον αριθμό «ένα» (1).

Κορίτσια και αγόρια γράφουν σε διαφορετική στήλη.

Όταν έχουν σημειώσει τις επιλογές τους όλοι οι μαθητές, δύο από αυτούς αθροίζουν τους αριθμούς κάθε στήλης και σημειώνουν το αποτέλεσμα.

Οι μαθητές σχολιάζουν και συζητούν τα αποτελέσματα

Το αποτέλεσμα δεν είναι δυνατόν να προβλεφθεί. Έχει ενδιαφέρον να φανεί πόσοι νέοι άνδρες και γυναίκες σκοπεύουν να συνδυάσουν και τις τρεις επιλογές, πόσοι τις δύο και πόσοι μία.

«Σύντροφος + Εργασία»: Αποτελεί το παραδοσιακό αντρικό μοντέλο «βιοπαλαιστής + νοικοκυρά». Θα πρέπει όμως οι μαθητές να συνειδητοποιήσουν τι θα συμβεί αν και οι δύο σύντροφοι κάνουν την ίδια επιλογή – (διπλό εισόδημα, όχι παιδιά)

«Εργασία + Παιδιά»: Απίθανη επιλογή, καθώς σημαίνει μονογονεϊκή οικογένεια. Αλλά οι μαθητές γνωρίζουν ότι υπάρχει σημαντικός αριθμός μονογονεϊκών οικογενειών, όχι, όμως, ως επιλογή αλλά λόγω διαζυγίου ή θανάτου.

«Σύντροφος + Παιδιά»: Το παραδοσιακό γυναικείο μοντέλο, αν κρατήσει για μια ζωή. Πολλές νέες μαμάδες και μικρότερος αριθμός νέων πατεράδων, δέχονται αυτή την επιλογή για συγκεκριμένο χρονικό διάστημα, ώστε να φροντίσουν τα παιδιά τους όταν είναι πολύ μικρά. Εννοείται πως θα γυρίσουν στις εργασίες τους το νωρίτερο δυνατόν.

«Εργασία + Σύντροφος + Παιδιά»: Οι μαθητές θα μάθουν πως αυτή η επιλογή αποτελεί πρόκληση. Υπάρχει διαφορά στις επιλογές των δύο φύλων; Πιθανώς, αυτή είναι η επιλογή περισσότερων νέων γυναικών παρά ανδρών. Για ποιον λόγο; Ο/η εκπαιδευτικός δεν θα πρέπει να πιέσει τους μαθητές αν δε θέλουν να μιλήσουν για τους λόγους των επιλογών τους. Όμως, μπορεί να σημειώσει πως αυτό είναι ένα παράδειγμα του τρόπου που οι ατομικές επιλογές είναι δυνατόν να επηρεάσουν το σύνολο της κοινωνίας: αν, για παράδειγμα, πολλοί άνθρωποι επιλέξουν να μην κάνουν παιδιά, θα υπάρξει υπογεννητικότητα. Δε χρειάζεται κάποια ηθική πίεση, όμως οι μαθητές θα πρέπει να συνειδητοποιήσουν πως οι ατομικές τους επιλογές θα προκαλέσουν, αναπόφευκτα, μακροπρόθεσμα αποτελέσματα (βλ. την επέκταση παρακάτω).

Με αυτή την πιθανή προοπτική, ο/η εκπαιδευτικός αναμένει τα αποτελέσματα και στη συνέχεια σχολιάζει, αν χρειαστεί, αυτοσχεδιάζοντας. Βοηθάει όμως, ο σχολιασμός εκ των προτέρων, όπως περιγράφηκε παραπάνω. Εξίσου βοηθητική είναι η αξιολόγηση του μαθήματος στη συνέχεια, για την ανάπτυξη της ικανότητας και της αυτοπεποίθησης στη χρήση του αυτοσχεδιασμού.

Επέκταση

Το πρόβλημα της υπογεννητικότητας, και της γήρανσης και συρρίκνωσης των πληθυσμών, ταλανίζει πολλές βιομηχανοποιημένες και προηγμένες κοινωνίες ανά τον κόσμο, όπως την Κίνα, τη Γερμανία και την Ιταλία. Μπορεί να προκαλέσει προβλήματα στην οικονομία και στο σύστημα συνταξιοδότησης. Με τη χρήση στατιστικών δεδομένων, οι μαθητές μπορούν να διερευνήσουν την κατάσταση στη χώρα τους. Μπορούν, επίσης, να αναλύσουν και να κρίνουν πιθανές λύσεις.

Μάθημα 4

Ποιο επάγγελμα μου ταιριάζει;

Τα κριτήριά μου για την επιλογή εργασίας

Ο πίνακας συνοψίζει τις πληροφορίες που χρειάζεται ο/η εκπαιδευτικός ώστε να σχεδιάσει και να διδάξει το μάθημα.

Η **άσκηση στις ικανότητες** αφορά άμεσα την EDC/HRE.

Οι **μαθησιακός στόχος** υποδεικνύει όσα γνωρίζουν και κατανοούν οι μαθητές.

Οι **δραστηριότητες για τους μαθητές**, με τη **μέθοδο**, συγκροτούν το βασικό στοιχείο της διαδικασίας μάθησης.

Ο πίνακας για επιλογή **υλικού** υποστηρίζει την προετοιμασία του μαθήματος.

Ο **προσδιορισμός του διαθέσιμου χρόνου** δίνει ένα αδρό περίγραμμα για τη διαχείριση του χρόνου.

Άσκηση ικανοτήτων	Προσδιορισμός, στάθμιση και ιεράρχηση κριτηρίων για την επιλογή.
Μαθησιακός στόχος	Βασικό κριτήριο για την επιλογή επαγγέλματος είναι «Ποια δουλειά ανταποκρίνεται στα ενδιαφέροντα και τις δυνατότητές μου;»
Δραστηριότητες για τους μαθητές	Οι μαθητές επιλέγουν ή απορρίπτουν μια εργασία και αιτιολογούν την επιλογή τους.
Πηγές και υλικό	Φυλλάδιο για τους μαθητές 1.3. Υλικό για τους εκπαιδευτικούς 1.2 (κομμένο σε σελτ καρτών με επαγγέλματα, με περίπου 10 κάρτες περισσότερες από τον αριθμό των μαθητών στην τάξη).
Μέθοδος	Ατομική εργασία με φύλλο εργασίας. Συζήτηση σε ολομέλεια.
Προσδιορισμός διαθέσιμου χρόνου	1. Οι μαθητές επιλέγουν ή απορρίπτουν μια προσφορά θέσης εργασίας. (20 λεπτά) 2. Οι μαθητές συζητούν για τα προσωπικά τους κριτήρια στην επιλογή επαγγέλματος. (20 λεπτά)

Επιπρόσθετες πληροφορίες

Στο μάθημα 1.3, οι μαθητές ασχολήθηκαν με τρεις βασικές ερωτήσεις που θα επηρεάσουν σοβαρά τη ζωή τους στο μέλλον – πραγματοποίησαν επιλογές που σχετίζονται με την εργασία, τον σύντροφο και την οικογένεια (παιδιά ή όχι). Σ' αυτό το μάθημα, οι μαθητές ερευνούν και εμβαθύνουν στα κριτήρια που σχετίζονται με μια από αυτές τις επιλογές – την επιλογή επαγγέλματος.

Δύο είναι τα κριτήρια με τη μεγαλύτερη σημασία: ποιο επάγγελμα με ενδιαφέρει; τι δουλειά μπορώ να κάνω καλύτερα;

Είναι προφανής η σχέση αυτών των ερωτήσεων, αλλά και των απαντήσεων, ιδιαίτερα της δεύτερης. Απαιτείται συγκεκριμένη πληροφόρηση. Βοηθητικό στην αντιμετώπιση του προβλήματος είναι το project με θέμα τη σκιαγράφηση της εργασίας, που προτείνεται εδώ.

Περιγραφή του μαθήματος

1. Οι μαθητές δέχονται ή απορρίπτουν μια προσφορά εργασίας

Ο/η εκπαιδευτικός παρουσιάζει το θέμα

Ο/η εκπαιδευτικός παρουσιάζει το θέμα με τη βοήθεια του πίνακα όπου βρίσκεται το τρίγωνο με τις βασικές επιλογές. Στο προηγούμενο μάθημα, οι μαθητές συζήτησαν για την πολυπλοκότητα των επιλογών σχετικά με το επάγγελμά τους, τον σύντροφο και την οικογένεια.

Σ' αυτό το μάθημα, οι μαθητές θα εμβαθύνουν σε μια από τις τρεις επιλογές – τη μελλοντική τους εργασία.

Ο/η εκπαιδευτικός, στην αρχή, εξηγεί στους μαθητές πως θα δεχθούν μια προσφορά εργασίας. Στη συνέχεια, θα τους παρουσιάσει την προσφορά σε μια κάρτα. Είναι ελεύθεροι να δεχθούν ή να απορρίψουν την προσφορά.

Ο/η εκπαιδευτικός παρουσιάζει τη μέθοδο – μια απλή προσομοίωση της αγοράς εργασίας

Ο/η εκπαιδευτικός μοιράζει το φυλλάδιο για τους μαθητές 1.3 και ζητά από τους μαθητές να συμπληρώσουν την πρώτη σειρά: έχουν ήδη επιλέξει το επάγγελμά τους, έχουν ήδη κάνει την επιλογή τους; Αν όχι, περιμένουν το επόμενο βήμα.

Ο/η εκπαιδευτικός επεξηγεί τους κανόνες. Όταν οι μαθητές πάρουν την κάρτα με την προσφορά εργασίας, αποφασίζουν αν θα τη δεχθούν ή όχι. Σημειώνουν τους λόγους της απόφασής τους στο φύλλο εργασίας.

Στη συνέχεια, μπορούν να αναζητήσουν μια άλλη εργασία. Μπορούν να ανταλλάξουν επαγγέλματα μεταξύ τους, ή με μια άλλη κάρτα από τις παραπάνω που βρίσκονται στην έδρα. Καταγράφουν όλες τις προσφορές εργασίας που δέχτηκαν, καθώς και τους λόγους αποδοχής ή απόρριψής τους.

Αν βρουν κάποια δουλειά που τους αρέσει, απλά κρατούν την κάρτα της προσφοράς. Αν αφήσουν τις κάρτες τους χωρίς να επιλέξουν κάποια, τότε είναι άνεργοι.

Πριν αρχίσει η προσομοίωση της αγοράς εργασίας, οι μαθητές θα πρέπει να έχουν κατανοήσει τους κανόνες και τον ρόλο τους.

Ο/η εκπαιδευτικός μοιράζει μια κάρτα σε κάθε μαθητή. Πολλοί θα διαμαρτυρηθούν, πολλοί θα θελήσουν να απορρίψουν αμέσως την προσφορά εργασίας που τους έτυχε. Αν το κρίνει απαραίτητο, ο/η εκπαιδευτικός τους υπενθυμίζει πως κύριο καθήκον τους είναι να σημειώσουν στο φυλλάδιο τους λόγους για τους οποίους απορρίπτουν τη συγκεκριμένη εργασία.

Οι μαθητές συμμετέχουν στην προσομοίωση αγοράς εργασίας

Όταν κάθε μαθητής έχει μια κάρτα, καθένας εργάζεται μόνος του. Ο/η εκπαιδευτικός παρακολουθεί πόσοι μαθητές δέχονται την προσφορά εργασίας και τους υπενθυμίζει πως πρέπει να σημειώσουν περιληπτικά τους λόγους απόρριψης σε περίπτωση που θέλουν να αλλάξουν κάρτα.

2. Οι μαθητές μοιράζονται με τους άλλους τα κριτήρια επιλογής επαγγέλματος

Οι μαθητές προσδιορίζουν τα βασικά κριτήρια των επιλογών επαγγέλματος

Οι μαθητές κάθονται σε κύκλο ή τετράγωνο, που διευκολύνει την επικοινωνία τους.

Ο/η εκπαιδευτικός ζητά από όσους δέχθηκαν και στη συνέχεια από όσους αρνήθηκαν την προσφορά, να σηκώσουν το χέρι.

Στη συνέχεια, ο/η εκπαιδευτικός ζητά από τους μαθητές να χωριστούν σε ομάδες των τεσσάρων ή έξι ατόμων και να μοιραστούν τα κριτήριά τους. Σκοπός της συζήτησης είναι να καταλήξουν στην ομάδα τους σε τρία βασικά κριτήρια που βρίσκουν όλους σύμφωνους.

Μετά από πέντε λεπτά, οι ομάδες παρουσιάζουν τα αποτελέσματα (ένα μέλος παρουσιάζει και ένα άλλο καταγράφει στον πίνακα). Τα σημεία της κάθε ομάδας σημειώνονται με κριτήριο τη σημασία τους. Το αποτέλεσμα μπορεί να παρουσιάζει την εξής εικόνα:

Ποιο επάγγελμα μου ταιριάζει; Κριτήρια επιλογής εργασίας

Προσωπικά ενδιαφέροντα

Προσόντα, απαιτήσεις εργασίας

Καλό εισόδημα

Ώρες εργασίας

Ελαστικότητα

Ασφάλεια στην εργασία

...

Οι μαθητές προσδιορίζουν τα βασικά κριτήρια επιλογής επαγγέλματος

Αν οι ομάδες έχουν επανειλημμένα σημειώσει συγκεκριμένα κριτήρια επιλογής επαγγέλματος, τώρα υπολογίζουν την πρακτική τους σημασία. Ανταλλάσσουν απόψεις και αιτιολογούν.

Οι μαθητές είναι ελεύθεροι να ακολουθήσουν τις προσωπικές τους επιλογές, οπότε δεν είναι απαραίτητο να συμφωνήσουν. Για παράδειγμα, ο υψηλός μισθός μπορεί να είναι σημαντικός για κάποιον, ενώ κάποιος άλλος να επιμένει στα ελεύθερα σαββατοκύριακα και την ελαστικότητα του ωραρίου. Ο/η εκπαιδευτικός θα πρέπει, ωστόσο, να βοηθήσει τους μαθητές να κατανοήσουν ένα βασικό σημείο.

Όλοι μας θέλουμε να αποφύγουμε την ανεργία. Γι' αυτό, είναι απόλυτα κατανοητό, η ασφάλεια στην εργασία να αποτελεί υψηλή προτεραιότητα. Όμως, η ανάπτυξη των επιχειρήσεων δεν είναι προβλέψιμη και ο ανταγωνισμός υπάρχει παντού. Οι μαθητές θα πρέπει να έχουν επιλέξει επάγγελμα, ή τουλάχιστον κατεύθυνση εργασίας ("νομική" – "ιατρική") όταν τελειώσουν το σχολείο και θα διεκδικήσουν μια θέση εργασίας μετά το τέλος των σπουδών ή της εκπαίδευσής τους. Κανείς δε μπορεί να εγγυηθεί πώς θα είναι η αγορά εργασίας σε πέντε με έξι χρόνια.

Γι' αυτό, οι μαθητές θα πρέπει να συνυπολογίσουν δύο κριτήρια:

1. Ποια είναι τα ενδιαφέροντά μου και τι θα με ευχαριστούσε να κάνω;
2. Σε τι είμαι καλός; Ποιες είναι οι δυνατότητές μου; Σε τι υπερτερώ σε ανταγωνιστικό περιβάλλον; Ο/η εκπαιδευτικός δίνει χρόνο στους μαθητές, ώστε να προβληματιστούν στα παραπάνω κριτήρια και να εκφράσουν την άποψή τους.

Οι μαθητές προβληματίζονται για την εφαρμογή των κριτηρίων

Καθώς προβληματίζονται οι μαθητές για τον τρόπο εφαρμογής των δύο παραπάνω κριτηρίων στην επιλογή επαγγέλματος, θα συνειδητοποιήσουν τις δυσκολίες που παρουσιάζονται. Το δεύτερο κριτήριο είναι ευκολότερο να απαντηθεί. Μπορούν να διερευνήσουν το εργασιακό τους προφίλ, τις ικανότητές τους, με τη βοήθεια των γονέων, των φίλων και των εκπαιδευτικών τους.

Το πρώτο κριτήριο θέτει περισσότερα προβλήματα, καθώς οι μαθητές έχουν ανάγκη περισσότερης πληροφόρησης για τις εργασιακές απαιτήσεις και την εξέλιξη των επαγγελμάτων. Οι εκπαιδευτικοί ή το σχολείο δεν είναι ειδικοί στον επαγγελματικό προσανατολισμό, οπότε οι μαθητές θα πρέπει να

αναζητήσουν πληροφορίες από μόνοι τους. Εδώ, ασκούν το δικαίωμα στην επιλογή και στην οικοδόμηση ταυτότητας, που είναι από μόνο του πολύ απαιτητική δουλειά.

Σε πολλές χώρες, τα σχολεία διαθέτουν project παρακολούθησης επαγγελματιών εν ώρα εργασίας. Το μοντέλο αυτό προτείνεται ως επέκταση αποδεκτή και υποστηρίξιμη από μαθητές, γονείς και στελέχη της αγοράς.

Επέκταση: παρακολούθηση / συνεργασία με επαγγελματίες εν ώρα εργασίας

Τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι μαθητές και πως αυτό το project μπορεί να βοηθήσει

Οι μαθητές έχουν συνείδηση της σπουδαιότητας που έχει η επιλογή ενός κατάλληλου γι' αυτούς επαγγέλματος στη ζωή τους. Έχουν κατανοήσει ποια κριτήρια είναι κρίσιμα για τις επιλογές τους, και έχουν αντιληφθεί πως δεν έχουν τη δυνατότητα να κρίνουν ποιες απαιτήσεις επαγγέλματος ανταποκρίνονται στο ταλέντο, τις δεξιότητες και τα ενδιαφέροντά τους, πριν αποκτήσουν την κατάλληλη πληροφόρηση. Το project αυτό μπορεί να τους βοηθήσει.

Τι πρέπει να κάνουν οι μαθητές

Οι μαθητές ερευνούν ένα επάγγελμα που πιστεύουν πως ανταποκρίνεται στα κριτήριά τους. Παρακολουθούν έναν επαγγελματία στη δουλειά του, για αρκετές ημέρες. Βλέπουν τι κάνει και με ποιους συνεργάζεται. Παίρνουν συνεντεύξεις από τους συνεργάτες του, χρησιμοποιώντας το ερωτηματολόγιό τους (βλ. φυλλάδιο για τους μαθητές 1.4). Αν υπάρχει η δυνατότητα, ζητούν να συμμετάσχουν, ώστε να έχουν εμπειρία από πρώτο χέρι. Το σχολικό πρόγραμμα αντικαθίσταται από τις ώρες εργασίας στο επάγγελμα (για παράδειγμα, αν μια εγχείριση είναι προγραμματισμένη για τις έξι το πρωί, ο μαθητής θα πρέπει να βρίσκεται εκεί έγκαιρα, ώστε να διαπιστώσει αν αντέχει να παρακολουθήσει ένα χειρουργείο).

Οι μαθητές συντάσσουν έκθεση, βασισμένη στο ερωτηματολόγιο. Η έκθεση μπορεί να βαθμολογηθεί και έτσι προστίθεται κίνητρο γι' αυτούς, ώστε να δώσουν περισσότερη σημασία. Τους δίνεται οδηγία να κρατούν σημειώσεις και να συντάξουν την έκθεσή τους στη διάρκεια της εβδομάδας εργασίας, παρά στο τέλος, πρακτική που παράλληλα αποτελεί άσκηση στην αποτελεσματική διαχείριση του χρόνου.

Η έκθεση θα πρέπει να αποτελεί συστηματική καταγραφή και όχι προσωπικό ημερολόγιο, ούτως ώστε οι μαθητές να εστιάσουν στα βασικά κριτήρια επιλογής επαγγέλματος.

Οι μαθητές πρέπει να βρουν από μόνοι τους ποιους επαγγελματίες θα παρακολουθήσουν, με τη βοήθεια των γονέων, των οικογενειών και των φίλων του περιβάλλοντός τους. Συνιστάται ο επαγγελματίας που θα παρακολουθήσουν να μην είναι γονιός ή συγγενής τους.

Υποστήριξη από το σχολείο και τους εκπαιδευτικούς

Ο μαθητής έχει τον πρωταγωνιστικό ρόλο και την ευθύνη του αποτελέσματος. Το σχολείο παρέχει την ευκαιρία, θέτει το πλαίσιο, εγκρίνει το πρόγραμμα και διευκρινίζει τα νομικά ζητήματα (για παράδειγμα, συγκατάθεση από ανάλογο υπουργείο, ασφάλεια). Στην αρχή του προγράμματος, το σχολείο έρχεται σε επαφή με τους γονείς, των οποίων ο ρόλος είναι επίσης σημαντικός (βλ. παρακάτω).

Αν το ζητήσουν, το σχολείο μπορεί να εφοδιάσει τους μαθητές με έγγραφα που πιθανώς απαιτούνται για να συμμετάσχουν σε μια εργασία. Μετά το τέλος του προγράμματος, ο διευθυντής του σχολείου απευθύνει ευχαριστήρια επιστολή σ' εκείνους που φιλοξένησαν τους μαθητές.

Αν υπάρχει η δυνατότητα, καλό θα ήταν ο/η εκπαιδευτικός να επισκεφθεί τους μαθητές του κατά τη διάρκεια του project. Καθ' όλη τη διάρκεια του, σε κάθε περίπτωση, θα πρέπει να είναι τηλεφωνικά προσβάσιμος, ώστε να επέμβει εάν και όπου προκύψει ανάγκη.

Μετά την εμπειρία παρακολούθησης / συνεργασίας

Συνιστούμε στους εκπαιδευτικούς να βαθμολογούν τις εκθέσεις, για να υπογραμμίζουν τη σπουδαιότητά τους. Θα πρέπει να τις διαχειρίζονται με διακριτικότητα, καθ' ότι είναι προσωπικά έγγραφα. Εφόσον δεν ήταν παρόντες στη διάρκεια του project και των συνεντεύξεων, οι ίδιοι οι μαθητές είναι περισσότερο ειδησικοί από τους ίδιους. Κατά συνέπεια, η αξιολόγηση θα πρέπει να εστιάζει σε ζητήματα όπως η ευκρίνεια, η συνοχή, το περιεχόμενο και η πληρότητά του. Από την πλευρά των μαθητών, αυτού του είδους οι δραστηριότητες εξασφαλίζουν μεγαλύτερη βαθμολογία από τα γραπτά τεστ, άρα ο/η εκπαιδευτικός καλό θα είναι να τις βαθμολογεί με μεγαλύτερο βαθμό απ' ό,τι συνήθως.

Θα πρέπει να δοθεί η ευκαιρία στους μαθητές να μοιραστούν την εμπειρία τους. Ο χρόνος μιας ώρας μαθήματος δεν είναι αρκετός. Θα μπορούσε να πραγματοποιηθεί μια ενδοσχολική εκδήλωση, που ελκύει το ενδιαφέρον των μαθητών μικρότερων τάξεων που θα εμπλακούν σε παρόμοιο project την επόμενη χρονιά, αλλά και των γονέων τους. Στην εκδήλωση μπορούν να προσκληθούν οι επαγγελματίες που συμμετείχαν, οι τοπικές επαγγελματικές ενώσεις και ο τύπος.

Υποστήριξη από τους γονείς

Κατ' αρχάς, οι γονείς μπορούν να υποστηρίξουν τα παιδιά τους στην εξεύρεση των ενδιαφερόντων και των δυνατών τους σημείων. Οι γονείς γνωρίζουν τα παιδιά τους από την ημέρα της γέννησής τους και έχουν παρακολουθήσει την εξέλιξή τους από διαφορετική σκοπιά απ' ό,τι οι εκπαιδευτικοί τους στο σχολείο. Οι γονείς, γενικά, είναι θετικά διακείμενοι σε τέτοιου είδους project, καθώς αναγνωρίζουν την υποστήριξη που προσφέρεται στα παιδιά τους στην αναζήτηση επαγγέλματος. Για λόγους που είναι εύκολα κατανοητοί, οι γονείς τείνουν να δίνουν μεγάλη σημασία στην ασφάλεια στην εργασία. Σε μια οικονομία, όμως, που αλλάζει με γοργούς ρυθμούς, οι γονείς δεν είναι οι καταλληλότεροι σύμβουλοι στον σχεδιασμό της σταδιοδρομίας των παιδιών τους.

Τρόποι εξεύρεσης συνεταίρων για τους μαθητές

Συνήθως, απαιτείται να βρουν οι μαθητές έναν μέντορα για το πρόγραμμα παρακολούθησης επαγγελματιών εν ώρα εργασίας. Οι γονείς τους, και σε μερικές περιπτώσεις οι συγγενείς και οι φίλοι, μπορούν να βοηθήσουν φέρνοντας σε επικοινωνία τους μαθητές με πιθανούς συνεταίρους. Οι μαθητές δεν θα πρέπει να παραιτούνται εύκολα, στην πρώτη δυσκολία εξεύρεσης κατάλληλου συνεργάτη. Αναζητούν κάποιον να παρακολουθήσουν, και δεν ψάχνουν δουλειά. Αν δε γίνεται να βρουν ακριβώς το επάγγελμα που αναζητούν, μπορούν να παρακολουθήσουν κάτι παρεμφερές (για παράδειγμα, αντί για έναν δημοσιογράφο ραδιοφωνικής εκπομπής, κάποιον που εργάζεται σε τοπική εφημερίδα).

Υποστήριξη από τοπικές επιχειρήσεις και ιδρύματα

Κάθε επαγγελματίας πρέπει να ξοδέψει χρόνο και προσπάθεια για να φιλοξενήσει έναν μαθητή στην εργασία του, και αυτό θα πρέπει να εκτιμηθεί. Παράλληλα, όμως, πολλοί εργοδότες ενδιαφέρονται να προσελκύσουν προσοντούχους και ενημερωμένους υποψήφιους εργαζόμενους και από αυτή τη σκοπιά, το project τους παρέχει την ευκαιρία να δοκιμάσουν τους μαθητές και πιθανώς να τους προσεγγίσουν στο μέλλον.

Οι μαθητές χρειάζονται μέντορα ή επόπτη, ρόλο που μπορεί να πάρει κάποιος συνεργάτης. Οι μαθητές έχουν άδεια απουσίας από το σχολείο, οπότε δεν πρέπει να αμείβονται όταν εργάζονται στα πλαίσια του project. Εξάλλου, δεν εργάζονται κανονικά, αλλά ακολουθούν το δικό τους πρόγραμμα, όπως περιγράφεται στο ερωτηματολόγιο (Συλλάδιο για τους μαθητές 1.4)

Μακροχρόνια μαθησιακά αποτελέσματα για τους μαθητές

Η εμπειρία δείχνει πως το project βοηθά πολλούς μαθητές να υιοθετήσουν μια πιο σοβαρή, πιο ώριμη προσέγγιση των τελευταίων χρόνων του σχολείου. Έχουν συνειδητοποιήσει τα ενδιαφέροντά τους, και εκδηλώνουν μεγαλύτερο ενδιαφέρον σε μαθήματα που μπορούν να συνδέσουν με το μέλλον τους. Είναι διαφορετικό αν κάποιος εκτός σχολείου τους πει, για παράδειγμα, πως «η ορθογραφία και ο γραφικός

χαρακτήρας *μετράνε*». Για τους μαθητές, η εμπειρία είναι μοναδική και τους ανταμείβει με την αίσθηση πως μπορούν, στην πράξη, να αντιμετωπίσουν την κατάσταση στην πραγματική επαγγελματική τους ζωή στο μέλλον.

Δίνεται η δυνατότητα στους μαθητές να επιστρέψουν στο σχολείο έχοντας μια ξεκάθαρη απάντηση. Ίσως να μη μάθουν ποιο θα είναι το επάγγελμά τους, αλλά να μπορούν να προχωρήσουν στα επόμενα βήματα προγραμματισμού των σπουδών ή της εκπαίδευσής τους μετά το τέλος του σχολείου. Αντίστοιχα, αν το project τους δείξει πως θα πρέπει να ψάξουν για διαφορετική δουλειά, είναι κερδισμένοι, γιατί απαλλάχθηκαν από κάποιες ψευδαισθήσεις και τώρα μπορούν με μεγαλύτερη ακρίβεια να αναζητήσουν το επάγγελμα που τους ταιριάζει.

Πληροφορίες για παρόμοια προγράμματα

United Kingdom: www.prospects.ac.uk

Baden-Württemberg, Germany: www.schule-bw.de/schularten/gymnasium/bogy

Υλικό για εκπαιδευτικούς 1.1: Αποσπάσματα για τις επιλογές και την ταυτότητα

Με τις επιλογές και τις πράξεις μας δημιουργούμε αυτό που είμαστε και το πρόσωπο που φέρουμε.
Kenneth Patton
Η απόφαση είναι ένας κίνδυνος που έχει τις ρίζες του στο θάρρος τού να είναι κανείς ελεύθερος
Paul Tillich
Κάθε τι που κάνεις σήμερα, είναι κάτι που έχεις διαλέξει να κάνεις. Κάποιοι δεν θέλουν να το πιστέψουν. Αν είσαι, όμως πάνω από 21, η ζωή σου είναι όπως τη φτιάχνεις. Για να την αλλάξεις, χρειάζεται να αλλάξεις τις προτεραιότητές σου.
John C. Maxwell
Πιστεύω πως είμαστε αποκλειστικά υπεύθυνοι για τις επιλογές μας και πως πρέπει να δεχτούμε τις συνέπειες κάθε πράξης, λέξης και σκέψης στη ζωής μας.
Elisabeth Kubler-Ross
Αν θέλεις να ειπωθεί κάτι, ζήτη το από έναν άντρα. Αν θέλεις να γίνει κάτι, ζήτη το από μια γυναίκα.
Margaret Thatcher
Η ελευθερία, στην κυριολεκτική της έννοια, συνίσταται στην ικανότητα να διαλέγεις.
Simone Weil
Τα μεγαλύτερα μυαλά είναι ικανά για τις μεγαλύτερες κακίες, αλλά και για τις μεγαλύτερες αρετές.
Rene Descartes
Το βασικότερο πράγμα που μπορεί να μας διδάξει η ιστορία είναι πως οι ανθρώπινες πράξεις έχουν επιπτώσεις και πως κάποιες επιλογές, άμα γίνουν, δεν ξεγίνονται. Αποκλείουν την πιθανότητα να κάνει κάποιος άλλες επιλογές, κι έτσι, καθορίζουν όσα θα συμβούν στο μέλλον.
Gerda Lerner
Η δύναμη της επιλογής του καλού και του κακού είναι προσιτή σε όλους.
Origen
Ο εαυτός μας δεν είναι κάτι στατικά έτοιμο. Είναι κάτι που διαμορφώνεται συνεχώς, μέσα από την επιλογή των πράξεων.
John Dewey
Αυτό που πρέπει ακόμα να μάθουν οι γυναίκες είναι πως κανείς δε σου δίνει δύναμη. Απλά την παίρνεις.
Roseanne Barr
Όταν διαλέγω ανάμεσα σε δύο κακά, πάντοτε μου αρέσει να διαλέγω εκείνο που δεν έχω δοκιμάσει ως τότε.
Mae West

Οι γυναίκες και οι γάτες θα κάνουν αυτό που τους αρέσει. Οι άντρες και οι σκύλοι θα πρέπει να ηρεμήσουν και να συνηθίζουν σ' αυτή την ιδέα.

Robert A. Henlein

Πρέπει να εκπαιδεύσεις τη διαίσθησή σου – πρέπει να εμπιστευτείς τη φωνούλα μέσα σου, που σου λέει τι να πεις και τι ν' αποφασίσεις.

Ingrid Bergman

Καράβι πάει γι' Ανατολή
Και άλλο για τη Δύση
Ο ίδιος άνεμος φυσά, αυτός τα ταξιδεύει
Μας οδηγούνε τα πανιά
Θύελλες κι ας λυσσάνε
Ας τις, όπου κι αν πάνε
Σαν τους ανέμους στο νερό
Τα κύματα του χρόνου
Μας ταξιδεύουν στη ζωή
Μας ταξιδεύει η ψυχή
Ορίζοντας τον στόχο
Σε κάλμα ή αναταραχή
Ella Wheeler Wilcox
Απόδοση Α.Β.

Υλικό για εκπαιδευτικούς 1.2: Κάρτες επαγγελμάτων

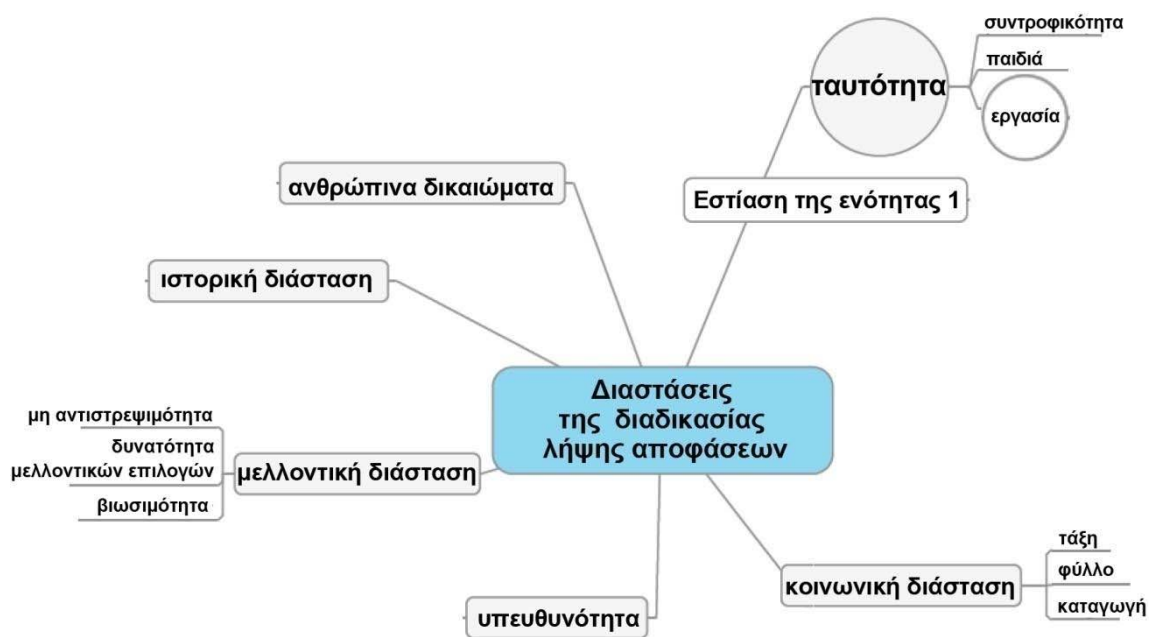
Δημοτικός υπάλληλος	Διαφημιστής
Αρχιτέκτονας	Φωτογράφος μόδας
Πολιτικός μηχανικός	Διευθυντής διαχείρισης υδάτινων πόρων
Νοσοκομειακός γιατρός	Διευθυντής εστιατορίου fast food
Υπεύθυνος πωλήσεων Η/Υ	Αστυνομικός
Χειρουργός κτηνίατρος	Εκπαιδευτικός
Τραπεζίτης	Βιβλιοθηκονόμος
Δικηγόρος	Νοσηλεύτης

Κομμωτής	Βιβλιοπώλης
Πιλότος	Ηλεκτρολόγος
Ξεναγός	Πωλητής σε κατάστημα
Οικονομολόγος	Χαρτογράφος
Χορευτής	Δημοσιογράφος
Μετεωρολόγος	Ψυχοθεραπευτής
Καθαριστής	Οδηγός λεωφορείου

Πηγή: www.prospects.ac.uk

Ενότητα 1.3 Βασικές πληροφορίες για εκπαιδευτικούς Η κονστρουκτιβιστική έννοια της ταυτότητας

Ως προς την έννοια της ταυτότητας, ο κονστρουκτιβισμός δέχεται πως διαμορφώνουμε τις ταυτότητές μας μέσω των επιλογών και των αποφάσεών μας. Δίνει έμφαση στον ενεργό ρόλο του ατόμου και επισημαίνει πως έχει σχέση με τη μάθηση. Στη ζωή μας κάνουμε λάθη. Μέσω των λαθών μας συνειδητοποιούμε τις λανθασμένες μας επιλογές. Μερικές από αυτές μπορούμε να τις ακυρώσουμε (να τις αποδομήσουμε) και να τις διορθώσουμε, αλλά κάποιες άλλες είναι μη αναστρέψιμες. Όμως ο χρόνος που περνάει δεν ξανάρχεται. Ο κονστρουκτιβισμός συνδέει τη δυναμική των επιλογών με το αποτέλεσμα, την ταυτότητά μας, η οποία γίνεται εν μέρει στατική και σταθερή.

Η παρούσα ενότητα εστιάζει στον ενεργό ρόλο που έχουμε, καθώς διαμορφώνουμε τις ταυτότητές μας – αλλά και τις ταυτότητες των άλλων, στις οποίες παίζουμε παθητικό ρόλο. Φυσικά, η ανάπτυξη των ταυτοτήτων είναι πολύπλοκη διαδικασία που εξαρτάται από πολλούς παράγοντες (μεταβλητές) (όπως η καταγωγή, η τάξη, το φύλο, οι πολιτισμικές και οικονομικές συνθήκες ή το φυσικό περιβάλλον), που είτε ορίζουν είτε περιορίζουν τις ευκαιρίες να τις διαμορφώσουμε, όπως συμβαίνει και με την ίδια τη ζωή μας.

Αυτή η ενότητα εστιάζει στην κονστρουκτιβιστική διάσταση της διαμόρφωσης της ταυτότητάς μας μέσω των επιλογών μας, για δύο λόγους. Πρώτον, διότι αυτή η προσέγγιση συσχετίζει την ταυτότητα με τα ανθρώπινα δικαιώματα. Η επιλογή είναι πράξη ελευθερίας. Δεύτερον, διότι οι μαθητές κατανοούν καλύτερα αυτή την προσέγγιση, καθώς λαμβάνει υπόψη την εμπειρία τους και τις προσωπικές τους αναζητήσεις.

Η έννοια της ταυτότητας είναι πολύ πιο πολύπλοκη απ' όσο εμφανίζεται σ' αυτή την ενότητα. Το ίδιο και η έννοια της επιλογής. Το παραπάνω διάγραμμα περιγράφει τη διδακτική προσέγγιση της ενότητας: οι μαθητές διερευνούν τη σχέση μεταξύ δύο πολύπλοκων εννοιών, αλλά καμία από τις δύο στην ολότητά της.

ΕΝΟΤΗΤΑ 2

ΥΠΕΥΘΥΝΟΤΗΤΑ

Για το λύκειο

Συμμετέχουμε, αναλαμβάνουμε ευθύνες
Η ελευθερία έχει ευθύνες

“Quidquid agis, prudenter agas, et respice finem.”
[Ότι κι αν κάνεις, κάν'το σοφά και λάβε υπόψη σου το αποτέλεσμα.]
Αγνώστου, λατινική παροιμία

2.1 Χάνω έναν φίλο – ή σπάω έναν κανόνα;

Παντού υπάρχουν διλήμματα

2.2 και 2.3 Τι θα έκανες στη θέση μου;

Αναλαμβάνουμε την ευθύνη των αποφάσεών μας

2.4 Ποιες αξίες πρέπει να μοιραζόμαστε;

Αναλαμβάνουμε ευθύνες σε μια κοινωνία βασισμένη στα ανθρώπινα δικαιώματα

Ενότητα 2

Υπευθυνότητα

Συμμετέχουμε, αναλαμβάνουμε ευθύνες

Εισαγωγή για εκπαιδευτικούς

Ανάληψη ευθυνών – η προοπτική που επηρεάζει τα πάντα

Παίρνουμε διαρκώς αποφάσεις, μικρές ή μεγάλες. Τι θα φάμε σήμερα; Να πάρω το αυτοκίνητο ή να πάρω λεωφορείο; Τι θα ψηφίσω; Τι θέλω να κάνω όταν τελειώσω το σχολείο;

Σε κάθε απόφαση που παίρνουμε, κρατάμε κάποιες επιλογές και απορρίπτουμε κάποιες άλλες. Και είτε το αντιλαμβανόμαστε, είτε όχι, οι αποφάσεις μας επηρεάζουν και τους άλλους. Κάθε απόφαση ή πράξη μας μπορεί να τεθεί υπό αμφισβήτηση, καθώς υπήρξαν εναλλακτικές δυνατότητες που δεν ακολουθήσαμε.

Ανάληψη ευθύνης σημαίνει το να λαμβάνει κάποιος υπόψη του τόσο τις πιθανές εναλλακτικές δυνατότητες, όσο και τις επιπτώσεις των αποφάσεών του. Με αυτή την έννοια, η υπευθυνότητα είναι μια προοπτική που επηρεάζει το κάθε τι στη ζωή μας – στην προσωπική μας ζωή, στις σχέσεις μας με την οικογένειά μας, τους φίλους μας, τους συνεργάτες και το σύνολο της κοινωνίας μας.

Ανάληψη ευθυνών – ανθρώπινο δικαίωμα και πρόκληση

Όταν λαμβάνουμε αποφάσεις, ασκούμε το ανθρώπινο δικαίωμα στην ελευθερία. Η ίδια η ελευθερία εμπεριέχει ευθύνη κι εμείς μπορούμε και πρέπει να αποφασίζουμε μόνοι μας ποιες αρχές και κατευθύνσεις θέλουμε να ακολουθήσουμε. Ελευθερία σημαίνει πως αποφασίζουμε μόνοι μας, γι' αυτό η ανάληψη της ευθύνης μπορεί να είναι πολύ δύσκολη. Σε κάποιο βαθμό, υπάρχουν σχετικές δεξιότητες που μαθαίνονται. Αυτό είναι το περιεχόμενο αυτής της ενότητας.

Οι μαθητές θα συνεργαστούν για θέματα που συνήθως αποφασίζουμε μόνοι μας. Θα προσπαθήσουν να κατανοήσουν διλήμματα με διαφορετική πολυπλοκότητα, να κάνουν επιλογές και να ορίσουν προτεραιότητες.

Η κonstrουκτιβιστική έννοια της υπευθυνότητας

Ο καλύτερος τρόπος για να κατανοήσει κάποιος και να κάνει κτήμα του την υπευθυνότητα, είναι σε περιστάσεις που απαιτούν να παρθεί μια απόφαση. Μάλιστα, τα διλήμματα έχουν μεγαλύτερο ενδιαφέρον, διότι απαιτούν να είναι κάποιος ιδιαίτερα προσεκτικός για τις συνέπειες μιας απόφασης.

Σε μια ανοικτή, εκκοσμικευμένη και πλουραλιστική κοινωνία, δεν είναι δυνατόν να προϋποθέσουμε πως υπάρχει ένα πλαίσιο αξιών στο οποίο συμφωνούν αμέσως οι πάντες – όσο κι αν ένα τέτοιο πλαίσιο είναι ουσιώδες για τη σταθερότητα της κοινωνίας. Άρα, είναι ανάγκη να μοιραστούμε και να διαπραγματευτούμε στη βάση αρχών για τις οποίες συμφωνούμε όταν αναλαμβάνουμε ευθύνες.

Η ανάληψη ευθυνών αποτελεί πρόκληση και σταθερή διαδικασία μάθησης, γι' αυτό, σ' αυτή την ενότητα υιοθετείται η κonstrουκτιβιστική έννοια της υπευθυνότητας.

Οι παγίδες στη διδασκαλία της υπευθυνότητας – τρόποι αποφυγής

Υπάρχουν δύο παγίδες όταν διδάσκει κάποιος για την υπευθυνότητα – η αφηρημένη ηθικολογία και η κατήχηση.

Ηθικολογία σημαίνει ότι κάποιος ρητορεύει για το πως γίνεται κανείς «καλός πολίτης», χωρίς να αναφέρεται σε συγκεκριμένα ζητήματα. Οι μαθητές λαμβάνουν το μήνυμα πως η ανάληψη ευθυνών είναι μόνο ζήτημα θέλησης ή αποφυγής. Δε μαθαίνουν ποτέ πόσο δύσκολο μπορεί να γίνει αυτό το καθήκον και πόσο απαραίτητο είναι να μοιράζονται τους λόγους που τους βοηθούν να επιλέξουν.

Η παγίδα της κατήχησης αναφέρεται σε εκπαιδευτικούς που αποπειρώνται να επιβάλουν ένα συγκεκριμένο σύστημα αξιών, αν και δεν έχουν δικαιοδοσία να το κάνουν, και όποια κι αν είναι η επιλογή τους μπορεί να τεθεί σε αμφισβήτηση και να αποδομηθεί.

Η παρούσα ενότητα έχει σχεδιαστεί με τρόπο που να αποφεύγονται αυτές οι παγίδες. Στηρίζεται σε ένα βασικό καθήκον, που δίνει τη δυνατότητα στους μαθητές να επιλέγουν από μόνοι τους. Ο/η εκπαιδευτικός τους ενθαρρύνει και τους εμπυχώνει.

Οι μαθητές συζητούν τρόπους επίλυσης διλημάτων. Οι υποθέσεις εργασίας αναφέρονται στην καθημερινή εμπειρία των μαθητών, βάζοντάς τους σε ρόλο ειδημόνων.

Προετοιμασία της ενότητας

Συνιστούμε στον/στην εκπαιδευτικό να κάνει ο/η ίδιος/α τις δραστηριότητες που θα κάνουν οι μαθητές (βλ. φυλλάδιο για τους μαθητές 2.1 - 2.4 και υλικό για εκπαιδευτικούς 2.1 - 2.3). Με αυτό τον τρόπο, ο/η εκπαιδευτικός θα κατανοήσει καλύτερα τη διαδικασία μάθησης των μαθητών του και θα έχει γνώση των δυσκολιών που θα αντιμετωπίσουν. Η απάντηση – η απόφαση του πώς θα λυθεί το δίλημμα – δεν έχει «σωστή» απάντηση, καθώς υπάρχει έντονα το στοιχείο της υποκειμενικής επιλογής, που οι μαθητές μπορεί, αλλά και μπορεί να μην αποφασίσουν να το μοιραστούν με τους άλλους.

Ανάπτυξη ικανοτήτων: σύνδεση με άλλες ενότητες αυτού του βιβλίου

Τι δείχνει αυτός ο πίνακας

Ο τίτλος αυτού του τόμου, *Συμμετέχουμε στη δημοκρατία*, εστιάζει στις ικανότητες του ενεργού πολίτη στη δημοκρατία. Ο πίνακας που έπεται, παρουσιάζει τη δυνατότητα να συνδυάσουμε τις ενότητές του. Στη σκιασμένη σειρά, φαίνονται οι ικανότητες που αναπτύσσονται στην Ενότητα 2. Στη στήλη με έντονο περιθώριο φαίνονται οι ικανότητες για πολιτική λήψη αποφάσεων και δράση, διότι συνδέονται στενά με τη συμμετοχή στη δημοκρατία. Οι άλλες σειρές υποδεικνύουν συνδέσεις με άλλες ενότητες αυτού του τόμου και συγκεκριμένα με ικανότητες που ενισχύουν τους μαθητές που βρίσκονται στην ενότητα 2.

Πώς χρησιμοποιείται ο πίνακας

Οι εκπαιδευτικοί μπορούν να χρησιμοποιήσουν τον πίνακα ως εργαλείο για τον σχεδιασμό ενός μαθήματος στην EDC/HRE με διαφορετικούς τρόπους.

- Βοηθά εκείνους που διαθέτουν λίγες ώρες για EDC/HRE: κάποιος μπορεί να επιλέξει μόνο αυτή την ενότητα και να παραλείψει τις άλλες, διότι κάποιες βασικές ικανότητες αναπτύσσονται, σε κάποιο βαθμό, σε αυτή την ενότητα (όπως για παράδειγμα, επιλέγω, κατανοώ τον πλουραλισμό των ταυτοτήτων, ασκώ το δικαίωμα στην ελευθερία, η ευθύνη των επιλογών επηρεάζει τους άλλους).
- Ο πίνακας βοηθά τους εκπαιδευτικούς να συνδέουν τα θέματα των ενοτήτων, ώστε να ασκούν τους μαθητές τους επανειλημμένα σε βασικές ικανότητες, μέσα από διαφορετικά πλαίσια και με ποικίλους συνδυασμούς.

Ενότητες	Διαστάσεις ανάπτυξης ικανοτήτων			Στάσεις και αξίες
	Πολιτική ανάλυση και κριτική ικανότητα	Μέθοδοι και δεξιότητες	Εφαρμογή πολιτικών αποφάσεων και δράσεων	
2 Υπευθυνότητα	Κατανόηση διλημάτων Ανάλυση των συνεπειών μιας απόφασης Καθορισμός προτεραιοτήτων και αιτιολόγηση	Προσεκτική προσέγγιση και σκέψη Συμμερισμός αιτιών και κριτηρίων μιας απόφασης	Αποφάσεις με ατελείς πληροφορίες Συνειδητοποίηση του κινδύνου αποτυχίας	Αλλαγή προοπτικής Αναγνώριση των συμφερόντων και των δικαιωμάτων των άλλων Κοινωνία βασισμένη στα ανθρώπινα δικαιώματα
1 Ταυτότητα	Κατανόηση των επιπτώσεων που έχουν οι επιλογές μας στους άλλους			Αλλαγή προοπτικής
4 Σύγκρουση	Το δίλημμα της βιωσιμότητας	Στρατηγικές διαμεσολάβησης	Διαχείριση κρίσεων	
6 Κυβέρνηση και πολιτική	Πολιτική – μια διαδικασία επίλυσης προβλημάτων και διαχείρισης κρίσεων			
7 Ισότητα	Εκτίμηση της πολιτισμικής διάστασης της δημοκρατίας		Εξισορρόπηση των δικαιωμάτων της πλειονότητας και της και της μειονότητας.	Αμοιβαία αναγνώριση

ΕΝΟΤΗΤΑ 2: Συμμετέχουμε, αναλαμβάνουμε ευθύνες Η ελευθερία έχει ευθύνες

Θέμα του μαθήματος	Άσκηση δεξιότητας/ μαθησιακός στόχος	Δραστηριότητες για τους μαθητές	Πηγές και υλικό	Μέθοδος
Μάθημα 1 Θέτω σε κίνδυνο μια φιλία ή σπάω έναν κανόνα;	Ικανότητα στην πολιτική λήψη αποφάσεων και στη δράση Είμαστε υπεύθυνοι για τις επιλογές που κάνουμε κάθε μέρα. Οι έννοιες του διλήμματος και της υπευθυνότητας.	Οι μαθητές αναλογίζονται τις επιλογές που κάνουν σε περιπτώσεις διλήμματος και αιτιολογούν τις επιλογές τους.	Υλικό για εκπαιδευτικούς 2.1. Φυλλάδιο για τους μαθητές 2.1 και 2.2.	Συζήτηση σε ολομέλεια, εισήγηση, εργασία σε ομάδες.
Μαθήματα 2 και 3 Τι θα έκανες;	Ικανότητα λήψης αποφάσεων και ανάληψης δράσης: διαχείριση διλημάτων. Όταν αντιμετωπίζουμε διλήμματα, επιλέγουμε διαφορετικά. Έτσι, ασκούμε το ανθρώπινο δικαίωμα στην ελευθερία.	Οι μαθητές συζητούν ιστορίες με διλήμματα και μοιράζονται προσωπικές τους εμπειρίες.	Φυλλάδιο για τους μαθητές 2.1 - 2.4. Υλικό για εκπαιδευτικούς 2.2. Πίνακας σεμιναρίου, μαρκαδόροι.	Εργασία σε ομάδες.
Μαθήματα 2 και 3 Τι θα έκανες;	Η ανάληψη ευθύνης απαιτεί διαχείριση διλημάτων, αναζήτηση πληροφοριών, υπολογισμός των συνεπειών, καθορισμός προτεραιοτήτων, λήψη αποφάσεων.	Οι μαθητές συζητούν ιστορίες με διλήμματα και μοιράζονται τις προσωπικές τους εμπειρίες.	Φυλλάδιο για τους μαθητές 2.1 - 2.4. Υλικό για εκπαιδευτικούς 2.2. Πίνακας σεμιναρίου, μαρκαδόροι.	Εργασία σε ομάδες.

Μάθημα 4 Ποιες αξίες πρέπει να μοιραζόμαστε;	Κρίση: στοχασμός πάνω στα κριτήρια και τις αξίες. Η δημοκρατική κοινωνία στηρίζεται σε κοινό σύστημα αξιών. Τα ανθρώπινα δικαιώματα παρέχουν ένα σύστημα αξιών στο οποίο μπορούμε να συμφωνήσουμε.	Οι μαθητές επιλέγουν μελέτες περίπτωσης με διλήμματα, εκθέτουν τις αποφάσεις τους, συγκρίνουν και συζητούν τις προτεραιότητές τους.	Υλικό για δασκάλους 2.2. Πίνακας σεμιναρίου, (όπως διαμορφώθηκε στο προηγούμενο μάθημα,) μαρκαδόροι. Φυλλάδιο για τους μαθητές 2.5. Εναλλακτικά, το πρώτο Άρθρο της ΟΔΔΑ, σε χαρτί ή διαφάνεια προβολής.	Κοινός σχεδιασμός Συζήτηση Παρουσιάσεις Συζήτηση
--	---	--	---	---

Μάθημα 1**Ρισκάρω να χάσω μια φίλια ή σπάω έναν κώδικα;****Παντού αντιμετωπίζουμε διλήμματα**

Ο πίνακας συνοψίζει τις πληροφορίες που χρειάζεται ο/η εκπαιδευτικός ώστε να σχεδιάσει και να διδάξει το μάθημα.

Η **άσκηση στις ικανότητες** αφορά άμεσα την EDC/HRE.

Οι **μαθησιακός στόχος** υποδεικνύει όσα γνωρίζουν και κατανοούν οι μαθητές.

Οι **δραστηριότητες για τους μαθητές**, με τη **μέθοδο**, συγκροτούν το βασικό στοιχείο της διαδικασίας μάθησης.

Ο πίνακας για επιλογή **υλικού** υποστηρίζει την προετοιμασία του μαθήματος.

Ο **προσδιορισμός του διαθέσιμου χρόνου** δίνει ένα αδρό περίγραμμα για τη διαχείριση του χρόνου.

Άσκηση ικανοτήτων	Δεξιότητα στην πολιτική λήψη αποφάσεων και δράσης: επιλογές και αιτιολόγηση.
Μαθησιακός στόχος	Είμαστε υπεύθυνοι για τις επιλογές που κάνουμε κάθε μέρα. Οι έννοιες του διλήμματος και της υπευθυνότητας.
Δραστηριότητες για τους μαθητές	Οι μαθητές αναλογίζονται τις επιλογές που κάνουν σε περιπτώσεις διλήμματος και αιτιολογούν τις επιλογές τους.
Πηγές και υλικό	Υλικό για εκπαιδευτικούς 2.1 και 2.2. Φυλλάδιο για τους μαθητές 2.1 και 2.2.
Μέθοδος	Συζήτηση στην ολομέλεια, εισήγηση, εργασία σε ομάδες.
Προσδιορισμός διαθέσιμου χρόνου	1. Οι μαθητές ασχολούνται με ένα δίλημμα της καθημερινότητας. (10 λεπτά)
	2. Οι μαθητές εισάγονται στο εργαλείο ανάλυσης διλημάτων. (20 λεπτά)
	3. Οι μαθητές μοιράζονται τις αποφάσεις τους για το δίλημμα σχετικά με το σχολικό τεστ. (10 λεπτά)

Επιπρόσθετες πληροφορίες

Το μάθημα εισάγει τους μαθητές στη σπουδαιότητα και την αναγκαιότητα της ανάληψης ευθύνης. Μέσω μιας «δοκιμαστικής λειτουργίας», εφαρμόζουν το εργαλείο στάθμισης της ανάληψης ευθυνών στη λήψη αποφάσεων και έρχονται σε επαφή με την έννοια του διλήμματος.

Μέσω μιας επαγωγικής προσέγγισης, το σύνολο των μαθητών εμπλέκεται άμεσα και ενεργά. Μέσα σε λίγα λεπτά, όλοι οι μαθητές της τάξης συσκέπτονται ώστε να βρουν λύσεις σε ένα δίλημμα που τους είναι οικείο από τη σχολική τους εμπειρία.

Το πρώτο μάθημα σχετίζεται με το βασικό θέμα – την αντιμετώπιση διλημάτων, τη λήψη αποφάσεων, τον καθορισμό των προτεραιοτήτων που σχετίζονται με τις επιλογές τους. Τα επόμενα μαθήματα ερευνούν το ζήτημα της επίλυσης διλημάτων και δεν προσθέτουν άλλα ζητήματα. Αυτή η ενότητα, όπως και οι υπόλοιπες αυτού του τόμου, ακολουθούν τη διδακτική αρχή της εις βάθος διαχείρισης ενός επιμέρους θέματος. «Κάνε λιγότερα, αλλά κάνε τα καλά». Η αιτία που αφήνουμε τόσο πολλά και επιλέγουμε τόσο λίγα, είναι η πληθώρα των εμπειριών. Ο πλούτος των αποτελεσμάτων προκύπτει από την ένταση της μαθησιακής προσπάθειας και όχι από την κάλυψη της εκτεταμένης ύλης.

Περιγραφή του μαθήματος

Στάδιο 1: Οι μαθητές κρίνουν τις επιλογές τους σε καθημερινές συνθήκες

Υλικό για εκπαιδευτικούς 2.1

Ο/η εκπαιδευτικός ανακοινώνει την έναρξη νέας ενότητας και διηγείται την παρακάτω ιστορία, ως εισαγωγή.

Φανταστείτε πως γράφετε τεστ στην ιστορία. Παρ' όλο που είστε ένας από τους καλύτερους μαθητές στην ιστορία, το τεστ σας δυσκολεύει.

Ο φίλος σας, από το πίσω θρανίο, σας ψιθυρίζει και ζητάει να δει την κόλλα σας. Γνωρίζετε πως κάτι τέτοιο απαγορεύεται και πως αν σας πιάσουν, θα τιμωρηθείτε και οι δύο.

Τι θα κάνετε; Θα ρισκάρτε τη φιλία σας ή θα παραβαίνατε τον κανόνα;

Ο/η εκπαιδευτικός σημειώνει στον πίνακα τη διλημματική ερώτηση –το θέμα του μαθήματος.

Αναφέρει στους μαθητές πως η απάντηση θα πρέπει να είναι ναι ή όχι, δεν υπάρχει εναλλακτική ή ενδιάμεση απάντηση. Οι μαθητές δεν επιτρέπεται να συνεργαστούν σ' αυτή τη φάση. Στη συνέχεια, ο εκπαιδευτικός ζητά από τους μαθητές να σηκώσουν χέρια, οι μαθητές ψηφίζουν και ο εκπαιδευτικός σημειώνει το αποτέλεσμα στον πίνακα.

Μετά το αποτέλεσμα, ανοίγει η συζήτηση. Οι μαθητές αιτιολογούν την απόφασή τους και μετά από μερικά λεπτά, ο/η εκπαιδευτικός συνοψίζει τα κύρια σημεία στον πίνακα. Περιμένουμε επιχειρήματα σαν τα επόμενα:

Θα ρισκάρτε μια φιλία ή θα παραβαίνατε έναν κανόνα;	
Ναι (αριθμός ψήφων: χ) Οι καλοί φίλοι πάντοτε αλληλοϋποστηρίζονται Κάποια μέρα θα χρειαστώ κι εγώ τη βοήθεια των φίλων μου Χρειαζόμαστε ο ένας τη βοήθεια του άλλου. Αν δεν ενδιαφερόμασταν για τον άλλον, ο κόσμος θα ήταν εχθρικός και παγωμένος. ...	Όχι (αριθμός ψήφων: ψ) Η αντιγραφή είναι άδικη για αυτούς που ακολουθούν τους κανόνες. Αν τον αφήσω να αντιγράψει, κινδυνεύω να τιμωρηθώ κι εγώ. Οι φίλοι δεν θα έπρεπε να έχουν τέτοιες απαιτήσεις από τους φίλους τους. Το ρίσκο εξαρτάται από τον φίλο. Αν ο φίλος είναι καλός, θα του μιλήσω και θα σεβαστεί την απόφασή μου. ...

Στάδιο 2: Εισαγωγή στο εργαλείο ανάλυσης διλημάτων

Φυλλάδιο για τους μαθητές 2.1 και 2.2

Ο/η εκπαιδευτικός μοιράζει φυλλάδια για τους μαθητές 2.1 και 2.2 και εισηγείται, για λίγα λεπτά, την έννοια του διλήμματος (φυλλάδιο για τους μαθητές 2.1). Τα επιχειρήματα που έχουν εκφράσει οι μαθητές, παρουσιάζουν ένα δίλημμα πιστότητας: είτε παραμένω αφοσιωμένος στους φίλους μου, όταν ζητούν τη βοήθειά μου, είτε ακολουθώ τους κανόνες επειδή εγγυώνται ίσες ευκαιρίες στο τεστ της ιστορίας. Τα επιχειρήματα που έχουν παρουσιάσει οι μαθητές – και είναι αναμενόμενο να παρουσιάσουν – αναφέρονται σε αξίες: το πώς κατανοώ τη φιλία, την αφοσίωση, την επιθυμία μου να βοηθώ τους άλλους, τη νομιμοφροσύνη.

Στην προκείμενη περίπτωση, αντιμετωπίζω μια κατάσταση στην οποία καλούμαι να παραβιάσω έναν από τους δεσμούς της πιστότητας και τις αξίες που τη στηρίζουν – είτε να ρισκάρω να χάσω μια φιλία και

να βάλω σε αμφισβήτηση τη φήμη μου, είτε να διακινδυνεύσω μια τιμωρία και να έχω προβλήματα συνείδησης, διότι παράβηκα έναν κανόνα τον οποίο στηρίζω στην πράξη. Οι καταστάσεις στις οποίες μπορεί κάποιος να αποφασίσει το μη χείρον, δηλαδή καλείται να επιλέξει τι να κάνει λάθος, παρά πώς να τα κάνει όλα σωστά, ονομάζονται διλήμματα. Το παράδειγμα αυτό είναι τυπικό για πολλά διλήμματα:

- Δεν υπάρχει συμβιβαστική πρόταση. Πρέπει να ορίσεις προτεραιότητες.
- Δεν υπάρχει χρόνος, πρέπει να αποφασίσεις άμεσα, είναι δύσκολο να σκεφτείς προσεκτικά την επιλογή σου.
- Δε μπορείς να αλλάξεις γνώμη αργότερα, οι επιπτώσεις της απόφασης είναι μη αναστρέψιμες.
- Αναλαμβάνεις ευθύνη – ο εαυτός σου και οι άλλοι θα πρέπει να αντιμετωπίσουν τις συνέπειες.

Στην καθημερινότητά μας, όπως και στην πολιτική λήψη αποφάσεων, αντιμετωπίζουμε διαρκώς διλήμματα. Είναι δύσκολο να τα διαχειριστούμε, τόσο γιατί συχνά είναι πολύπλοκα, όσο και διότι καλούμαστε να δράσουμε υπό έλλειψη χρόνου.

Όμως, η επίλυση διλημάτων και ο αναστοχασμός της υπευθυνότητάς μας, σε κάποιο βαθμό, είναι δεξιότητα στην οποία μπορεί κάποιος να εκπαιδευτεί. Η εκπαίδευση γίνεται σε αργή κίνηση. Διαθέτουμε έναν αριθμό μαθημάτων στην ενασχόληση με διλήμματα που πρέπει να τα συσχετίζουμε άμεσα με πραγματικές συνθήκες της καθημερινότητας.

Το φυλλάδιο για τους μαθητές 2.2 μας βοηθά να ασχοληθούμε με διλήμματα. Οι μαθητές αναλαμβάνουν να εφαρμόσουν το εργαλείο στο ζήτημα του σχολικού τεστ. Οι μαθητές έχουν 5 έως 10 λεπτά στη διάθεσή τους για να επιλέξουν μία από τις τρεις ερωτήσεις που πιστεύουν πως είναι σχετικές και χρήσιμες, και να τις μελετήσουν. Πρέπει να πάρουν απόφαση και να ανακοινώσουν την επιχειρηματολογία τους στην ολομέλεια που έπεται. Εργάζονται σε ομάδες των τριών ή τεσσάρων μαθητών.

Στάδιο 3: Οι μαθητές ανακοινώνουν τις αποφάσεις τους για το δίλημμα του τεστ

Στην ολομέλεια, οι εκπρόσωποι των ομάδων ανακοινώνουν τις αποφάσεις της ομάδας τους και τις προτεραιότητες που τους οδήγησαν σ' αυτές. Ο/η εκπαιδευτικός προεδρεύει στην ολομέλεια και δίνει ιδιαίτερη σημασία στο ποια ερώτηση και τι κριτήρια επέλεξαν οι μαθητές.

Ο/η εκπαιδευτικός ολοκληρώνει το μάθημα με σχόλιο για τις κοινές ή διαφορετικές προτεραιότητες των μαθητών. Αναλογιζόμενοι τις προτεραιότητες που καθοδήγησαν την απόφασή τους, οι μαθητές, αναλαμβάνουν ευθύνες.

Μαθήματα 2 και 3

Εσύ τι θα έκανες;

Αναλαμβάνουμε την ευθύνη των αποφάσεών μας

Ο πίνακας συνοψίζει τις πληροφορίες που χρειάζεται ο/η εκπαιδευτικός ώστε να σχεδιάσει και να διδάξει το μάθημα. Η άσκηση στις ικανότητες αφορά άμεσα την EDC/HRE. Οι μαθησιακός στόχος υποδεικνύει όσα γνωρίζουν και κατανοούν οι μαθητές. Οι δραστηριότητες για τους μαθητές, με τη μέθοδο, συγκροτούν το βασικό στοιχείο της διαδικασίας μάθησης. Ο πίνακας για επιλογή υλικού υποστηρίζει την προετοιμασία του μαθήματος. Ο προσδιορισμός του διαθέσιμου χρόνου δίνει ένα αδρό περίγραμμα για τη διαχείριση του χρόνου.	
Άσκηση ικανοτήτων	Δεξιότητα στη λήψη αποφάσεων και ανάληψη δράσης: διαχείριση διλημμάτων.
Μαθησιακός στόχος	Στη διαχείριση των διλημμάτων κάνουμε διαφορετικές επιλογές ασκώντας το ανθρώπινο δικαίωμα στην ελευθερία. Η ανάληψη ευθύνης σχετίζεται με τη διαχείριση διλημμάτων – συλλογή πληροφοριών, μελέτη των επιπτώσεων, ορισμός προτεραιοτήτων, λήψη αποφάσεων.
Δραστηριότητες για τους μαθητές	Οι μαθητές συζητούν μελέτες περίπτωσης με διλήμματα και τις συσχετίζουν με την προσωπική τους εμπειρία.
Πηγές και υλικό	Φυλλάδιο για τους μαθητές 2.1 - 2.4. Υλικό για εκπαιδευτικούς 2.2. Πίνακας σεμιναρίου, μαρκαδόροι.
Μέθοδος	Εργασία σε ομάδες.
Προσδιορισμός διαθέσιμου χρόνου	1. Ο εκπαιδευτικός παρουσιάζει τη βασική δραστηριότητα της ενότητας. (10 λεπτά)
	2. Βασική δραστηριότητα: οι μαθητές συζητούν για τα διλήμματα. (70 λεπτά)

Επιπρόσθετες πληροφορίες

Στις εκκοσμηκευμένες δημοκρατικές κοινωνίες, η ανάληψη ευθυνών έχει κονστρουκτιβιστική διάσταση: θα πρέπει να ανακαλύψουμε τρόπους ανάληψης ευθύνης σε δεδομένες περιστάσεις. Η ανάληψη ευθυνών σε διλημματικές καταστάσεις κα μάλιστα με πίεση χρόνου είναι δύσκολη, αλλά αποτελεί μια ικανότητα που μπορεί κάποιος να την αναπτύξει.

Αυτός είναι ο σκοπός της παρούσης ενότητας. Οι μαθητές μοιράζονται και συζητούν τα προβλήματα και τις επιλογές προτεραιοτήτων, λαμβάνοντας αποφάσεις για συγκεκριμένα ζητήματα σε δεδομένες διλημματικές καταστάσεις. Ασχολούνται με τέσσερις ιστορίες που περιέχουν διλήμματα, διαφορετικές ως προς το περιεχόμενό τους (βλ. και φυλλάδιο για τους μαθητές 2.3): αναλαμβάνοντας την ευθύνη για κάτι που θα έπρεπε να έχει φροντίσει κάποιος άλλος, σύγκρουση πιστότητας προς έναν δάσκαλο και έναν φίλο, σύγκρουση ανάμεσα στην αφοσίωση σ' έναν φίλο και την υποχρέωση υπακοής στον νόμο, απόφαση για την ενίσχυση ή απόρριψη ενός προγράμματος για το οποίο έχουν ελλιπή πληροφόρηση.

Οι μαθητές προετοιμάζουν παρουσίαση των επιλογών τους, στην οποία πρέπει να εστιάσουν στους λόγους των αποφάσεών τους (βλ. και φυλλάδιο για τους μαθητές 2.4). Επικουρικά, ο/η εκπαιδευτικός έχει προετοιμάσει πίνακα βασισμένο στο φύλλο εργασίας σχεδιασμένο στο πρότυπο του υλικού για εκπαιδευτικούς 2.2).

Ως επέκταση, δίνονται δραστηριότητες με τη μορφή ερευνητικής εργασίας, που βοηθούν τον/την εκπαιδευτικό στην αξιολόγηση του επιπέδου ανάπτυξης των ικανοτήτων των μαθητών (βλ. παρακάτω στάδιο 3).

Περιγραφή του μαθήματος**1. Ο/η εκπαιδευτικός παρουσιάζει τη βασική δραστηριότητα της ενότητας**

Σκοπός της δραστηριότητας είναι να βοηθήσει στην ανάλυση μεθόδων επίλυσης διλημάτων και των κριτηρίων που χρησιμοποιήθηκαν γι' αυτό τον σκοπό. Στην καθημερινότητά μας, καλούμαστε να αποφασίσουμε σε δευτερόλεπτα και αν δε μπορούμε να διορθώσουμε τις αποφάσεις μας, μπορεί αργότερα να μετανιώσουμε. Στην πολιτική, η διαδικασία λήψης αποφάσεων αντιμετωπίζει επίσης διλήμματα, με αντικρουόμενους στόχους.

Σ' αυτή τη δραστηριότητα, οι μαθητές μελετούν την πολύπλοκη διαδικασία λήψης αποφάσεων σε αργή κίνηση, και προβληματίζονται για την ευθύνη που αναλαμβάνουν όταν αντιμετωπίζουν ένα δίλημμα με τον ένα ή τον άλλο τρόπο.

Καταγράφουν τις αποφάσεις και την απολογία τους στο φυλλάδιο για τους μαθητές 2.4. Αν δεν φτάσουν σε συμφωνία για μια συγκεκριμένη απόφαση στην ομάδα τους, καταγράφουν και παρουσιάζουν και τις δύο απόψεις.

Οι μαθητές εργάζονται σε ομάδες των τεσσάρων έως έξι ατόμων. Ορίζουν πρόεδρο, γραμματέα και εκπρόσωπο. Συζητούν και τα τέσσερα διλήμματα του φυλλαδίου για τους μαθητές 2.3, επιλέγοντας κάποιες από τις ερωτήσεις και τα κριτήρια του εργαλείου στο φυλλάδιο για τους μαθητές 2.2. Οι μαθητές είναι ελεύθεροι να συζητήσουν και άλλα διλήμματα από την προσωπική τους εμπειρία ή από την πολιτική.

2. Βασική δραστηριότητα: οι μαθητές συζητούν τα διλήμματα

Οι μαθητές εργάζονται σε ομάδες. Είναι υπεύθυνοι για την εργασία τους, τα διαλείμματα, την εργασία για το σπίτι, την αναζήτηση υλικού, κ.λπ.

3. Ο ρόλος του/της εκπαιδευτικού

Ο/η εκπαιδευτικός παρακολουθεί την εργασία των μαθητών. Η δραστηριότητά τους προσφέρει την ευκαιρία στον/στην εκπαιδευτικό να αξιολογήσει το επίπεδο της ανάπτυξης ικανοτήτων – συνεργατικότητα και ομαδική εργασία, διαχείριση του χρόνου, κατανόηση των διλημάτων, επίπεδο αντίδρασης, ανάλυσης και κριτικής σε πολιτικά θέματα.

Ο/η εκπαιδευτικός δεν τους βοηθά, αν δεν το ζητήσουν. Σ' αυτή την περίπτωση, ο εκπαιδευτικός δεν δίνει λύσεις, βοηθά όμως τους μαθητές να βρουν μια κατάλληλη προσέγγιση.

Προετοιμασία του μαθήματος 4:

- Ο/η εκπαιδευτικός προετοιμάζει έξι διαγράμματα παρουσίασης (βλ. υλικό για εκπαιδευτικούς 2.2). Καθένα από αυτά, δημιουργείται σε χωριστό χαρτί σεμιναρίου. Σε τέσσερα από αυτά, ο/η εκπαιδευτικός γράφει τον τίτλο της διλημματικής ιστορίας και τις εναλλακτικές δυνατότητες.
- Ο/η εκπαιδευτικός παρατηρεί τους μαθητές και τους ρωτάει για την πορεία τους. Αν βρίσκουν πολλές δυσκολίες ή αν έχουν φτάσει στα όριά τους, ο/η εκπαιδευτικός θα πρέπει να ασχοληθεί με το πρόβλημα στη φάση της συζήτησης (μάθημα 4, στάδιο 3).

Μάθημα 4

Ποιες αξίες οφείλουμε να μοιραζόμαστε;

Αναλαμβάνουμε ευθύνες σε μια κοινωνία βασισμένη στα ανθρώπινα δικαιώματα

Ο πίνακας συνοψίζει τις πληροφορίες που χρειάζεται ο/η εκπαιδευτικός ώστε να σχεδιάσει και να διδάξει το μάθημα.

Η **άσκηση στις ικανότητες** αφορά άμεσα την EDC/HRE.

Οι **μαθησιακός στόχος** υποδεικνύει όσα γνωρίζουν και κατανοούν οι μαθητές.

Οι **δραστηριότητες για τους μαθητές**, με τη **μέθοδο**, συγκροτούν το βασικό στοιχείο της διαδικασίας μάθησης.

Ο πίνακας για επιλογή **υλικού** υποστηρίζει την προετοιμασία του μαθήματος.

Ο **προσδιορισμός του διαθέσιμου χρόνου** δίνει ένα αδρό περίγραμμα για τη διαχείριση του χρόνου.

Άσκηση ικανοτήτων	Κρίση: προβληματισμός περί των κριτηρίων και των αξιών.
Μαθησιακός στόχος	Μια δημοκρατική κοινωνία στηρίζεται σε ένα κοινά αποδεκτό σύστημα αξιών. Τα ανθρώπινα δικαιώματα παρέχουν ένα σύστημα αξιών στο οποίο μπορούμε να συμφωνήσουμε.
Δραστηριότητες για τους μαθητές	Οι μαθητές επιλέγουν ιστορίες με διλήμματα, εκθέτουν τις αποφάσεις τους, συγκρίνουν και συζητούν τις προτεραιότητές τους.
Πηγές και υλικό	Υλικό για εκπαιδευτικούς 2.2. Χαρτί σεμιναρίου (έτοιμο από το προηγούμενο μάθημα), μαρκαδόροι. Φυλλάδιο για τους μαθητές 2.5 ή εναλλακτικά, το Άρθρο 1 της Οικουμενικής Διακήρυξης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου σε χαρτί ή διαφάνεια.
Μέθοδος	Από κοινού σχεδιασμός συζήτησης, παρουσιάσεις, συζήτηση.
Προσδιορισμός διαθέσιμου χρόνου	1. Απόφαση για από κοινού σχεδιασμό συζήτησης. (10 λεπτά)
	2. Παρουσιάσεις και συζήτηση. (15 λεπτά)
	3. Αναστοχασμός στην ενότητα. (15 λεπτά)

Επιπρόσθετες πληροφορίες

Η κεντρική δραστηριότητα της ενότητας, έδωσε στους μαθητές την ευκαιρία να παράγουν αρκετό υλικό, περισσότερο από όσο είναι δυνατόν να συζητηθεί διεξοδικά σε ένα μάθημα. Γι' αυτό θα πρέπει να γίνει επιλογή με τη συμμετοχή των μαθητών, καθώς το πρόβλημα και η υπευθυνότητα ανήκει τόσο σ' αυτούς όσο και στον/στην εκπαιδευτικό. Όσο ταχύτερα παρθεί η απόφαση, τόσο περισσότερος χρόνος θα εξοικονομηθεί για τη συνέχεια.

Αν όμως οι μαθητές αμφισβητήσουν την ανάγκη επιλογής μέρους της δουλειάς τους για τη συζήτηση που έπεται, θα πρέπει να ασχοληθούμε με αυτό πριν από ο,τιδήποτε άλλο. Είναι απαραίτητο για τους μαθητές να κατανοήσουν, και παράλληλα να ξεπεράσουν την πιθανή απογοήτευσή τους, ότι θα μάθουν περισσότερα πράγματα αν επιλέξουν τμήματα της δουλειάς τους και τα συζητήσουν σε βάθος, παρά αν απλά ακούσουν σύντομες ανακοινώσεις από όλα όσα συζητήθηκαν στις ομάδες. Άρα, σ' αυτή την περίπτωση, η τάξη θα πρέπει να βρει λύση σε ένα δίλημμα, κατά κάποιο τρόπο σε πραγματικές συνθήκες, δηλαδή σε λίγο χρόνο και με δεδομένο πως η προσοχή του κοινού δεν κρατάει για πολύ. Εδώ είναι απαραίτητη η τήρηση των ορίων και της ατζέντας, καθώς και η άσκηση δύναμης (πιο αναλυτικές πληροφορίες για τη διαχείριση αυτού του ζητήματος, βλ. ενότητα 9).

Πρόκειται για μια σημαντική ευκαιρία μάθησης σχετικά με τη διαχείριση της τάξης – για τη διδασκαλία στο πνεύμα της δημοκρατίας και των ανθρώπινων δικαιωμάτων. Όσο νωρίτερα οι μαθητές αποκτήσουν τη δυνατότητα να επιλέξουν σε ποια ζητήματα να εστιάσουν, τόσο το καλύτερο, φτάνει να μην αισθανθεί κάποιος ότι έχει παρακαμφθεί (απορριφθεί). Οι μαθητές θα πρέπει να βρουν την ισορροπία ανάμεσα στην αποδοτικότητα και στην ισότητα συμμετοχής. Στο τέλος, θα αποφασίσει η πλειοψηφία (για το πρόβλημα των μειοψηφιών που πλειοψηφούν, βλ. ενότητα 8).

Στο στάδιο της τελικής συζήτησης, συνιστούμε να εστιάσετε στο ένα από τα δυο βασικά ζητήματα που είναι πάντοτε σχετικά με την ανάληψη ευθυνών στις ανοικτές κοινωνίες: τα διλήμματα της πολυπλοκότητας και της σταθερότητας (βλ. υλικό για εκπαιδευτικούς 2.3, πρότυπα εισηγήσεων 2 και 3.)

Το **δίλημμα της πολυπλοκότητας** αναφέρεται στο γεγονός πως η ανάληψη υπευθυνότητας είναι δύσκολο καθήκον και πως όσο περισσότερο πολύπλοκα γίνονται τα κοινωνικά μας συστήματα, τόσο αυξάνουν οι δυσκολίες. Αν οι μαθητές αναφερθούν σ' αυτή την εμπειρία, ο/η εκπαιδευτικός θα πρέπει να το επιλέξει ως θέμα συζήτησης. Πιθανότατα οι μαθητές χρειάζονται ενθάρρυνση, ώστε να αποδεχθούν τον κίνδυνο να κάνουν λάθος, παρά να προσπαθήσουν να αποφύγουν τη λήψη αποφάσεων.

Το **δίλημμα της σταθερότητας** αναφέρεται στην εμπειρία πως όταν λαμβάνουμε αποφάσεις είμαστε αποκλειστικά μόνοι μας και δε μπορούμε να θεωρήσουμε δεδομένη από όλους την τήρηση των ίδιων βασικών αξιών. Σε ποιο βαθμό μια τέτοια συμφωνία είναι απαραίτητη και με ποιον τρόπο μπορούμε να την εξασφαλίσουμε; Τα ανθρώπινα δικαιώματα προσφέρουν ένα σύστημα αξιών που διέπεται από την αρχή του σεβασμού της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, αρχή αποδεκτή από όλα τα βασικά θρησκευόμενα. Αυτό καθιστά την ενότητα αυτή σημαντική στην εκπαίδευση στα ανθρώπινα δικαιώματα.

Περιγραφή του μαθήματος

Προετοιμασία

Ο/η εκπαιδευτικός, πριν το μάθημα, έχει κρεμάσει στην τάξη τους πίνακες παρουσίασης.

Στάδιο 1: Απόφαση κοινού σχεδιασμού

Ο/η εκπαιδευτικός προεδρεύει στο πρώτο στάδιο του μαθήματος. Πλησιάζει κάθε έναν από τους τέσσερεις πίνακες με τις διλημματικές ιστορίες και αναφέρεται στις δύο εναλλακτικές δυνατότητες. Οι

μαθητές ψηφίζουν δι' ανατάσεως της χειρός μία από αυτές, και ο/η εκπαιδευτικός σημειώνει το αποτέλεσμα στον κάθε πίνακα.

Οι ομάδες που έχουν συζητήσει τις προσωπικές τους εμπειρίες, ενημερώνουν εν συντομία για το ζήτημα και παρουσιάζουν την απόφαση των μαθητών. Κρεμούν τους επιπλέον πίνακες.

Ο/η εκπαιδευτικός διευκρινίζει πως οι μαθητές δεν θα έχουν αρκετό χρόνο ώστε να συζητήσουν όλες τις αποφάσεις τους στις λεπτομέρειές τους, και γι' αυτό θα πρέπει να αποφασίσουν σηκώνοντας τα χέρια. Αν οι μαθητές συμφωνήσουν, δεν χρειάζεται περαιτέρω συζήτηση για το θέμα.

Αν οι μαθητές έχουν δυσκολία να επιλέξουν τα ζητήματα με τα οποία θα ασχοληθούν, ο/η εκπαιδευτικός προτείνει ένα ή δύο κριτήρια που θα διευκολύνουν την απόφαση, όπως:

- Συζήτηση για ένα ζήτημα που οι ίδιοι θεώρησαν εξαιρετικά ενδιαφέρον.
- Μια ομόφωνη απόφαση – οι μαθητές έχουν κοινές αξίες ή προτεραιότητες;
- Μια αμφιλεγόμενη απόφαση – οι μαθητές συμφωνούν σε συγκεκριμένες αξίες ή προτεραιότητες;
- Κάτι που προτιμούν οι μαθητές από την προσωπική τους εμπειρία.

Τα κριτήρια σχετίζονται με τις επιλογές που έχουν καταγραφεί στους πίνακες.

Στάδιο 2: Παρουσιάσεις και συζήτηση

Οι εκπρόσωποι κάθε ομάδας εξηγούν τα αίτια της απόφασης της ομάδας. Παράλληλα, κάποια μέλη της ομάδας προσθέτουν σύντομες σημειώσεις στον πίνακα.

Οι μαθητές, με την καθοδήγηση του/της εκπαιδευτικού, συγκρίνουν τα κριτήρια και συζητούν για τις επιλογές τους. Ο/η εκπαιδευτικός προεδρεύει στη συζήτηση.

Το αποτέλεσμα της συζήτησης δε μπορεί να προβλεφθεί. Οι μαθητές είναι δυνατόν να συμφωνήσουν ή να διαφωνήσουν σχετικά με τις αρχές ανάληψης ευθύνης σε δεδομένη περίπτωση. Το ένα τρίτο του πίνακα, στο τέλος, μπορεί να χρησιμοποιηθεί για την καταγραφή του αποτελέσματος της συζήτησης.

Στάδιο 3: Αναστοχασμός

Ο/η εκπαιδευτικός επιλέγει ένα από τα επόμενα ζητήματα στα οποία έχει καταλήξει παρατηρώντας τους μαθητές την ώρα που συνεργάζονταν, και συζητώντας μαζί τους. Δε συνιστάται να αποφασίσουν για το ζήτημα ο/η εκπαιδευτικός και οι μαθητές από κοινού, γιατί τότε ο/η εκπαιδευτικός θα έπρεπε να εξηγήσει τις πιθανές επιλογές, πράγμα που θα χρειαζόταν πολύ χρόνο.

1^η επιλογή: Το δίλημμα της πολυπλοκότητας:

Οι μαθητές συζητούν για τις δυσκολίες που παρουσιάζονται στην ανάληψη ευθύνης

Η συζήτηση στην ολομέλεια ξεκινά με έναν γύρο ανατροφοδότησης. Τι πήγε καλά; Τι μας δυσκόλεψε;

Ίσως περιμένουμε ότι οι μαθητές θα αναφέρουν πως μ' αυτό τον τρόπο, η ανάληψη ευθύνης είναι δύσκολη και χρονοβόρα. Είναι συχνά ανέφικτο να απαιτούμε να κατανοούμε τις επιπτώσεις των πράξεών μας – να λαμβάνουμε υπόψη το αποτέλεσμα – *respice finem*.

Ο/η εκπαιδευτικός απαντά πως το επιχείρημα είναι απόλυτα δικαιολογημένο – ποιες είναι όμως οι εναλλακτικές προτάσεις; Να πάψουμε να λαμβάνουμε αποφάσεις και να αναλαμβάνουμε ευθύνες; Ή πρώτα να επιμένουμε να έχουμε πλήρη πληροφόρηση;

Φυσικά, η ζωή συνεχίζεται και θα πρέπει να διακινδυνεύσουμε να πάρουμε λάθος αποφάσεις. Αυτό όμως που κάνει τη διαφορά είναι να έχουμε τη συναίσθηση του κινδύνου να κάνουμε λάθος και της πρόκλησης που δημιουργεί η πολυπλοκότητα της σύγχρονης κοινωνίας (βλ. και υλικό για εκπαιδευτικούς 2.3, πρότυπο εισήγησης 2). Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο είναι σημαντική η εκπαίδευση και η εξάσκηση όπως γίνεται σ' αυτή την ενότητα.

2^η επιλογή: Το δίλημμα της σταθερότητας:

Οι μαθητές συζητούν για τις εμπειρίες τους υπό το φως των ανθρωπίνων δικαιωμάτων

Ο/η εκπαιδευτικός αναφέρεται στις αξίες και τις προτεραιότητες για τις οποίες οι μαθητές συμφώνησαν ή διαφώνησαν στην προηγούμενη συζήτηση και θέτει την επόμενη ερώτηση:

→ Ποιες αξίες μοιραζόμαστε;

Αυτό είναι το θέμα του μαθήματος: ο/η εκπαιδευτικός το σημειώνει ως τίτλο, πάνω από τους πίνακες με τα διλήμματα, στον πίνακα. Αλλιώς, τον γράφει σε ένα χαρτί μεγέθους A3 και τον τοποθετεί στον τοίχο, πάνω από τους πίνακες.

Οι μαθητές επανελέγχουν τις σημειώσεις τους στους πίνακές τους.

Με αυτό τον αναστοχασμό, οδηγούμαστε σε περισσότερες ερωτήσεις:

→ Για ποιες αξίες διαφωνούμε; Αλληλοαναιρούνται;

→ Σε ποιες αξίες θα πρέπει να συμφωνήσουμε;

Ο/η εκπαιδευτικός εξηγεί τη σπουδαιότητα αυτής της ερώτησης: καθένας μας εξαρτάται από τους άλλους, ώστε η ανάληψη ευθύνης να βρίσκεται προς την ίδια κατεύθυνση. Ποιες μπορεί να είναι οι κατευθυντήριες γραμμές;

Οι μαθητές θα αντιληφθούν ή θα συνειδητοποιήσουν πως δεν υπάρχουν κοινά αποδεκτές θρησκείες ή φιλοσοφική ηθική και πως κανείς δεν θα αποδεχθεί ένα σύστημα αξιών δια της βίας. Η μόνη πηγή που παρέχει ένα σύστημα κανόνων ή αξιών στις οποίες όλοι μπορούμε να συμφωνήσουμε, είναι τα ανθρώπινα δικαιώματα.

Ο εκπαιδευτικός αναφέρεται στο 1^ο Άρθρο της Οικουμενικής Διακήρυξης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (10 Δεκεμβρίου 1948):

«Όλοι οι άνθρωποι γεννιούνται ελεύθεροι και ίσοι στην αξιοπρέπεια και τα δικαιώματα. Είναι προικισμένοι με λογική και συνείδηση, και οφείλουν να συμπεριφέρονται μεταξύ τους με πνεύμα αδελφосύνης».

(το πλήρες κείμενο βρίσκεται στο φυλλάδιο για τους μαθητές 2.5)

Οι μαθητές αναζητούν το Άρθρο στο φυλλάδιο για τους μαθητές 2.5, ή το παρουσιάζει ο/η εκπαιδευτικός στην τάξη. Το άρθρο από μόνο του προσφέρει πολλά ζητήματα για συζήτηση:

- Γεννιόμαστε με ανθρώπινα δικαιώματα. Είναι αναφαίρετα, κανείς δε μπορεί να μας τα πάρει.
- Είμαστε ελεύθεροι.
- Είμαστε ίσοι.

Ο/η εκπαιδευτικός έχει μόλις δείξει τον τρόπο ανάγνωσης ενός τέτοιου άρθρου –αργά, λέξη προς λέξη. Οι μαθητές συνεχίζουν:

- Έχουμε ανθρώπινη αξιοπρέπεια: οφείλουμε να συμπεριφερόμαστε ο ένας στον άλλον με σεβασμό.
- Έχουμε συγκεκριμένα δικαιώματα
- Είμαστε «προικισμένοι με λογική». Έχουμε τη δυνατότητα να σκεπτόμαστε από μόνοι μας.
- Είμαστε «προικισμένοι με συνείδηση». Έχουμε τη δυνατότητα να αναλαμβάνουμε ευθύνες.
- «Οφείλουμε να συμπεριφερόμαστε μεταξύ μας με πνεύμα αδελφосύνης». Οφείλουμε να αναλαμβάνουμε ευθύνες ο ένας για τον άλλο, συμπεριλαμβανομένων και εκείνων που εξαρτώνται από τη βοήθεια των άλλων.

Ο/η εκπαιδευτικός επισημαίνει πως τα ανθρώπινα δικαιώματα δεν έχουν μόνο κάθετη διάσταση – τη σχέση ανάμεσα στο κράτος και στον πολίτη – αλλά και οριζόντια διάσταση – τη σχέση μεταξύ των ατόμων ως μελών της κοινωνίας. Σε μια κοινωνία βασισμένη στα ανθρώπινα δικαιώματα, που μας προσφέρει ένα σύστημα βασικών αρχών στις οποίες οφείλουμε να συμφωνήσουμε, μπορούμε να επιτρέψουμε στον εαυτό μας μεγάλη ελευθερία και πλουραλισμό.

Δυνατότητες για πιο εμπειριστατωμένη μελέτη

Και οι δύο δυνατότητες του σταδίου αναστοχασμού αξίζει να συζητηθούν. Το δεύτερο βασικό ζήτημα είναι δυνατόν να συζητηθεί σε μια επέκταση της παρούσης ενότητας.

Η προοπτική της υπευθυνότητας μπορεί να συνδεθεί κυριολεκτικά με κάθε μία από τις άλλες ενότητες αυτού του τόμου. Βλ. σχετικό πίνακα στην αρχή αυτού του κεφαλαίου.

Υλικό για εκπαιδευτικούς 2.1

Οδηγίες χρήσης του εργαλείου ανάλυσης διλημμάτων

(φυλλάδιο για τους μαθητές 2.2): παρουσίαση ενός προτύπου

Στις οδηγίες προτείνουμε στους μαθητές να επιλέξουν κάποιες ερωτήσεις και να προβληματιστούν με προσοχή. Κατά συνέπεια, το μοντέλο ασχολείται με μερικές επιλεγμένες ερωτήσεις, αλλά ο αναγνώστης μπορεί να κάνει διαφορετικές επιλογές, ή να απαντήσει με διαφορετικό τρόπο. Σ' αυτή την παρουσίαση, σημασία έχει η μέθοδος παρά η πορεία σκέψης. Γι' αυτό τον λόγο, δεν προτείνεται κάποια απόφαση.

Υποθετική ιστορία αρ. 4: Ποιες μπανάνες να αγοράσω; (φυλλάδιο για τους μαθητές 2.3)

1. Συγκέντρωσε πληροφορίες.

Ποιοι συμμετέχουν;

Τι θέλουν; (Ποιες είναι οι ανάγκες, ο σκοπός, τα συμφέροντά τους;)

Ποιοι συμμετέχουν;	Σκοποί, συμφέροντα
Εγώ ως πελάτης	Να αγοράσω φθηνό φαγητό. Να αγοράσω φαγητό καλής ποιότητας.
Σουπερμάρκετ	Να προσελκύσει πελάτες. Να αποκτήσει κέρδος.
Δίκαιο εμπόριο (Fair Trade)	Ενίσχυση μικροπαραγωγών μπανάνας.
Παραγωγοί μπανάνας	Να έχουν έσοδα, να θρέψουν την οικογένειά τους. Να πουλήσουν καλά προϊόντα. Να αυξήσουν την παραγωγή.

Ποιο είναι το πρόβλημα/δίλημμα;

Να αγοράσω τις φθηνές μπανάνες;	Να αγοράσω τις ακριβότερες μπανάνες;
Αν αγοράσω τις φθηνές μπανάνες θα εξοικονομήσω χρήματα για άλλους σκοπούς. Αν δεν βοηθήσω ανθρώπους σε ανάγκη, που, ως ένα σημείο, εξαρτώνται και από τις αποφάσεις μου, θα έχω τύψεις συνειδήσεως.	Αν αγοράσω τις ακριβότερες μπανάνες, θα βοηθήσω τους μικροπαραγωγούς μπανάνας. Η αγορά ακριβού φαγητού έχει τα όριά της.

Τι σχέση έχει αυτή η υπόθεση με μένα;

Εμπλέκομαι άμεσα στην παγκοσμιοποιημένη αγορά. Η επιλογή μου να αγοράσω κάτι, έχει άμεσο αντίκτυπο στη ζωή των άλλων.

Τι δεν γνωρίζουμε; - τι δεν καταλαβαίνουμε;

Εμπλέκομαι άμεσα στην παγκοσμιοποιημένη αγορά. Η επιλογή μου να αγοράσω κάτι, έχει άμεσο αντίκτυπο στη ζωή των άλλων. Δεν ξέρουμε ο ένας τον άλλο, αλλά κάτι ξέρουμε για τον άλλο και μας συνδέουν οι πράξεις μας.

Δεν γνωρίζω πόσο εξαρτώνται οι αγρότες από τη βοήθειά μου. Πιθανώς, άλλοι αγοραστές να έχουν ήδη αγοράσει ποσότητες μπανάνας από το Δίκαιο Εμπόριο, μπορεί και όχι.

Πόση προσπάθεια απαιτείται ώστε να βρω τις πληροφορίες που λείπουν;

Σε συνθήκες καθημερινότητας, πρέπει να αποφασίσω τώρα. Χρειάζομαι φαγητό, άρα πρέπει να αποφασίσω χωρίς να έχω αντίληψη της πλήρους εικόνας και αυτός είναι ο κανόνας και όχι η εξαίρεση.

2. Εξετάζω τις **συνέπειες**.

Ποιες είναι οι εναλλακτικές δυνατότητες;

Τι αποτέλεσμα θα έχει κάθε μία από αυτές τις επιλογές; Για ποιον;

Εναλλακτικές επιλογές	1 ^η εναλλακτική επιλογή: Αγοράζω φθηνές μπανάνες	2 ^η εναλλακτική επιλογή: Αγοράζω ακριβές μπανάνες
Εγώ ως πελάτης	Ανεξάρτητα από το εισόδημά μου, δεν θα καταλάβω τη διαφορά. Αν είναι απαραίτητο, έχω τη δυνατότητα να αντισταθμίσω με εξοικονόμηση χρημάτων από ένα λιγότερο χάμπουργκερ ή μια σοκολάτα. Το ζήτημα θα τίθεται σε άλλη βάση αν είχα χρέη και θα έπρεπε να περικόψω τις δαπάνες μου όπου είναι δυνατόν.	
Παραγωγός μπανάνας	Καμία ενίσχυση.	Μικρή ενίσχυση με σημαντικό αντίκτυπο (πληροφόρηση για το Δίκαιο Εμπόριο).
Σουπερμάρκετ	Δεν διαθέτουμε ακριβή στοιχεία, αλλά μπορούμε να συμπεράνουμε ότι το σουπερμάρκετ θα έχει κέρδος είτε αγοράσουμε φθηνές μπανάνες, είτε του Δίκαιου Εμπορίου.	
Δίκαιο Εμπόριο (Fair Trade)	Αποτυχία του Δίκαιου Εμπορίου.	Επιτυχία του Δίκαιου Εμπορίου.

3. Ορίζω τις **προτεραιότητές** μου.

Σε ποιο βαθμό κατανοώ τις επιπτώσεις της απόφασής μου;

Δεν έχω πλήρη εικόνα, δεν έχω τη δυνατότητα να την αποκτήσω –εκτός αν την ανάγω στις πρώτες προτεραιότητές μου. Κατά συνέπεια, πρέπει να αποφασίσω αν θα βασιστώ στις πληροφορίες που μου έδωσαν, στην περίπτωση μου το Δίκαιο Εμπόριο. Με πληροφορούν πως ακόμα και μια μικρή δωρεά θα είχε μεγάλη σημασία για τους παραγωγούς μπανάνες στις αναπτυσσόμενες χώρες.

Ποιες θρησκευτικές ή ηθικές αρχές θεωρώ απαραίτητες;

Η ερώτηση έχει συγκεκριμένη σημασία. Είμαστε ελεύθεροι να απαντήσουμε ό,τι θεωρούμε σωστό.

Είναι η απόφασή μου μη αναστρέψιμη; («σημείο μη επιστροφής») ή μπορώ να τη διορθώσω αργότερα;

Αυτού του είδους η απόφαση μπορεί να παρθεί επανειλημμένα. Μπορώ να επιλέξω κάτι σήμερα και κάτι άλλο αύριο. Μπορώ να σκεφτώ την απόφασή μου, αλλά δε μπορώ να αναθεωρήσω μια απόφαση που έλαβα στο παρελθόν.

4. Πάρε την **απόφασή** σου.

Πρέπει να επιλέξω έναν στόχο και να παραβιάσω τον άλλο;

Ναι. Αγοράζεις είτε φθηνές είτε ακριβές μπανάνες, όχι και τα δύο είδη ταυτόχρονα. Ο συμβιβασμός – αγοράζω μερικές από το κάθε είδος- δεν είναι πολύ πειστικός.

Στην προκειμένη περίπτωση, τι λέει η διαίσθησή μου; Ποια απόφαση με χαρακτηρίζει περισσότερο;

Σε συνθήκες καθημερινότητας, καθοδηγούμαστε κυρίως από τη διαίσθησή μας, που είναι συνήθως πιο αξιόπιστη από την πολλή σκέψη. Κάνουμε αυτό που αισθανόμαστε ως καλύτερο. Άρα, ανάληψη

ευθύνης σημαίνει ότι προσπαθούμε να κατανοήσουμε, και μερικές φορές να αναθεωρήσουμε, εκείνο που μας υπαγορεύει η διαίσθησή μας.

Υλικό για εκπαιδευτικούς 2.2

Υπόδειγμα πίνακα σύγκρισης για τη λύση των διλημμάτων (μάθημα 4)

Χρειάζεται χαρτί σεμιναρίου για κάθε διλημματική ιστορία. Για τις προτάσεις εναλλακτικών επιλογών, βλ. φυλλάδιο για τους μαθητές 2.4.

Υποθετική ιστορία με δίλημμα:

(Συμπλήρωσε τίτλο από το φυλλάδιο για τους μαθητές 2.3)

Εναλλακτικές προτάσεις	Αιτίες
(Εισάγετε την πρώτη επιλογή διλήμματος εδώ) Ομάδα αρ.:	
(Εισάγετε τη δεύτερη επιλογή διλήμματος εδώ) Ομάδα αρ.:	
(αφήστε το κενό για επιπλέον εγγραφές) Ομάδα αρ.:	

Υλικό για εκπαιδευτικούς 2.3

Ελευθερία και υπευθυνότητα – τρία υποδείγματα εισηγήσεων

Πρόκειται για τρία υποδείγματα εισηγήσεων προς επιλογή εκείνου που αντιστοιχεί στις μαθησιακές ανάγκες των μαθητών, για χρήση στα τέσσερα μαθήματα της ενότητας ή ως επέκταση της ενότητας. Τα υποδείγματα διερευνούν τις συνθήκες ανάληψης ευθυνών στις σύγχρονες κοινωνίες:

Υπόδειγμα αρ. 1: Μαθαίνω πως είναι αδύνατον να αναλάβω ευθύνες χωρίς να διακινδυνεύω.

Υπόδειγμα αρ. 2: Πώς επιτυγχάνουμε να αναλαμβάνουμε ευθύνες στις σύγχρονες, ολοένα και πιο πολύπλοκες, κοινωνίες που φτάνουν τους περισσότερους στα όριά τους;

Υπόδειγμα αρ. 3: Η σταθερότητα στις δημοκρατικές κοινωνίες έχει πολιτισμική διάσταση – ένα σύστημα κοινά αποδεκτών αξιών ανάμεσα στα μέλη της, που δεν επιβάλλονται, αλλά συμφωνούνται.

1. Το δίλημμα κίνδυνος ή υπευθυνότητα

Η ελεύθερη επιλογή αποτελεί ανθρώπινο δικαίωμα, όμως αυτή η ελευθερία φέρει ευθύνες. Οφείλουμε να έχουμε πάντοτε κατά νου, πως οι αποφάσεις και οι πράξεις μας έχουν επιπτώσεις και συνέπειες για το παρόν και το μέλλον του εαυτού μας και των άλλων, ανεξάρτητα από το αν ζουν κοντά ή μακριά. (βλ. το μοντέλο βιωσιμότητας στο φυλλάδιο για τους μαθητές 4.2)

Όμως, μαθαίνουμε πώς να αναλαμβάνουμε ευθύνες μόνο σε συνθήκες ελευθερίας, που σημαίνει ταυτόχρονα, ελευθερία να αποτυγχάνουμε. Για παράδειγμα, όπως οι μαθητές γνωρίζουν πολύ καλά, οι νέοι θέλουν να βγαίνουν τη νύχτα και τα σαββατοκύριακα. Οι γονείς τους έχουν την απαίτηση να επιστρέφουν συγκεκριμένη ώρα. Επαφίεται στην υπευθυνότητα των νέων να τηρήσουν τη συμφωνία. Χωρίς την ελευθερία να κινηθούν ελεύθερα αναλαμβάνοντας το σχετικό ρίσκο, δεν έχουν τη δυνατότητα να μάθουν να αναλαμβάνουν ευθύνες.

2. Το δίλημμα πολυπλοκότητα ή δημοκρατία

Σ' αυτή την ενότητα, οι μαθητές αναζητούν λύσεις για τους τρόπους ανάληψης ευθύνης σε πραγματικές συνθήκες. Τις περισσότερες φορές πρέπει να αποφασίσουμε πώς να λύσουμε ένα δίλημμα σε δευτερόλεπτα. Οι βασικές δραστηριότητες (μαθήματα 2 και 3) δίνουν την ευκαιρία στους μαθητές να αναλύσουν τις διαστάσεις της υπευθυνότητας σε αργή κίνηση, ούτως ώστε να ασκήσουν τη διαίσθησή τους. Η ανάληψη ευθυνών απαιτεί τη δεξιότητα να περάσει κάποιος μέσα από πολύπλοκες καταστάσεις σε δευτερόλεπτα και στη συνέχεια, διαισθητικά, να πάρει αποφάσεις που θα αντέξουν σε κριτική ανάλυση. Στην καθημερινή μας εμπειρία, αυτό είναι «φυσικό» και γνωρίζουμε όλοι τον κίνδυνο να κάνουμε λάθη, όταν καλούμαστε να αποφασίσουμε για δύσκολα θέματα σε πίεση χρόνου. Η εκπαίδευση και η πείρα βοηθούν στη βελτίωση της διαίσθησης, όσο κι αν το πρόβλημα εξακολουθεί να υπάρχει.

Η πολυπλοκότητα αποκτά διαφορετική ποιότητα σε κοινωνικό ή παγκόσμιο επίπεδο. Για παράδειγμα, πρέπει να επιλέξουμε με ποιον τρόπο θα ταξιδέψουμε από το σημείο Α στο Β, για παράδειγμα, από το σπίτι στο σχολείο. Το πιο βολικό είναι να πάμε με αυτοκίνητο, αφού αν πάρουμε το λεωφορείο ή πάμε με ποδήλατο θα χρειαστούμε περισσότερη ώρα, χωρίς να υπολογίσουμε πιθανές καθυστερήσεις, τις καιρικές συνθήκες, κ.λπ. Τι επιλέγουμε; Ένα κριτήριο θα μπορούσε να είναι οι επιπτώσεις της χρήσης του αυτοκινήτου στις κλιματικές αλλαγές. Όμως, η χρήση του δικού μου αυτοκινήτου θα έκανε τη διαφορά, ιδιαίτερα όταν μόνο λίγοι χρησιμοποιούν λεωφορείο ή ποδήλατο; Το ζήτημα είναι πολύ πολύπλοκο για να το διαχειριστεί κάποιος μόνος του (βλ. ενότητα 4). Το ίδιο συμβαίνει όταν χρειαστεί να λάβουμε μέρος σε αντίστοιχα ζητήματα σε πολιτικό επίπεδο – κάνουμε αρκετά ή δρούμε κατάλληλα ώστε να αναστρέψουμε την κλιματική αλλαγή;

Στις σύγχρονες κοινωνίες η πολυπλοκότητα διαρκώς αυξάνεται. Συνδέεται με την παγκοσμιοποίηση της αγοράς και εξαρτάται από τον τρόπο που ο καθένας από μας αντιμετωπίζει παγκόσμια ζητήματα, όπως την κλιματική αλλαγή. Η ενασχόλησή μας με την πολυπλοκότητα δυσχεραίνει την ανάληψη ευθυνών. Αυτό είναι κατά κάποιο τρόπο το τίμημα που καλούμαστε να πληρώσουμε για την αύξηση του επιπέδου

ζωής στις σύγχρονες κοινωνίες, που οφείλεται στα επιτεύγματα της επιστήμης, της τεχνολογίας και της εκπαίδευσης.

Η διαίσθηση δε μας βοηθά για να αναλάβουμε ευθύνες σε πολύπλοκα ζητήματα, όπως η κλιματική αλλαγή. Χρειαζόμαστε τη συνδρομή ειδικών. Στις δημοκρατίες, οι πολίτες και οι πολιτικοί, που πρέπει να επαφίενται στους ειδικούς ώστε να κατανοούν τον κόσμο στον οποίο ζουν, κινδυνεύουν να διολισθήσουν σε ένα είδος σύγχρονης μετα-δημοκρατικής ολιγαρχίας, που διοικείται από ειδικούς τους οποίους οι πολίτες δε μπορούν πλέον να ελέγξουν. Αυτό είναι το δίλημμα ανάμεσα στην πολυπλοκότητα και τη δημοκρατία.

Η δημοκρατία υπάρχει ή πέφτει με την υπόσχεση πως κάθε ενδιαφερόμενος πολίτης μπορεί να μετέχει στη λήψη αποφάσεων. Για να γίνει αυτό με υπευθυνότητα χρειάζεται οι πολίτες να είναι μορφωμένοι. Η εκπαίδευση είναι η μόνη δυνατότητα που διαθέτουμε ώστε να βρούμε λύσεις στο δίλημμα της πολυπλοκότητας. Η εξάπλωση της εκπαίδευσης δεν έχει λειτουργήσει μόνο ως κινητήρια δύναμη της αυξανόμενης πολυπλοκότητας στη σύγχρονη κοινωνία, αλλά έχει συντελέσει στην υπέρβαση του διλήμματος μεταξύ πολυπλοκότητας ή δημοκρατίας.

3. Το δίλημμα ελευθερία ή σταθερότητα: ελευθερία, πλουραλισμός και η ανάγκη κοινής αποδοχής συγκεκριμένων αξιών

Άρθρο 18

Κάθε άτομο έχει το δικαίωμα της ελευθερίας της σκέψης, της συνείδησης και της θρησκείας. Στο δικαίωμα αυτό περιλαμβάνεται η ελευθερία για την αλλαγή της θρησκείας ή πεποιθήσεων, όπως και η ελευθερία να εκδηλώνει κανείς τη θρησκεία του ή τις θρησκευτικές του πεποιθήσεις, μόνος ή μαζί με άλλους, δημόσια ή ιδιωτικά, με τη διδασκαλία, την άσκηση, τη λατρεία και με την τέλεση θρησκευτικών τελετών.

Άρθρο 19

Καθένας έχει το δικαίωμα της ελευθερίας της γνώμης και της έκφρασης, που σημαίνει το δικαίωμα να μην υφίσταται δυσμενείς συνέπειες για τις γνώμες του, και το δικαίωμα να αναζητεί, να παίρνει και να διαδίδει πληροφορίες και ιδέες, με οποιοδήποτε μέσο έκφρασης, και από όλο τον κόσμο.

Οικουμενική Διακήρυξη για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (10 Δεκεμβρίου 1948), το πλήρες κείμενο βρίσκεται στο φυλλάδιο για τους μαθητές 2.5.

Τα άτομα που ασκούν τα δικαιώματα αυτά παράγουν πλουραλισμό πολλών μορφών (βλ. ενότητα 3). Ένα από τα αποτελέσματα είναι πως, ιδιαίτερα σε κοινωνίες που υπάρχουν κοινότητες μεταναστών, οι άνθρωποι πιστεύουν σε διαφορετικά θρησκευόμενα και συστήματα αξιών. Οι σύγχρονες κοινωνίες είναι εκκοσμικευμένες και πλουραλιστικές – τα μέλη τους αναπτύσσουν ατομικές απόψεις και ταυτότητες (βλ. ενότητα 1). Η υπευθυνότητα έχει μια κονστрукτιβιστική διάσταση.

Όμως, κάθε κοινωνία στηρίζεται σε ένα σύστημα αξιών στο οποίο όλα τα μέλη της συμφωνούν. Η δημοκρατία εξαρτάται εξίσου από ένα ισχυρό κράτος και έναν υποστηρικτικό πολιτικό πολιτισμό.

Αυτό είναι το δίλημμα ανάμεσα στην ελευθερία και τη σταθερότητα: ένα δημοκρατικό και εκκοσμικευμένο κράτος εξαρτάται από τις πολιτισμικές συνθήκες που δε μπορούν να παράγουν ή να επιβάλουν οι αρχές και οι θεσμοί του. Δε μπορεί να θεωρηθεί δεδομένο ένα σύστημα επιλεκτικά αποδεκτών και σεβαστών αξιών, νόμων και στόχων. Επαφίεται στην υπευθυνότητα των πολιτών να (επανα-) διαπραγματευτούν και να (επανα-) διατυπώσουν τις αξίες, τους νόμους και τους στόχους. Η εκπαίδευση, και ειδικότερα η εκπαίδευση στην EDC/HRE, παίζουν σημαντικό ρόλο στην αντιμετώπιση αυτής της πρόκλησης. Τα ανθρώπινα δικαιώματα είναι ίσως το μόνο σύστημα κανόνων και αρχών που μπορεί να είναι παγκόσμια αποδεκτό (βλ. μάθημα 4 σε αυτή την ενότητα, που εστιάζει στο Άρθρο 1 της ΟΔΔΑ). Τα ανθρώπινα δικαιώματα δίνουν έμφαση στην αρχή της αμοιβαίας αναγνώρισης – τον χρυσό κανόνα – αλλά δεν

προωθούν ιδιαίτερα κάποια θρησκευτική πίστη, κάποια ηθική ή εθνική φιλοσοφία. Από αυτή την άποψη, τα ανθρώπινα δικαιώματα δεν είναι μέρος του προβλήματος, αλλά της λύσης.

ΕΝΟΤΗΤΑ 3

ΕΤΕΡΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΠΛΟΥΡΑΛΙΣΜΟΣ

Για το λύκειο

**Συναίνεση μέσω διαφωνίας;
Πώς καταλήγουμε σε συμφωνία για το κοινό καλό;**

“La multitude qui ne se réduit pas à l’unité est confusion; l’unité qui ne dépend pas de la multitude est tyrannie.”

[Η ετερότητα που δε μπορεί να χωρέσει στην ενότητα, προκαλεί σύγχυση. Η ενότητα που αγνοεί την ετερότητα είναι τυραννία.]

Blaise Pascal (1623-62)

3.1 Αν ήμουν πρόεδρος ...

Οι μαθητές προσδιορίζουν τις πολιτικές τους προτεραιότητες

3.2 Ποιους στόχους θέλουμε να υπηρετήσουμε;

Οι μαθητές ιδρύουν πολιτικά κόμματα

3.3 Ποια είναι η έννοια του κοινού καλού;

Συμφωνία μέσω διαφωνίας

3.4 Συμμετοχή στην πλουραλιστική δημοκρατία

Οι μαθητές αναστοχάζονται την εμπειρία τους

Ενότητα 3

Ετερότητα και πλουραλισμός Συναίνεση μέσω διαφωνίας;

Εισαγωγή για εκπαιδευτικούς

1. Η σχέση μεταξύ ετερότητας, πλουραλισμού και δημοκρατίας

Ετερότητα - παραδείγματα

- Εργαζόμενοι και εργοδότες διαφωνούν για τις αμοιβές και τις ώρες εργασίας τους.
- Περιβαλλοντολόγοι και το συνδικάτο των οδηγών φορτηγών έχουν αντίθετη γνώμη για την κατασκευή νέου δρόμου.
- Γονείς ζητούν περισσότερους καθηγητές για τις ανάγκες των παιδιών τους. Ομάδα φορολογουμένων θέλει μείωση φόρων.
- Γιατροί και μη καπνιστές ζητούν την αυστηρή απαγόρευση του καπνίσματος σε μπαρ και εστιατόρια. Ιδιοκτήτες επαγγελματικής στέγης και καπνοβιομηχανίες προωθούν τη μη απαγόρευση του καπνίσματος.
- Οι νέοι επιθυμούν να μετατρέψουν ένα εγκαταλελειμμένο σπίτι σε κέντρο νεότητας. Οι γείτονες φοβούνται πως αν συμφωνήσουν θα χάσουν τον ύπνο τους από τη φασαρία.

Η έννοια της **ετερότητας** αναφέρεται στον τρόπο που διαφέρουν οι άνθρωποι – στα συμφέροντά τους, αλλά και σε άλλους τομείς: στον τρόπο ζωής, την εθνική προέλευση, την πίστη και τις αξίες, το κοινωνικό επίπεδο, το φύλο, τη γενιά, τη διάλεκτο, την περιοχή (π.χ. αστική ή αγροτική). Η ετερότητα αυξάνει ως ένα από τα χαρακτηριστικά της κοινωνικής και οικονομικής αλλαγής.

Είναι πρόβλημα η ετερότητα;

Σύμφωνα με τις θεωρίες του **πλουραλισμού**, η απάντηση είναι αρνητική. Στα δημοκρατικά συστήματα, όποιος προωθεί τα συμφέροντα ατόμων ή ομάδων ασκεί τα ανθρώπινα δικαιώματα – για παράδειγμα, κάποιος που διαδηλώνει δημόσια, ασκεί την ελευθερία έκφρασης. Ο πλουραλισμός, λοιπόν, αναγνωρίζει την ετερότητα – αποτελεί γεγονός, είναι κάτι φυσικό, θέτει όμως μια πρόκληση. Με ποιο τρόπο είναι δυνατόν να συμβιβαστούν διαφορετικά συμφέροντα διαφορετικών ατόμων ή ομάδων; Ποια είναι η καλύτερη λύση για τις διαφωνίες και τα προβλήματα που εκφράζουν; Στην πράξη, αυτό είναι το ζήτημα του **κοινού καλού**.

Η έννοια του κοινού καλού

Σύμφωνα με τις θεωρίες του πλουραλισμού, κανείς δεν γνωρίζει ποιο είναι το κοινό καλό για ένα θέμα, προτού γίνει δημόσια συζήτηση. Οφείλουμε να συμφωνήσουμε σε κάτι που μας εξυπηρετεί με τον καλύτερο τρόπο. Το κοινό καλό είναι αποτέλεσμα διαπραγμάτευσης.

Στα παραδείγματα που αναφέρθηκαν παραπάνω:

- Οι εργαζόμενοι και οι εργοδότες οφείλουν να συμφωνήσουν σε αποδοχές που να προσφέρουν στους εργαζόμενους ένα αξιοπρεπές επίπεδο διαβίωσης, και παράλληλα να δίνουν τη δυνατότητα στους εργοδότες να κρατούν τα έξοδά τους υπό έλεγχο.
- Το ζήτημα με τους νέους θα λυνόταν αν δημιουργούσαν το κέντρο νεότητας, θέτοντας όμως κανόνες που να προστατεύουν τους γείτονες από τον θόρυβο. Η καλύτερη λύση θα βρεθεί με

διάλογο και διαπραγμάτευση. Το τελικό αποτέλεσμα είναι συνήθως καρπός συμβιβασμού.

Ο πλουραλισμός συνδέεται, λοιπόν, με την κονστρουκτιβιστική έννοια του κοινού καλού. Αρχικά όλοι οι παράγοντες εκφράζουν τα διαφορετικά συμφέροντά τους, και στη συνέχεια αναζητούν λύση αποδεκτή από όλους. Οπότε, το να εκφράζει κάποιος ξεκάθαρα τα συμφέροντά του, δεν είναι πράξη «εγωιστική», αντίθετα, είναι μέρος της διαδικασίας. Δεν είναι, όμως, δυνατόν, να περιμένει κάποιος πως τα συμφέροντά του θα εξυπηρετηθούν απόλυτα. Ο κονστρουκτιβισμός, που σ' αυτές τις περιπτώσεις ακολουθεί το μοντέλο δοκιμής και λάθους, υποστηρίζει πως και σ' αυτή τη διαδικασία υπάρχει το στοιχείο της μάθησης. Η αξία μιας λύσης θα φανεί με την εφαρμογή της και τότε, μπορεί να πρέπει να γίνουν αλλαγές και βελτιώσεις με νέους γύρους συζητήσεων και διαπραγματεύσεων.

Πώς συνδέεται ο πλουραλισμός με τη δημοκρατία;

Ο πλουραλισμός είναι μια μορφή ανταγωνισμού. Οι εμπλεκόμενοι ανταγωνίζονται μεταξύ τους ώστε να προωθήσουν τα συμφέροντά τους. Στη διαπραγμάτευση, χρησιμοποιούν δύναμη και αιτιολόγηση. Αυτός ο τρόπος ανταγωνισμού, όμως, εξασφαλίζει πως κανένας από τους εμπλεκόμενους φορείς δεν αποκτά απόλυτη κυριαρχία. Η ετερότητα και ο πλουραλισμός δημιουργούν πολυαρχικές δομές (όπου η ισχύς βρίσκεται στα χέρια των πολλών), που είναι αντίστοιχες –σε κοινωνικό επίπεδο– με τις αρχές ελέγχου και εξισορρόπησης κάθε δημοκρατικού πολιτεύματος. Ο πλουραλισμός αντλεί από τον πολιτικό φιλελευθερισμό, όσο διευρύνει τον ανταγωνισμό από την οικονομική του εφαρμογή, σε κοινωνικές εφαρμογές και στην πολιτική.

Πώς επιτυγχάνει ο πλουραλισμός την ειρηνική επίλυση σύγκρουσης συμφερόντων;

Η ετερότητα και ο πλουραλισμός είναι ανεκτικοί σε πολλά και αντιθετικά μεταξύ τους συμφέροντα και ζητήματα. Γίνονται λειτουργικοί, όμως, μόνο αν υπάρχει μια «σφαίρα κοινών παραδοχών». Οι πολίτες, στον πλουραλισμό, είναι ανάγκη να συμφωνήσουν σε συγκεκριμένες βασικές αξίες και κανόνες:

- Αμοιβαία αναγνώριση: οι άλλοι παράγοντες λογίζονται ως αντίδικοι, όχι ως εχθροί.
- Αποφυγή της βίας: οι διαπραγματεύσεις γίνονται με ειρηνικά μέσα, δηλαδή με ανταλλαγή επιχειρημάτων, όχι με τη χρήση φυσικής ισχύος.
- Αποδοχή του συμβιβασμού: όλοι οι φορείς συνειδητοποιούν και δέχονται πως η απόφαση είναι αποτέλεσμα συμβιβασμού.
- Ο κανόνας της πλειοψηφίας: αν μια απόφαση χρειάζεται να ψηφιστεί, τότε αποφασίζει η πλειονότητα.
- Δοκιμή και λάθος: αν αλλάξουν οι συνθήκες ή αν μια απόφαση αποδειχθεί λανθασμένη, γίνονται νέες διαπραγματεύσεις.
- Δικαιοσύνη: οι αποφάσεις πρέπει να συνάδουν με τα ανθρώπινα δικαιώματα.

Κριτική στην έννοια του πλουραλισμού

Στην κριτική που ασκείται στο πλουραλιστικό μοντέλο τονίζεται πως, αν και η ισχύς βρίσκεται στα χέρια των πολλών, είναι άνισα κατανομημένη λόγω της ετερότητας. Οπότε, στον αγώνα για την εξασφάλιση των συμφερόντων τους κάποιοι παράγοντες είναι ευνοημένοι έναντι άλλων.

Υπάρχει, διατυπώνουν εκείνοι που επιχειρηματολογούν κριτικά, μια ένταση ανάμεσα στην ελευθερία και την ισότητα, από τη σύστασή τους – και ως εκ τούτου αναπόφευκτη, τόσο για τη δημοκρατία όσο και για τα ανθρώπινα δικαιώματα. Οι οπαδοί του πλουραλισμού προωθούν τη φιλελεύθερη άποψη της ανταγωνιστικής δημοκρατίας και όσοι διάκινται κριτικά επιμένουν στην ερμηνεία της δημοκρατίας που διαπνέεται από την ισότητα.

Στο πλουραλιστικό μοντέλο, η ένταση ανάμεσα στην ελευθερία και την ισότητα είναι η καρδιά του ζητήματος του κοινού καλού. Ελευθερία σημαίνει ανταγωνισμός που με τη σειρά του σημαίνει νικητές και ηττημένους, δηλαδή ανισότητα. Κατά συνέπεια, όταν οι φορείς αποφασίζουν για το κοινό καλό, οφείλουν να λαμβάνουν υπόψη τις ανάγκες των ασθενέστερων.

Υπάρχει εναλλακτική πρόταση έναντι του πλουραλισμού;

Αν απορρίψουμε τον πλουραλισμό, κινδυνεύουμε να ενδώσουμε στον «πειρασμό του απολυταρχισμού». Το κοινό καλό ορίζεται από μια εξουσία, και όποιος διαφωνεί αντιμετωπίζεται ως εχθρός και καταπιέζεται, όπως έχει συμβεί σε κομμουνιστικά καθεστώτα. Υποστήριζαν πως είχαν την απόλυτη ηγεμονία, στηριγμένοι στη δυνατότητά τους να ορίζουν την έννοια του κοινού καλού με επιστημονικά μέσα. Σ' αυτές τις περιπτώσεις, τόσο η φιλελεύθερη όσο και η εξισωτική δημοκρατία απορρίφθηκαν.

Τελικά, το εναλλακτικό μοντέλο στην πλουραλιστική δημοκρατία είναι μια μορφή δικτατορίας. Όπως είχε πει ο Winston Churchill, «η δημοκρατία είναι η χειρότερη μορφή διακυβέρνησης, αν εξαιρέσει κάποιος όλα τα άλλα που έχουν δοκιμαστεί». Η πλουραλιστική δημοκρατία δεν είναι χωρίς κινδύνους, φαίνεται όμως πως είναι η καλύτερη μορφή διακυβέρνησης για την διαχείριση της ετερότητας των μελών μιας κοινωνίας με ειρηνικό τρόπο.

2. Συμμετέχω στη δημοκρατία – τι προσφέρει η αυτή η ενότητα

Οι μαθητές μαθαίνουν ότι συμμετέχουν σε μια **πλουραλιστική δημοκρατία**:

- Αν θέλουν να ληφθούν υπόψη τα συμφέροντα και οι ιδέες τους, θα πρέπει να ακούγονται. Συμμετοχή στη δημοκρατία σημαίνει επίσης συμμετοχή στον ανταγωνισμό του πλουραλισμού.
- Συμμετοχή στη δημοκρατία σημαίνει διαπραγμάτευση για το κοινό καλό.
- Για τη συμμετοχή στη δημοκρατία απαιτείται όλοι οι παράγοντες να αποδεχθούν ως βασικές αξίες την αμοιβαία αναγνώριση, τη μη χρήση βίας, την προθυμία για συμβιβασμό και την αρχή της πλειοψηφίας.

Αυτή η ενότητα εφαρμόζει τη μέθοδο της μάθησης με δραστηριότητες. Οι μαθητές κατανοούν την ετερότητα με εμπειρικό τρόπο μέσα στην τάξη, και τον πλουραλισμό, συμμετέχοντας ενεργά σε διαδικασίες συμβιβασμού για χάρη του κοινού καλού.

Μάθημα 1: Αρχικά, ζητάμε από τους μαθητές να σκεφτούν ποιες προτεραιότητες θα έθεταν στην ατζέντα τους αν ήταν πρόεδροι ή αρχηγοί της κυβέρνησης της χώρας τους, και να μοιραστούν τις ιδέες τους με τους άλλους. Οι μαθητές θα αποκτήσουν την εμπειρία πως υπάρχει ποικιλότητα στις απόψεις και στις ιδέες μεταξύ τους. Η ίδια η τάξη είναι ένα μοντέλο ετερότητας στο σύνολο της κοινωνίας.

Μαθήματα 2 και 3: στη συνέχεια, ξεκινά η διαδικασία διαπραγμάτευσης. Κάποιοι μαθητές που μοιράζονται μια συγκεκριμένη άποψη ή μια κοινή βασική προσέγγιση σχηματίζουν πολιτικά κόμματα (σ' αυτό το μοντέλο εργασίας δε συμπεριλαμβάνονται άλλα είδη ομάδων), άλλοι μπορεί να επιλέξουν να μη συνεργαστούν και να παραμείνουν μόνοι. Οι μαθητές προσδιορίζουν τους στόχους και τις προτεραιότητές τους, και διαπραγματεύονται. Πιθανώς να καταλήξουν σε κάποια απόφαση ή σε κάποιο συμβιβασμό, στον οποίο να συμφωνούν όλοι, ή τουλάχιστον η πλειοψηφία, πιθανώς και όχι, όπως συμβαίνει και στην πραγματικότητα. Θα συνειδητοποιήσουν μέσα από την εμπειρία τους πως, στον ανταγωνισμό που υπάρχει ώστε να τεθεί η ατζέντα και να εξευρεθούν λύσεις, οι οργανώσεις –για παράδειγμα τα κόμματα – πλεονεκτούν έναντι των μεμονωμένων ατόμων.

Μάθημα 4: οι μαθητές αναστοχάζονται τις εμπειρίες τους και δίνουν ανατροφοδότηση στο σύνολο της ενότητας.

Ο ρόλος του/της εκπαιδευτικού είναι να προτρέπει και να διευκολύνει. Οι μαθητές πραγματεύονται το σύνολο της ενότητας με τις δραστηριότητές τους. Προτείνουμε, ο/η εκπαιδευτικός να διανθίσει τις οδηγίες για τις βασικές έννοιες με σύντομα εισαγωγικά σχόλια, ώστε να ενισχύσει την κονστрукτιβιστική μάθηση των μαθητών, κάθε φορά που αισθάνεται πως οι μαθητές του είναι έτοιμοι να τα ακούσουν. Δίνονται πηγές και πληροφορίες στα φυλλάδια για τους μαθητές, καθώς και στο υλικό για εκπαιδευτικούς.

Ανάπτυξη ικανοτήτων: σύνδεση με άλλες ενότητες αυτού του τόμου

Τι δείχνει αυτός ο πίνακας

Ο τίτλος αυτού του τόμου *Συμμετέχουμε στη δημοκρατία* εστιάζει στις ικανότητες του ενεργού δημοκρατικού πολίτη. Ο πίνακας που ακολουθεί παρουσιάζει τις δυνατότητες συνδυασμού των ενοτήτων αυτού του εγχειριδίου. Στη σκιασμένη σειρά, εμφανίζονται οι ικανότητες που αναπτύσσονται στην ενότητα 3. Η στήλη που έχει έντονο περίγραμμα δείχνει τις ικανότητες για πολιτική λήψη αποφάσεων και δράση – έχει έντονο περίγραμμα διότι συνδέονται στενά με τη συμμετοχή στη δημοκρατία. Οι σειρές που έπονται δείχνουν τη σχέση με τις ικανότητες που αναπτύσσονται σε άλλες ενότητες του εγχειριδίου και παράλληλα υποστηρίζουν τους μαθητές στην ενότητα 3.

Πώς χρησιμοποιείται ο πίνακας

Οι εκπαιδευτικοί μπορούν να χρησιμοποιήσουν τον πίνακα ως εργαλείο για τον σχεδιασμό ενός μαθήματος στην EDC/HRE με διαφορετικούς τρόπους.

- Ο πίνακας βοηθά τους/τις εκπαιδευτικούς να συνδέουν τα θέματα των ενοτήτων, ώστε να ασκούν τους μαθητές τους επανειλημμένα σε βασικές ικανότητες, μέσα από διαφορετικά πλαίσια και με ποικίλους συνδυασμούς.
- Βοηθά εκείνους που διαθέτουν λίγες ώρες για EDC/HRE: κάποιος μπορεί να επιλέξει μόνο αυτή την ενότητα και να παραλείψει τις άλλες, διότι κάποιες βασικές ικανότητες αναπτύσσονται, σε κάποιο βαθμό, σε αυτή την ενότητα (όπως για παράδειγμα, επιλέγω, κατανοώ τον πλουραλισμό των ταυτοτήτων, ασκώ το δικαίωμα στην ελευθερία, η ευθύνη των επιλογών επηρεάζει τους άλλους).

Ενότητες	Διαστάσεις ανάπτυξης ικανοτήτων			Στάσεις και αξίες
	Πολιτική ανάλυση και κριτική ικανότητα	Μέθοδοι και δεξιότητες	Εφαρμογή πολιτικών αποφάσεων και δράσεων	
3 Ετερότητα και πλουραλισμός	Εντοπισμός τομέων με κοινές προθέσεις ή ανταγωνισμό. Δύο διαστάσεις της πολιτικής: επίλυση προβλημάτων και αγώνας για την εξουσία	Δημόσιος λόγος Έκκληση προς τρίτους Διαχείριση χρόνου	Προσδιορισμός πολιτικών προτεραιοτήτων και στόχων Διαπραγμάτευση και λήψη αποφάσεων	Αυτοπεποίθηση Αυτοεκτίμηση Συμβιβαστική διάθεση
6 Κυβέρνηση και πολιτική	Η πολιτική ως διαδικασία επίλυσης προβλημάτων Η διάσταση της ισχύος στη συγκρότηση της ατζέντας			
4 Σύγκρουση			Διαπραγμάτευση και λήψη αποφάσεων	
5 Νόμος και κανόνες			Επίτευξη συμφωνίας για ένα βασικό σύστημα κανόνων	Αμοιβαία αναγνώριση

ΕΝΟΤΗΤΑ 3: Ετερότητα και πλουραλισμός - Συναίνεση μέσω διαφωνίας; Με ποιους τρόπους καταλήγουμε σε συμφωνία για το κοινό καλό;

Θέμα του μαθήματος	Άσκηση δεξιότητας/ μαθησιακός στόχος	Δραστηριότητες για τους μαθητές	Πηγές και υλικό	Μέθοδος
Μάθημα 1 Αν ήμουν πρόεδρος...	Προσδιορισμός πολιτικών προτεραιοτήτων, δράση στο πλαίσιο της δημόσιας συζήτησης και λήψη αποφάσεων, επιβίωση σε ανοικτές συνθήκες «σύγχυσης». Λήψη απόφασης και αναστοχασμός κριτηρίων. Δημιουργία πίνακα χωρισμένου σε κατηγορίες. Δημιουργία σύντομης αιτιολογημένης δήλωσης. Τέσσερις βασικές πολιτικές απόψεις: φιλελεύθερη, σοσιαλδημοκρατική, συντηρητική, πράσινη.	Οι μαθητές ορίζουν, παρουσιάζουν και συγκρίνουν τις πολιτικές προτεραιότητές τους.	Φύλλο μεγέθους Α3 (Υπενθυμίσεις προς τους μαθητές). Υλικό για εκπαιδευτικούς 3Α. Φυλλάδιο για τους μαθητές 3.1. Κομμάτι χαρτί για κάθε μαθητή και κατά προτίμηση ένας μαρκαδόρος για τον καθένα.	Παρουσίαση και ανάλυση πολιτικών δηλώσεων. Ατομική εργασία. Συζήτηση σε ολομέλεια.
Μάθημα 2 Ποιους στόχους θέλουμε να προωθήσουμε;	Διαπραγμάτευση, έμφαση στην εξισορρόπηση ανάμεσα στους προσωπικούς στόχους και την αναγνώριση των στόχων των άλλων. Τα πολιτικά κόμματα δημιουργούν την ισχύ που είναι απαραίτητη για την προώθηση πολιτικών στόχων. Το επιτυγχάνουν με συσχετισμούς και συμβιβασμό.	Οι μαθητές διαπραγματεύονται με στόχο τη δημιουργία πολιτικής ατζέντας προτεραιοτήτων. Σε δημόσια εκδήλωση, παρουσιάζουν το προφίλ των κομμάτων τους.	Φυλλάδιο για τους μαθητές 3.1 – 3.4. Υλικό για εκπαιδευτικούς 3Β.	Εργασία σε ομάδες, παρουσίαση σε ολομέλεια, διάλεξη.

Μάθημα 3 Ποιο είναι το κοινό καλό;	Συμμετοχικότητα: δεξιότητες διαπραγμάτευσης. Ανάλυση στόχων σύγκλισης. Οι δύο διαστάσεις της πολιτικής: η επίλυση προβλημάτων και ο αγώνας για την ισχύ. Ο συμβιβασμός είναι το τίμημα της συμπράξεως και της συμφωνίας.	Οι μαθητές διαπραγματεύονται ώστε να καταλήξουν σε απόφαση.	Φύλλα χαρτί διαστάσεων Α4 και μαρκαδόροι. Λωρίδες χαρτιών για την παρουσίαση της «πρισματικής ανάλυσης».	Δραστηριότητα λήψης αποφάσεως, ατομική εργασία, σε ομάδες και ολομέλεια.
Μάθημα 4 Συμμετέχω στην πλουραλιστική δημοκρατία	Διάρθρωση των αποτελεσμάτων εργασίας. Δημιουργία σύντομων δηλώσεων, ανατροφοδότηση. Ο πλουραλισμός υποστηρίζει την ισότιμη και αποτελεσματική λήψη αποφάσεων. «Συμφωνία μέσω διαφωνίας». Με τη συμμετοχή μου στη δημοκρατία, προωθώ τα συμφέροντά μου.	Οι μαθητές αναστοχάζονται, συζητούν την εμπειρία τους και ανατροφοδοτούν το σύνολο της ενότητας.	Χαρτί σεμιναρίων, μαρκαδόροι, αντίγραφο του φυλλαδίου για τους μαθητές 2.5 (ΟΔΔΑ) και 2.6 (ΕΣΔΑ).	Ο «τοίχος της σιωπής». Ατομική εργασία, παρουσίαση και συζήτηση. Δραστηριότητα του φακού.

Μάθημα 1**Αν ήμουν πρόεδρος ...****Οι μαθητές προσδιορίζουν τις πολιτικές τους προτεραιότητες**

Ο πίνακας συνοψίζει τις πληροφορίες που χρειάζεται ο/η εκπαιδευτικός ώστε να σχεδιάσει και να διδάξει το μάθημα.

Η **άσκηση στις ικανότητες** αφορά άμεσα την EDC/HRE.

Οι **μαθησιακός στόχος** υποδεικνύει όσα γνωρίζουν και κατανοούν οι μαθητές.

Οι **δραστηριότητες για τους μαθητές**, με τη **μέθοδο**, συγκροτούν το βασικό στοιχείο της διαδικασίας μάθησης.

Ο πίνακας για επιλογή **υλικού** υποστηρίζει την προετοιμασία του μαθήματος.

Ο **προσδιορισμός του διαθέσιμου χρόνου** δίνει ένα αδρό περίγραμμα για τη διαχείριση του χρόνου.

Άσκηση ικανοτήτων	Συμμετοχικότητα: καθορισμός πολιτικών προτεραιοτήτων, δράση στο πλαίσιο του δημόσιου διαλόγου και της λήψης αποφάσεων, ζώντας στο ανοικτό περιβάλλον της «σύγχυσης». Κριτική: πραγματοποίηση επιλογής και αναστοχασμός πάνω στα κριτήριά της. Ανάλυση: κατασκευή πίνακα βασισμένου σε κατηγορίες. Μέθοδος και δεξιότητες: δημιουργία σύντομης αιτιολογημένης δήλωσης.
Μαθησιακός στόχος	Οι μαθητές είναι ικανοί να προσδιορίσουν τη θέση τους ανάμεσα στις τέσσερις βασικές απόψεις: φιλελεύθερη, σοσιαλδημοκρατική, συντηρητική και οικολογική.
Δραστηριότητες για τους μαθητές	Οι μαθητές προσδιορίζουν, παρουσιάζουν και συγκρίνουν τις πολιτικές τους προτεραιότητες.
Πηγές και υλικό	Χαρτί A4 με οδηγίες για τους μαθητές. Υλικό για εκπαιδευτικούς 3Α. Φυλλάδιο για τους μαθητές 3.1. Χαρτί για κάθε μαθητή, αν είναι δυνατόν, ένας μαρκαδόρος ανά μαθητή.
Μέθοδος	Παρουσίαση και ανάλυση πολιτικών δηλώσεων, ατομική εργασία, συζήτηση σε ολομέλεια.
Προσδιορισμός διαθέσιμου χρόνου	Στάδιο 1. Οι μαθητές προσδιορίζουν πολιτικούς στόχους. (25 λεπτά)
	Στάδιο 2. Οι μαθητές αναλύουν τις αποφάσεις τους. (15 λεπτά)

Επιπρόσθετες πληροφορίες

Στο πρώτο μάθημα, οι μαθητές βιώνουν την τάξη τους ως μικρογραφία της κοινωνίας. Δημιουργούν ποικιλότητα προσωπικών απόψεων και πολιτικών επιλογών. Οι μαθητές θα συνειδητοποιήσουν ότι μια τέτοια κατάσταση χρειάζεται να ξεκαθαριστεί. Αν ο καθένας τους φανταστεί πως είναι ο πολιτικός ηγέτης της χώρας του και προσδιορίσει τις πρώτες του προτεραιότητες, είναι φανερό πως θα πρέπει να κάνει επιλογές.

Ο/η εκπαιδευτικός διευκολύνει τη διαδικασία που ακολουθεί σ' αυτό και στα επόμενα μαθήματα. Αν οι μαθητές πάρουν στα σοβαρά τους στόχους τους, θα ενδιαφερθούν να διαπραγματευθούν μια απόφαση κοινά αποδεκτή.

Περιγραφή του μαθήματος

Στάδιο 1: Οι μαθητές προσδιορίζουν τους πολιτικούς τους στόχους

Βήμα 1.1: Προετοιμασία

Οι μαθητές και ο/η εκπαιδευτικός κάθονται σε κύκλο, ο χώρος στη μέση είναι κενός. Τα θρανία έχουν μετακινηθεί στην άκρη, μόνο ένα θρανίο σε κάθε γωνία της αίθουσας είναι διαθέσιμο.

Οι μαθητές έχουν ότι τους χρειάζεται, ώστε να κρατούν σημειώσεις.

Κάθε μαθητής παίρνει ένα κομμάτι χαρτί και έναν μαρκαδόρο.

Ο/η εκπαιδευτικός κρατάει ένα κομμάτι χαρτί Α3 με τίτλο «Αν ήμουν ο Πρόεδρος... (βλ. παρακάτω)

Βήμα 1.2: Οι μαθητές αποφασίζουν⁸

Ο/η εκπαιδευτικός εξηγεί στους μαθητές πως αρχίζει μια νέα ενότητα και τους δίνει τις οδηγίες της εισαγωγικής δραστηριότητας:

Φανταστείτε πως μόλις εκλεχτήκατε Πρόεδρος⁹ της χώρας.

Αν ήμουν πρόεδρος της χώρας μας,
η πρώτη προτεραιότητά μου θα ήταν ...

Ο/η εκπαιδευτικός απλώνει το φύλλο με τις οδηγίες στο κέντρο του κύκλου.

Ποια θα ήταν η πρώτη σας προτεραιότητα;

Συμπληρώστε τη φράση λαμβάνοντας υπόψη πως:

Μπορείτε να προτείνετε ένα συγκεκριμένο μέτρο που να επιτυγχάνει άμεσα κάποιον στόχο – ή, να κάνετε το πρώτο βήμα προς την επίτευξη ενός μακροπρόθεσμου στόχου.

Ποια ομάδα, ζήτημα ή πρόβλημα σας απασχολεί περισσότερο;

Οι μαθητές σκέπτονται σιωπηλά και γράφουν τις αποφάσεις τους στο κομμάτι χαρτί που έχει ο καθένας. Δε μοιράζονται ακόμη τις ιδέες τους, θα το κάνουν στην ολομέλεια αργότερα.

Κάθε μαθητής μπορεί να παρουσιάσει μόνο μια ιδέα. Αν έχουν περισσότερες της μιας, τις σημειώνουν στο χαρτί τους.

Βήμα 1.3: Οι μαθητές παρουσιάζουν τις αποφάσεις τους

Οι μαθητές παρουσιάζουν τις αποφάσεις τους με τη σειρά τους. Συμπληρώνουν τη δήλωση «Η πρώτη προτεραιότητά μου θα ήταν...» και προσθέτουν τους βασικούς λόγους της απόφασης αυτής. Στη συνέχεια, τοποθετούν το χαρτί τους στο πάτωμα, στον ανοικτό χώρο του κύκλου.

Είναι αναμενόμενο να υπάρξουν μαθητές που έχουν ίδιες ιδέες. Ο/η εκπαιδευτικός το παρατηρεί και προτείνει να δημιουργηθούν ομάδες. Οι μαθητές που φτιάχνουν ομάδες τοποθετούν τα χαρτιά τους στο πάτωμα, κοντά, και αποφασίζουν να δώσουν τίτλο στις κοινές τους ιδέες π.χ. «Καταπολέμηση της φτώχειας» ή «Βελτίωση του εκπαιδευτικού συστήματος».

8. Η μέθοδος αυτή είναι παραλλαγή της Δραστηριότητας 6.3 «Αν ήμουν μάγος» από το βιβλίο VI της EDC/HRE: *Διδάσκουμε τη δημοκρατία*, Εκδόσεις Council of Europe, Strasbourg, 2008, σελ. 64.

9. Ο εκπαιδευτικός χρησιμοποιεί τον επίσημο τίτλο του αρχηγού του κράτους.

Ο/η εκπαιδευτικός παροτρύνει τους μαθητές να λάβουν μέρος στην ομαδοποίηση των δηλώσεων. Δε γίνεται περαιτέρω συζήτηση ή σχολιασμός των αποφάσεων μέχρι να κάνουν τις δηλώσεις τους όλοι οι μαθητές.

Στο τέλος, θα υπάρξουν κάποιες ομάδες και πιθανώς κάποιες δηλώσεις που θα παραμείνουν ανεξάρτητες.

Στάδιο 2: Οι μαθητές αναλύουν τις αποφάσεις τους

Βήμα 2.1: Οι μαθητές περιγράφουν την ετερότητα των επιλογών τους

Ο/η εκπαιδευτικός προχωρεί σ' αυτό το βήμα, απευθύνοντας μια ανοικτή ερώτηση:

- Περιγράψτε το «πολιτικό τοπίο» που δημιουργήσατε.

Κάποιοι μαθητές θα απαντήσουν. Θα αναφερθούν και στην επόμενη ερώτηση. Αλλιώς, ο εκπαιδευτικός συνεχίζει:

- Ποια βασική ιδέα συνδέει τις ιδέες που συγκροτούν τις ομάδες και για ποιους λόγους άλλοι μαθητές έχουν επιλέξει διαφορετική θέση;

Οι μαθητές θα περιγράψουν τη δομή της ετερότητας. Καθώς ασχολούνται με δυνατότητες πολιτικών αποφάσεων και δεν ανταλλάσσουν ελεύθερα ιδέες, θα συνειδητοποιήσουν πως υπάρχει ανάγκη να φτάσουν σε συμφωνία – συνδυάζοντας κάποιες προτάσεις και απορρίπτοντας άλλες. Όταν λαμβάνουν μέρος στη συζήτηση πολλοί πολίτες, ασκώντας την ελευθερία σκέψης, γνώμης και έκφρασης, τότε υπάρχει πλούτος ιδεών. Πρέπει να παρθεί μια απόφαση, αλλά ποιος θα την πάρει;

Αν είναι απαραίτητο, ο/η εκπαιδευτικός καθοδηγεί τους μαθητές προς αυτή την αποφασιστική γνώση.

Βήμα 2.2: Ο/η εκπαιδευτικός δίνει πληροφορίες για τις βασικές πολιτικές απόψεις

Κάθε μία από τις τέσσερις γωνίες της τάξης, αντιπροσωπεύει μία από τις τέσσερις πολιτικές απόψεις. Ο/η εκπαιδευτικός έχει τοποθετήσει στα θρανία τα ενημερωτικά κείμενα (που έχει ετοιμάσει με τα αποκόμματα από το υλικό για εκπαιδευτικούς 3Α). Ο/η εκπαιδευτικός παρουσιάζει τις θέσεις με τη σειρά και ένας μαθητής διαβάσει τις δηλώσεις στην τάξη.

Ο/η εκπαιδευτικός καλεί τους μαθητές να χρησιμοποιήσουν τις πληροφορίες:

Ποια βασική άποψη αντιστοιχεί στη δική τους πολιτική δήλωση ή στην ομάδα, και ποια όχι;

Ταυτίζονται με κάποια από τις θέσεις, είναι ανάμεσα σε κάποιες ή θα προτιμούσαν να ορίσουν μια νέα θέση;

Ο/η εκπαιδευτικός μοιράζει το φυλλάδιο για τους μαθητές 3.1 – το σχεδιάγραμμα της ενότητας. Σκοπός είναι να προσδιορίσουν οι μαθητές τη θέση τους στο «πολιτικό τοπίο». Τα πολιτικά κόμματα λειτουργούν ως σημαντικοί διάμεσοι ανάμεσα σε διαφορετικά συμφέροντα, αξίες και προτιμήσεις. Οπότε, οι μαθητές καλούνται να δημιουργήσουν κόμματα, με σκοπό να προωθήσουν τους πολιτικούς στόχους που έχουν προκρίνει στο μάθημα. Ο/η εκπαιδευτικός συμπληρώνει πως οι μαθητές ασκούν το ανθρώπινο δικαίωμα της συμμετοχής στην πολιτική. Είναι ελεύθεροι να συμμετάσχουν ή να φύγουν από ένα κόμμα, να ιδρύσουν νέο, να μείνουν έξω από τα κόμματα. Το σχεδιάγραμμα περιγράφει μια διαδικασία πολιτικής λήψης αποφάσεων – από τους πολιτικούς στόχους στο μυαλό των ανθρώπων, στην προσωρινή συμφωνία για χάρη του κοινού καλού.

Βήμα 2.3: Οι μαθητές συναντώνται στα νέα τους κόμματα

Στη διάρκεια των τελευταίων λεπτών του μαθήματος, οι μαθητές συναντώνται στα κόμματά τους. Υποστηρικτικά, για τη συζήτησή τους, παίρνουν τα φυλλάδια για τους μαθητές 3.2 και 3.3.

Ο/η εκπαιδευτικός απευθύνεται στους μαθητές που επέλεξαν να μη συνεργαστούν ή να μην δημιουργήσουν κόμμα. Θα πρέπει να κατανοήσουν πως σ' αυτό το πλαίσιο, όπως και στην πραγματικότητα, τα κόμματα είναι ισχυρότερα και θα πάρουν την αρχηγία. Αν παίρνουν στα σοβαρά τους στόχους τους, θα πρέπει να ενδιαφερθούν για την υλοποίησή τους. Για να συμβεί αυτό, είναι απαραίτητο το στοιχείο της ισχύος. Τα κόμματα έχουν τη δυνατότητα να δημιουργήσουν τέτοια ισχύ. Επομένως, αυτοί οι μαθητές θα πρέπει να εξετάσουν μια από τις παρακάτω επιλογές

- Αν είχατε σημειώσει νωρίτερα και άλλες επιλογές, σκεφτείτε την πιθανότητα να προσχωρήσετε σε ένα κόμμα, στη βάση αυτών των στόχων.
- Συζητήστε μεταξύ σας την πιθανότητα να ιδρύσετε ένα κόμμα.
- Περιμένετε τις προγραμματικές δηλώσεις των κομμάτων και μετά αποφασίζετε.

Μάθημα 2

Ποιους στόχους θέλουμε να προωθούμε;

Οι μαθητές δημιουργούν πολιτικά κόμματα

Ο πίνακας συνοψίζει τις πληροφορίες που χρειάζεται ο/η εκπαιδευτικός ώστε να σχεδιάσει και να διδάξει το μάθημα. Η άσκηση στις ικανότητες αφορά άμεσα την EDC/HRE. Οι μαθησιακός στόχος υποδεικνύει όσα γνωρίζουν και κατανοούν οι μαθητές. Οι δραστηριότητες για τους μαθητές, με τη μέθοδο, συγκροτούν το βασικό στοιχείο της διαδικασίας μάθησης. Ο πίνακας για επιλογή υλικού υποστηρίζει την προετοιμασία του μαθήματος. Ο προσδιορισμός του διαθέσιμου χρόνου δίνει ένα αδρό περίγραμμα για τη διαχείριση του χρόνου.	
Άσκηση ικανοτήτων	Συμμετοχικότητα: Διαπραγμάτευση – ισορρόπηση ανάμεσα στην επιμονή κάποιου στους στόχους του και την αναγνώριση των στόχων των άλλων.
Μαθησιακός στόχος	Τα πολιτικά κόμματα παράγουν την ισχύ που είναι απαραίτητη για την προώθηση των πολιτικών στόχων, συνενώνοντας τα μέλη τους, την οπτική και τα συμφέροντά τους, τα οποία γι' αυτό τον λόγο απαιτείται να συμβιβαστούν.
Δραστηριότητες για τους μαθητές	Οι μαθητές διαπραγματεύονται μια κοινή ατζέντα πολιτικών προτεραιοτήτων. Παρουσιάζουν το προφίλ των κομμάτων τους σε δημόσια εκδήλωση.
Πηγές και υλικό	Φυλλάδιο για τους μαθητές 3.2 – 3.4. Υλικό για εκπαιδευτικούς 3B.
Μέθοδος	Εργασία σε ομάδες. Συζήτηση σε ολομέλεια, εισήγηση.
Προσδιορισμός διαθέσιμου χρόνου	Στάδιο 1. Οι μαθητές προσδιορίζουν τα προφίλ των κομμάτων τους. (15 λεπτά)
	Στάδιο 2. Δημόσια εκδήλωση: τα κόμματα παρουσιάζουν το προφίλ τους. (10 λεπτά)
	Στάδιο 3. Ο/η εκπαιδευτικός παρουσιάζει την κονστρουκτιβιστική έννοια του κοινού καλού. (5 λεπτά)
	Στάδιο 4. Οι μαθητές συζητούν για τις διαπραγματευτικές τους στρατηγικές. (10 λεπτά)

Επιπρόσθετες πληροφορίες

Ο περισσότερος χρόνος του μαθήματος έχει αφιερωθεί στις δραστηριότητες, οι μαθητές θα πρέπει να τις τελειώσουν ακολουθώντας σφιχτό χρονοδιάγραμμα (βλ. και φυλλάδιο για τους μαθητές 3.1).

Ο/η εκπαιδευτικός, με μια σύντομη εισήγηση, προσφέρει στους μαθητές νέα οπτική στην υπάρχουσα εμπειρία τους. Ο/η εκπαιδευτικός αναφέρεται σε πολλά που ήδη γνωρίζουν οι μαθητές και εισηγείται τις βασικές έννοιες της ενότητας – την ετερότητα, τον πλουραλισμό και το κοινό καλό.

Με την αλληλεπίδραση της κονστρουκτιβιστικής μάθησης, των οδηγιών και της νέας φάσης της κονστρουκτιβιστικής μάθησης, οι έννοιες αποκτούν νόημα για τους μαθητές, καθώς τους βοηθούν να κατανοήσουν την κατάσταση στην οποία βρίσκονται.

Περιγραφή του μαθήματος

Ο/η εκπαιδευτικός περιγράφει τη θεματολογία του μαθήματος (φυλλάδιο για τους μαθητές 3.1). Τα κόμματα υιοθετούν τη θέση τους στο «πολιτικό τοπίο» - κυριολεκτικά, μεταφέρουν τις καρέκλες τους – και εργάζονται στις προτεραιότητές τους. Η δημόσια εκδήλωση που θα γίνει στο πλαίσιο αυτού του μαθήματος, θα βοηθήσει τους μαθητές να καθορίσουν τη θέση τους, σε συνεργασία ή σε αντιπαράσταση με τα άλλα κόμματα.

Στάδιο 1: Οι μαθητές ορίζουν τα προφίλ και τις ατζέντες των κομμάτων τους

Βήμα 1.1: Οι μαθητές προσδιορίζουν τη θέση τους στο «πολιτικό τοπίο»

Οι μαθητές που είχαν συνδυάσει τις πολιτικές τους δηλώσεις στο προηγούμενο μάθημα, τώρα θα πρέπει να αποφασίσουν για τη θέση τους στο «πολιτικό τοπίο». Δείχνουν, μαρκάρουν τη θέση τους με τα θρανία και τις καρέκλες τους. Η θέση τους μπορεί να είναι σε μια γωνία ή οπουδήποτε αλλού. Με αυτό τον τρόπο, στην πράξη, ο χώρος ανάμεσα στα κόμματα, υποδηλώνει ποια κόμματα βρίσκονται κοντύτερα μεταξύ τους και ποια σε αντιπολίτευση. Όσο δυο κόμματα βρίσκονται πλησιέστερα το ένα στο άλλο, έχουν περισσότερες δυνατότητες να σχηματίσουν συμμαχία με κοινούς στόχους.

Οι μαθητές που έχουν επιλέξει να μην προσχωρήσουν σε κάποιο κόμμα, συγκεντρώνονται, κατά προτίμηση στο κέντρο της τάξης. Συζητούν και ανταλλάσσουν απόψεις. Αν το επιθυμούν, ο/η εκπαιδευτικός συντονίζει τη συζήτησή τους. Ο/η εκπαιδευτικός δεν προσπαθεί να τους πείσει να συμμετάσχουν σε ένα κόμμα, αλλά ακούει τις ερωτήσεις και τις αντιρρήσεις τους. Οι ίδιοι οι μαθητές αποφασίζουν τον χρόνο και τον τρόπο που θα συμμετάσχουν, όχι ο/η εκπαιδευτικός.

Τα κόμματα είναι ανοιχτά σε νέα μέλη, όπως συμβαίνει και στην πραγματικότητα. Οι μαθητές έχουν επίσης το δικαίωμα να φύγουν από ένα κόμμα.

Βήμα 2.2: Τα κόμματα καθορίζουν το προφίλ τους

Με την καθοδήγηση των φυλλαδίων για τους μαθητές 3.2 και 3.3, οι μαθητές επεξεργάζονται τα προφίλ των κομμάτων τους. Ο/η εκπαιδευτικός ακούει και παρατηρεί, δεν παρεμβαίνει αν οι μαθητές δε ζητήσουν τη βοήθειά του ή αν δεν προκύψει κάποιο σοβαρό ζήτημα.

Στάδιο 2: Εκδήλωση δημοσιότητας – τα κόμματα παρουσιάζουν το προφίλ τους

Πρόκειται για δημόσια εκδήλωση κομμάτων, και όχι μαθητών ως άτομα. Αυτό μπορεί να αιτιολογηθεί λόγω του περιορισμένου διαθέσιμου χρόνου. Τα κόμματα, λαμβάνοντας υπόψη τις ατομικές απόψεις, συνοψίζουν και παρουσιάζουν ενιαία δήλωση.

Κάθε κόμμα έχει ίσο χρόνο -2 έως 3 λεπτά, ανάλογα με τον αριθμό των κομμάτων. Ο/η εκπαιδευτικός ενημερώνει τους μαθητές για τον χρόνο τους ενώ εκείνοι ετοιμάζονται, και είναι αυστηρός στην τήρηση του χρόνου για λόγους ισότητας.

Όπως προτείνεται στο φυλλάδιο για τους μαθητές 3.2, οι ομιλητές έχουν τη δυνατότητα να απευθύνουν πρόσκληση στους μαθητές που δεν έχουν ακόμη επιλέξει. Μπορούν να προσπαθήσουν να ανταγωνιστούν με τα άλλα κόμματα και μπορούν επίσης για να ενισχύσουν τις θέσεις των κομμάτων τους, να κατασκευάσουν φυλλάδια ή πόστερ.

Όλοι οι μαθητές, είτε είναι μέλη κόμματος είτε όχι, μπορούν να αποφασίσουν να προσχωρήσουν ή να αποχωρήσουν από ένα κόμμα, μετά τη δημόσια εκδήλωση.

Στάδιο 3: Ο/η εκπαιδευτικός εισηγείται το θέμα του κοινού καλού

Η μικρή αυτή εισήγηση, με τη βοήθεια του φυλλαδίου για τους μαθητές 3.4, έχει σκοπό να συνδέσει την εμπειρία των μαθητών με τις βασικές έννοιες της ετερότητας και του πλουραλισμού. Εισάγοντας την εισήγηση στο πλαίσιο της εμπειρίας και της αλληλεπίδρασης που έχουν δημιουργήσει οι μαθητές, αλληλοπεριχωρείται η κονστρουκτιβιστική μάθηση και η συστηματική καθοδήγηση.

Στο υλικό για εκπαιδευτικούς 3B, υπάρχει σύντομη παρουσίαση της εισήγησης.

Αν το θεωρούν απαραίτητο, οι μαθητές μπορούν να ζητήσουν περαιτέρω επεξηγήσεις. Αλλιώς, δεν είναι απαραίτητο να επακολουθήσει συζήτηση, καθώς οι μαθητές έχουν τη δυνατότητα να αξιοποιήσουν τα στοιχεία της εισήγησης στη συνέχεια.

Στάδιο 4: Τα κόμματα προετοιμάζουν τη διαπραγματευτική τους στρατηγική

Ο/η εκπαιδευτικός παραπέμπει στο χρονοδιάγραμμα (φυλλάδιο για τους μαθητές 3.1). Στο επόμενο μάθημα, τα κόμματα έχουν τη δυνατότητα να διαπραγματευτούν μεταξύ τους. Μπορούν να δημιουργήσουν συμμαχίες και συνασπισμούς; Όλα τα κόμματα και οι μεμονωμένοι μαθητές θα έχουν την ευκαιρία να διαπραγματευτούν για την έννοια του κοινού καλού σε στρογγυλή τράπεζα. Στην τελευταία φάση αυτού του μαθήματος, οι μαθητές θα έχουν τη δυνατότητα να προετοιμάσουν τη διαπραγματευτική στρατηγική τους.

- Σε ποιους στόχους θα δώσουν προτεραιότητα;
- Ποιο κόμμα ή κόμματα θέλουν να προσεγγίσουν στον πρώτο γύρο διμερών συνομιλιών;
- Πόσες αντιπροσωπείες θα συστήσουν στο πλαίσιο του κόμματος;

Οι μαθητές ολοκληρώνουν τις ενδοκομματικές τους συζητήσεις. Εργάζονται μόνοι τους, αλλά μπορούν να ζητήσουν βοήθεια και από τον/την εκπαιδευτικό.

Μάθημα 3

Ποια είναι η έννοια του κοινού καλού;

Συμφωνία μέσω διαφωνίας

Ο πίνακας συνοψίζει τις πληροφορίες που χρειάζεται ο/η εκπαιδευτικός ώστε να σχεδιάσει και να διδάξει το μάθημα.

Η **άσκηση στις ικανότητες** αφορά άμεσα την EDC/HRE.

Οι **μαθησιακός στόχος** υποδεικνύει όσα γνωρίζουν και κατανοούν οι μαθητές.

Οι **δραστηριότητες για τους μαθητές**, με τη **μέθοδο**, συγκροτούν το βασικό στοιχείο της διαδικασίας μάθησης.

Ο πίνακας για επιλογή **υλικού** υποστηρίζει την προετοιμασία του μαθήματος.

Ο **προσδιορισμός του διαθέσιμου χρόνου** δίνει ένα αδρό περίγραμμα για τη διαχείριση του χρόνου.

Άσκηση ικανοτήτων	Συμμετοχικότητα: δεξιότητες διαπραγμάτευσης. Ανάλυση: ανάλυση στόχων για κοινούς σκοπούς.
Μαθησιακός στόχος	Η πολιτική έχει δύο διαστάσεις: επίλυση προβλημάτων και αγώνα για ισχύ. Το κόστος της υποστήριξης και της συμφωνίας είναι ο συμβιβασμός.
Δραστηριότητες για τους μαθητές	Οι μαθητές διαπραγματεύονται για να καταλήξουν σε απόφαση.
Πηγές και υλικό	Κομμάτια χαρτιού μεγέθους A4 και μαρκαδόροι. Φύλλα παρουσίασης για την «πρισματική ανάλυση».
Μέθοδος	Παιχνίδι λήψης αποφάσεων, ατομική εργασία, εργασία σε ομάδες, ολομέλεια.
Προσδιορισμός διαθέσιμου χρόνου	Στάδιο 1. Οι μαθητές προσδιορίζουν τις προτάσεις τους. (10 λεπτά)
	Στάδιο 2. Οι μαθητές διαπραγματεύονται σε στρογγυλή τράπεζα. (30 λεπτά)

Επιπρόσθετες πληροφορίες

Η ενότητα αυτή ασχολείται με τη διαδικασία διαπραγμάτευσης στόχων, που ορίζονται βάσει της κοινής αντίληψης του κοινού καλού. Καθήκον των μαθητών είναι να το προσπαθήσουν. Μπορεί να πετύχουν, μπορεί και όχι. Η προσπάθεια που θα καταβάλουν και η εμπειρία που θα αποκτήσουν είναι εξίσου σημαντική με το όποιο αποτέλεσμα.

Ο ρόλος του/της εκπαιδευτικού και εδώ είναι να ενισχύει και να προτρέπει. Για παράδειγμα, παρουσιάζει τρόπους διαπραγμάτευσης, αλλά δε σχολιάζει το περιεχόμενό τους.

Κατά το πρώτο στάδιο, ο/η εκπαιδευτικός θα πρέπει να δώσει ιδιαίτερη προσοχή στους μαθητές που αισθάνονται αποκλεισμένοι, επειδή δεν έχουν ενταχθεί σε κάποιο κόμμα.

Περιγραφή του μαθήματος

Εκκίνηση: Ο/η εκπαιδευτικός δίνει λεπτομέρειες για το πρόγραμμα

Ο/η εκπαιδευτικός αναφέρεται στο πρόγραμμα (φυλλάδιο για τους μαθητές 3.1) και υπενθυμίζει στους μαθητές πως σ' αυτό το μάθημα θα διαπραγματευτούν μια πολιτική ατζέντα. Ποιους στόχους θα προτείνουν;

Στάδιο 1: Οι μαθητές προσδιορίζουν τους στόχους τους

Οι μαθητές αποφασίζουν τους στόχους που θα προτείνουν. Μπορούν να καταθέσουν πρόταση άτομα και ομάδες. Αν και κατ' αρχάς φαίνεται πως με τον τρόπο αυτό δίνεται πλεονέκτημα στους «ανένταχτους», οι προτάσεις των κομμάτων έχουν περισσότερες πιθανότητες να ψηφιστούν και να τεθούν στην κορυφή της ατζέντας.

Οι μεμονωμένοι ομιλητές και οι ομιλητές των ομάδων προετοιμάζουν τις δηλώσεις προβολής των θέσεών τους.

Οι μαθητές σημειώνουν τον στόχο τους με μαρκαδόρο στο φύλλο χαρτιού τους.

Στάδιο 2: Οι μαθητές διαπραγματεύονται σε «στρογγυλή τράπεζα»

Ο/η εκπαιδευτικός φροντίζει ώστε η διαδικασία να αρχίσει στην ώρα της. Οι μαθητές κάθονται σε κύκλο. Αν και η θέση αυτή δεν αντιστοιχεί στην πραγματικότητα σε «στρογγυλή τράπεζα», διευκολύνει την καλύτερη επικοινωνία. Κόμματα που έχουν σχηματίσει συμμαχίες, κάθονται δίπλα - δίπλα.

Βήμα 2.1: Οι μαθητές κάνουν τις προτάσεις τους

Ο/η εκπαιδευτικός ανοίγει τη συζήτηση και δίνει στον ομιλητή κάθε κόμματος και στους μεμονωμένους μαθητές την ευκαιρία να λάβουν τον λόγο. Ο/η εκπαιδευτικός τους ζητά να αναφέρουν τυχόν συμφωνία και να προτείνουν κοινές αποφάσεις. Ταυτόχρονα, καταθέτουν το φύλλο με τις προτάσεις τους στο πάτωμα.

Βήμα 2.2: Οι μαθητές αναλύουν τους στόχους τους και διερευνούν δυνατότητες συμβιβασμού και κατάληξης σε κοινή απόφαση

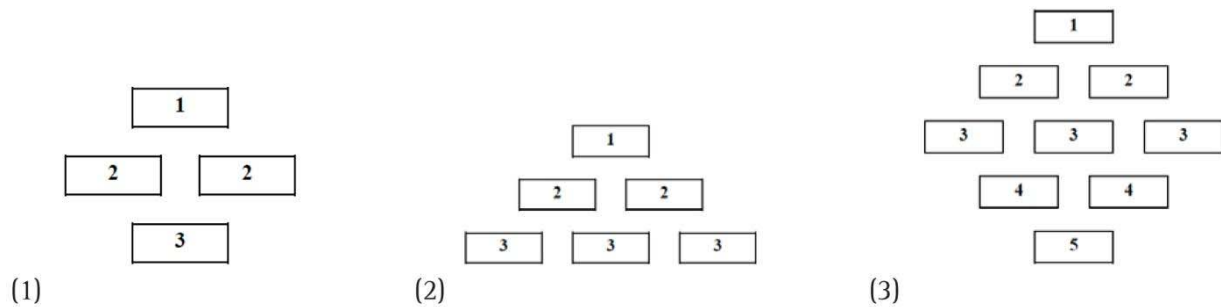
Αφού μιλήσουν όλοι οι ομιλητές, ο/η εκπαιδευτικός τους διευκολύνει ώστε να βρουν πιθανές σχέσεις και συμβιβασμούς ανάμεσα στις προτάσεις τους.

- Είναι δυνατόν κάποιες από τις προτάσεις να ταιριάζουν; Μπορούν κάποιες κάρτες να συσχετιστούν;
- Ποια πρόταση αποκλείει την άλλη; Στο σημείο αυτό, οι μαθητές θα πρέπει να παρατηρήσουν με προσοχή τις προτάσεις. Αναιρούν η μία την άλλη, ή έχουν ίδιους στόχους, αλλά χρειάζονται πολύ περισσότερη προσπάθεια, πηγές ή χρήματα;

Βήμα 2.3: Ο/η εκπαιδευτικός προτείνει ένα διαπραγματευτικό μοντέλο

Ο/η εκπαιδευτικός προτείνει ένα μοντέλο με το οποίο οι μαθητές μπορούν να σχεδιάσουν μια πολιτική ατζέντα στόχων για το κοινό καλό. Χρειάζονται χαρτιά μεγέθους Α4, σημειωμένα με αριθμούς όπως φαίνεται στο σχήμα. Εισηγείται το πρώτο σχέδιο, μια απλοποιημένη έκδοση του κλασσικού μοντέλου «πρισματικής ανάλυσης (μοντέλο αριθμός 3).

Στην παραλλαγή των τεσσάρων στόχων, δίνεται προτεραιότητα σε έναν στόχο. Δύο στόχοι κατατάσσονται στη δεύτερη θέση και ένας ακόμη, που θεωρείται λιγότερο σπουδαίος ή επείγων, στην τρίτη (ή παραλείπεται εντελώς, οπότε ο/η εκπαιδευτικός αφαιρεί τον αριθμό 3).

Το στενό μοντέλο των τριών ή τεσσάρων στόχων απαιτεί διαπραγμάτευση, καθώς δε μπορεί να υπάρξουν πολλοί στόχοι. Μια ατζέντα με λιγότερους στόχους μπορεί να εφαρμοστεί καλύτερα από κάποια που κρατά τους πάντες ευχαριστημένους, όσο κι αν είναι πιο πολύπλοκο να τη διαχειριστεί κάποιος (το δίλημμα ανάμεσα στη συμπερίληψη όλων των προτάσεων και στην αποτελεσματικότητα). Ο εκπαιδευτικός επανατοποθετεί τα φύλλα χαρτιού στο πάτωμα από το μοντέλο αριθμός 1, στα μοντέλα αριθμός 2 και 3.

Καταληκτικά, ο/η εκπαιδευτικός υπογραμμίζει ότι όλα τα μοντέλα προσδιορίζουν μια πρώτη προτεραιότητα. Οπότε, μια περαιτέρω βασική δυνατότητα θα ήταν να προσδιοριστεί ένας και μοναδικός στόχος.

Βήμα 2.4: Οι μαθητές διαπραγματεύονται

Οι μαθητές καλούνται να βρουν απαντήσεις σε διάφορα ερωτήματα και να καταλήξουν σε συμφωνία. Παράλληλα, οι ερωτήσεις ανοίγουν διαφορετικούς δρόμους συμβιβασμού και υποστήριξης της πλειοψηφίας.

- Ποιο μοντέλο επιλέγουμε; Πόσους στόχους θέλουμε να εμπεριέχει;
- Σε ποιους στόχους δίνουμε πρώτη προτεραιότητα;
- Υπάρχει δυνατότητα να συμφωνήσουμε σε έναν και μοναδικό στόχο;
- Ποιους στόχους συμπεριλαμβάνουμε στην ατζέντα μας; Στόχους που αλληλοϋποστηρίζονται (οπότε ενισχύεται η αποτελεσματικότητα) ή που αλληλοαναιρούνται (οπότε ενισχύεται η συμπερίληψη περισσότερων προτάσεων);
- Το σύνολο της ατζέντας έχει νόημα;

Στο σημείο αυτό απαιτείται προσεκτική αιτιολόγηση και επιχειρηματολογία. Είναι πιθανόν τα κόμματα να έχουν ισχυρότερη υποστήριξη στους προτεινόμενους στόχους, αλλά κάποιοι άλλοι να έχουν καλύτερες ιδέες. Οπότε, το ζήτημα ποιες προτάσεις θα έχουν υψηλότερη προτίμηση είναι ανοικτό.

Η συμπερίληψη στόχων που αλληλοαναιρούνται (π.χ. οικολόγοι + συντηρητικοί) είναι συνήθης στους συνασπισμούς κομμάτων ή στην κοινή συμφωνία μεταξύ τους. Το εξορθολογισμένο μοντέλο στόχων (όπου όλα προσδιορίζονται από ένα κόμμα) είναι πιο ανταγωνιστικό και συγκρουσιακό. Κατά συνέπεια, η επιλογή ανάμεσα στα μοντέλα αυτά είναι εξίσου επιλογή πολιτικού πολιτισμού, και αφορά τους τρόπους διαχείρισης του πλουραλισμού στη δημοκρατία. Ο/η εκπαιδευτικός παρατηρεί τον τρόπο που χειρίζονται το ζήτημα οι μαθητές, και αποφασίζει ανάλογα αν θα αναφερθεί σ' αυτό στη συνέχεια.

Οι μαθητές μετακινούν τις κάρτες στο πάτωμα, ώστε να δημιουργήσουν την ατζέντα τους (να σχηματίσουν σχήμα πρίσματος ή πυραμίδας). Αν υπάρχουν πλέον του ενός μοντέλα με ίδιους σκοπούς, χρησιμοποιούνται αντίγραφά τους, ώστε να μπορούν να συγκριθούν.

Στο τέλος της διαδικασίας, οι κάρτες τοποθετούνται σε χαρτί σεμιναρίου και δημιουργούν πόστερ, που θα χρησιμοποιηθούν στο επόμενο μάθημα.

Βήμα 2.5: Οι μαθητές ψηφίζουν

Στο τέλος της συνάντησης, οι μαθητές ψηφίζουν με ανάταση της χειρός. Αν έχουν προκρίνει μία ομάδα στόχων, τότε αναμένεται το αποτέλεσμα να είναι ομοψηφία.

Αν έχουν επικρατήσει περισσότερα του ενός, τότε οι μαθητές ψηφίζουν γι' αυτά.

Σ' αυτή την περίπτωση, ο/η εκπαιδευτικός προτείνει την ακόλουθη διαδικασία ψηφοφορίας, η οποία θα πρέπει να αποφασιστεί δια ψήφου, πριν αρχίσει η κανονική ψηφοφορία: αν ένα μοντέλο ξεπεράσει σε ψήφους το 50% των προτιμήσεων, γίνεται αποδεκτό. Σε αντίθετη περίπτωση, διενεργείται δεύτερη ψηφοφορία ανάμεσα στα μοντέλα που έχουν τον μεγαλύτερο αριθμό ψήφων. Για να αντιμετωπιστεί το θέμα των αποχών, το μοντέλο με το μεγαλύτερο αριθμό ψήφων γίνεται αποδεκτό.

Μάθημα 4

Συμμετοχή στην πλουραλιστική δημοκρατία

Οι μαθητές αναστοχάζονται την εμπειρία τους

Ο πίνακας συνοψίζει τις πληροφορίες που χρειάζεται ο/η εκπαιδευτικός ώστε να σχεδιάσει και να διδάξει το μάθημα.

Η **άσκηση στις ικανότητες** αφορά άμεσα την EDC/HRE.

Οι **μαθησιακός στόχος** υποδεικνύει όσα γνωρίζουν και κατανοούν οι μαθητές.

Οι **δραστηριότητες για τους μαθητές**, με τη **μέθοδο**, συγκροτούν το βασικό στοιχείο της διαδικασίας μάθησης.

Ο πίνακας για επιλογή **υλικού** υποστηρίζει την προετοιμασία του μαθήματος.

Ο **προσδιορισμός του διαθέσιμου χρόνου** δίνει ένα αδρό περίγραμμα για τη διαχείριση του χρόνου.

Άσκηση ικανοτήτων	Ανάλυση και κριτική – οργάνωση των αποτελεσμάτων της εργασίας. Μεθοδολογικές δεξιότητες: δημιουργία σύντομων δηλώσεων, παρουσίαση ανατροφοδότησης.
Μαθησιακός στόχος	Ο πλουραλισμός ενισχύει τη δίκαιη και αποτελεσματική λήψη αποφάσεων «Συμφωνία μέσω διαφωνίας». Η συμμετοχή στη δημοκρατία προωθεί τα συμφέροντά μου.
Δραστηριότητες για τους μαθητές	Οι μαθητές αναστοχάζονται και συζητούν την εμπειρία τους, και δίνουν ανατροφοδότηση για την ενότητα αυτή.
Πηγές και υλικό	Χαρτί σεμιναρίου και μαρκαδόροι, αντίγραφο του φυλλαδίου για τους μαθητές 2.5 (ΟΔΔΑ) και 2.6 (ΕΣΔΑ).
Μέθοδος	«Ο τοίχος της σιωπής», ατομική εργασία, παρουσίαση και συζήτηση, γύρος σύντομων σχολίων.
Προσδιορισμός διαθέσιμου χρόνου	Στάδιο 1. Οι μαθητές αναστοχάζονται την εμπειρία τους («Ο τοίχος της σιωπής»). (20 λεπτά)
	Στάδιο 2. Συζήτηση για το τι μέλλει γενέσθαι. (15 λεπτά)
	Στάδιο 3. Οι μαθητές κάνουν ανατροφοδότηση. (5 λεπτά)

Επιπρόσθετες πληροφορίες

Ο αναστοχασμός αποτελεί κονστρουκτιβιστικό τρόπο μάθησης. Οι μαθητές διαμορφώνουν τις απόψεις τους και τις μοιράζονται μεταξύ τους. Ο ρόλος του/της εκπαιδευτικού είναι να προσφέρει ένα πλαίσιο κατάλληλων μεθόδων και σχεδιασμού. Το μάθημα αποτελεί παράδειγμα διδασκαλίας μέσω των ανθρωπινων δικαιωμάτων: οι μαθητές ασκούν την ελευθερία σκέψης και έκφρασης. Το αυστηρό πλαίσιο δίνει σε κάθε μαθητή την ευκαιρία να λάβει μέρος στη διαδικασία. Κάθε ευκαιρία δεν θεωρείται ως ίση με τις άλλες, καθώς οι μέθοδοι που επιλέγει ο/η εκπαιδευτικός έχουν διαφορετική ανταπόκριση στους διαφορετικούς τρόπους που μαθαίνουν οι μαθητές.

Ο/η εκπαιδευτικός χρησιμοποιεί λίγο χρόνο για να απευθυνθεί στην τάξη. Όμως, η ηγετική παρουσία του/της εκπαιδευτικού στη διάρκεια του μαθήματος είναι συνεχώς παρούσα, καθώς ο/η εκπαιδευτικός καθορίζει το πλαίσιο και τον σχεδιασμό του μαθήματος. Όπως συμβαίνει και με άλλες ενότητες, οι μαθητές αποκτούν την εμπειρία της παραδοξότητας ότι η ελευθερία, όχι μόνο συνοδεύεται από αυστηρούς κανόνες και ηγεσία, αλλά πιθανότητα τους έχει ανάγκη.

Περιγραφή του μαθήματος

Προετοιμασία:

Τα πρότυπα πολιτικής ατζέντας που ψήφισαν οι μαθητές στο προηγούμενο μάθημα, έχουν κρεμαστεί στους τοίχους.

Στους τοίχους της τάξης έχουν αναρτηθεί τέσσερα φύλλα σεμιναρίου (οι τοίχοι της σιωπής) και σε κάθε ένα τοποθετούμε 2-3 μαρκαδόρους διαφορετικού χρώματος. Τα φύλλα βρίσκονται σε προσιπή θέση. Σε κάθε ένα, τοποθετούνται 5-6 καρτέλες σε ημικύκλιο. Εναλλακτικά, τα φύλλα τοποθετούνται πάνω σε 2-3 ενωμένα θρανία.

Ο/η εκπαιδευτικός έχει προετοιμάσει τα φύλλα πριν το μάθημα (βλ. παρακάτω). Αν οι μαθητές χρειαστούν περισσότερο χώρο για να γράψουν, ο/η εκπαιδευτικός έχει προβλέψει να υπάρχουν περισσότερα κενά φύλλα.

Ο τρόπος που τοποθετούνται τα καθίσματα έχει σημασία για την επικοινωνία των μαθητών. Οι καρτέλες τοποθετούνται σε κύκλο ή τα θρανία σε ανοιχτό τετράγωνο, ανάλογα με τον χώρο και το σχήμα της αίθουσας, όπως εξυπηρετούν καλύτερα την πρόσβαση στα φύλλα, όχι σε σειρές.

Στάδιο 1: Οι μαθητές αναστοχάζονται την εμπειρία τους («τοίχοι της σιωπής»)

Βήμα 1.1: Ο/η εκπαιδευτικός δίνει οδηγίες στους μαθητές για τους «τοίχους της σιωπής»¹⁰

Ο/η εκπαιδευτικός και οι μαθητές κάθονται. Ο/η εκπαιδευτικός αναφέρεται στο θέμα του μαθήματος (φυλλάδιο για τους μαθητές 3.1) – με σχόλια και ανατροφοδότηση μάλλον, παρά με νέες πληροφορίες ή νέες δραστηριότητες. Οι μαθητές θα έχουν την ευκαιρία να σκεφτούν, να μοιραστούν και να συζητήσουν αργότερα.

Ο/η εκπαιδευτικός παρουσιάζει τη μέθοδο του «τοίχου της σιωπής» και εξηγεί τους λόγους για τους οποίους επελέγη: πρόκειται για μέθοδο που βοηθά στον αναστοχασμό και προσφέρει στους μαθητές αρκετό χρόνο για να σκεφτούν και να επικοινωνήσουν μεταξύ τους.

Ο/η εκπαιδευτικός παρουσιάζει τα τέσσερα πόστερ – τους τέσσερις «τοίχους της σιωπής»:

10. Η μέθοδος είναι παραλλαγή της Άσκησης 7.1, «Ο τοίχος της σιωπής», στο βιβλίο VI τόμο της EDC/HRE «Διδάσκουμε την δημοκρατία», Council of Europe Publishing, Strasbourg, 2008, σελ. 66.

– **Πλουραλισμός**

Πώς βιώνω τον πλουραλισμό;

– **Συναίνεση μέσω διαφωνίας;**

Για ποιους λόγους πετύχαμε ή αποτύχαμε να συμφωνήσουμε σε έναν ορισμό του κοινού καλού;

– **Διαφορά στον καταμερισμό της ισχύος**

Πώς αισθανθήκαμε που είμαστε ένας από τους ισχυρότερους ή ασθενέστερους φορείς;

– **Ανθρώπινα δικαιώματα**

Ποια ανθρώπινα δικαιώματα ασκήσαμε στα μαθήματά μας; (Ο/η εκπαιδευτικός μοιράζει αντίγραφα του φυλλαδίου για μαθητές 2.5, την Οικουμενική Διακήρυξη για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, και 2.6, την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα)

Οδηγίες:

- Οι μαθητές εργάζονται σιωπηλά σε όλη τη διάρκεια της δραστηριότητας – γι' αυτό έχει τον τίτλο «ο τοίχος της σιωπής». Ο διάλογος γίνεται μέσω αυτών που γράφουν οι μαθητές.
- Κάθε μαθητής μπορεί να γράψει όσο θέλει.
- Ελάχιστη απαίτηση: δύο σχόλια ο καθένας σε δύο διαφορετικούς «τοίχους της σιωπής».
- Οι μαθητές μπορούν να απαντήσουν σε μία από τις βασικές ερωτήσεις ή να σχολιάσουν κάτι που έγραψε συμμαθητής τους. Μπορούν να χρησιμοποιήσουν γραμμές, τόξα, σύμβολα.
- Οι μαθητές μπορούν να μείνουν σε ένα πόστερ ή να περιηγηθούν και σε άλλα.

Βήμα 1.2: Οι μαθητές γράφουν τις απόψεις τους στους «τοίχους της σιωπής»

Οι μαθητές ακολουθούν τις οδηγίες και εργάζονται. Ο/η εκπαιδευτικός παρακολουθεί την ανταλλαγή απόψεων που ξεδιπλώνεται στα φύλλα, αλλά δε συμμετέχει. Υπενθυμίζει, όμως, ότι ο κανόνας της σιωπής ισχύει για όλους.

Αυτή η φάση της δραστηριότητας διαρκεί 10-15 λεπτά.

Στάδιο 2: Συζήτηση

Ο/η εκπαιδευτικός καλεί τους μαθητές να καθίσουν (σε κύκλο ή σε ανοικτό τετράγωνο) και παρουσιάζει την επόμενη φάση: τη συζήτηση που προεδρεύεται από τον ίδιο.

Αρχικά, οι μαθητές αποφασίζουν ποιο ή ποια από τα θέματα θέλουν να συζητήσουν. Ο/η εκπαιδευτικός τους υπενθυμίζει πως πρέπει να λάβουν υπόψη τους τον διαθέσιμο χρόνο. Αυτό σημαίνει πως είναι προτιμότερο να ασχοληθούν με έναν ή δύο «τοίχους της σιωπής», παρά να βιαστούν να τους σχολιάσουν όλους. Τελικά, οι μαθητές αποφασίζουν.

Αυτού του είδους η συζήτηση είναι κονστрукτιβιστικός τρόπος μάθησης. Ο/η εκπαιδευτικός δε μπορεί και δεν χρειάζεται να προβλέπει τι θα πουν οι μαθητές. Ο ρόλος του είναι να κωδικοποιεί όσα αναφέρουν οι μαθητές.¹¹

Στάδιο 3: Ανατροφοδότηση (γύρος με σύντομα σχόλια)

Ο/η εκπαιδευτικός τερματίζει τη συζήτηση, ώστε να υπάρξει χρόνος για έναν γύρο ανατροφοδότησης. Η μέθοδος προβλέπει έναν γύρο με σύντομα σχόλια. Κάθε μαθητής συμπληρώνει την παρακάτω δήλωση:

«Το πιο ενδιαφέρον ή το πιο σημαντικό πράγμα που έμαθα σ' αυτή την ενότητα είναι ...»

11. Βλ. στην εισαγωγή, το κεφάλαιο για την κονστрукτιβιστική μάθηση.

Με τη σειρά, κάθε μαθητής κάνει μια σύντομη δήλωση μίας ή δύο προτάσεων. Δεν επιτρέπονται σχόλια. Οι μαθητές μπορούν να επαναλάβουν ή να συμπληρώσουν τα σχόλια των άλλων.

Η ανατροφοδότηση βοηθάει τους μαθητές να οικοδομήσουν γνώση που να σχετίζεται με τη ζωή τους. Ο/η εκπαιδευτικός αποκτά πληροφορίες που τον βοηθούν να αξιολογήσει την ενότητα. Μαθητές και εκπαιδευτικός μπορούν να αντλήσουν ιδέες για τη συνέχεια της EDC/HRE (σύνδεση με άλλες ενότητες, επεκτάσεις, κ.λπ.).

Υλικό για εκπαιδευτικούς 3Α

Τέσσερις βασικές πολιτικές απόψεις

Η φιλελεύθερη άποψη: πρώτα η ατομική ελευθερία

- Βασικές αρχές: ατομική ελευθερία και υπευθυνότητα.
- Προστασία των ατομικών και πολιτικών δικαιωμάτων.
- Το ελεύθερο εμπόριο και ο ανταγωνισμός αποτελούν την κινητήρια δύναμη της προόδου και του εκσυγχρονισμού, διευρύνουν την ευημερία.
- Ο καπιταλισμός λειτουργεί καλύτερα χωρίς παρεμβάσεις.
- Ισχυρό κράτος – που περιορίζεται, ωστόσο, στην επιβολή του νόμου.
- Τα προνόμια της γενναιόδωρης κοινωνικής ασφάλειας κάνουν οκνηρούς τους ανθρώπους.
- Η προσωπική προσπάθεια και η επιτυχία πρέπει να αποδίδουν – ΟΧΙ στη βαριά φορολογία εισοδήματος και κέρδους.

Σύνθημα: «Δεν υπάρχει ελευθερία χωρίς ρίσκο»

Η σοσιαλδημοκρατική άποψη: προέχει η ισότητα

- Βασικές αρχές: ισότητα, αλληλοβοήθεια, κοινωνική ασφάλιση.
- Προστασία των αδυνάτων, των φτωχών, των μη προνομιούχων.
- Αν δεν ελεγχθεί, ο καπιταλισμός βαθαίνει τις κοινωνικές διακρίσεις. Δεν υπάρχει εναλλακτική λύση στον καπιταλισμό, όμως η επίδρασή του πρέπει να ελέγχεται και να διορθώνεται με πολιτικά μέσα.
- Έχουμε ανάγκη από ένα σύστημα κοινωνικής ασφάλισης που να φροντίζει τις οικογένειες, τους ανάπηρους, τους άρρωστους, τους ηλικιωμένους, τους άνεργους και τους φτωχούς.
- Αλληλεγγύη σημαίνει υποστήριξη των πολιτών που έχουν ανάγκη από τους οικονομικά ισχυρούς.

Σύνθημα: «Η ισχύς εν τη ενώσει»

Η συντηρητική άποψη: προέχει η ασφάλεια

- Βασικές αρχές: ασφάλεια και σταθερότητα.
- Χρειάζεται ένα ισχυρό κράτος που να προστατεύει τη χώρα από κινδύνους και απειλές.
- Ένα ισχυρό κράτος στηρίζεται σε μια σύγχρονη και αποτελεσματική οικονομία.
- Είναι ανάγκη να αποφευχθεί το άνοιγμα της ψαλίδας ανάμεσα σε πλούσιους και φτωχούς .
- Η οικογένεια έχει ανάγκη από ιδιαίτερη προστασία.
- Οι πολίτες θα πρέπει να ζητούν υποστήριξη μόνο όταν δε μπορούν να διαχειριστούν τα προβλήματά τους από μόνοι τους.

Σύνθημα: «Ισχυρό κράτος σε υγιή οικονομία»

Η οικολογική άποψη: προέχει το φυσικό περιβάλλον

- Βασικές αρχές: προστασία του φυσικού περιβάλλοντος, υπευθυνότητα για τις επόμενες γενιές.
- Ο σύγχρονος τρόπος ζωής, που εστιάζει στην οικονομική ανάπτυξη και την κατανάλωση ορυκτών καυσίμων, απειλεί το μέλλον μας.
- Είναι απαραίτητο να γίνουν διεθνείς συμφωνίες που να προστατεύουν το περιβάλλον σε παγκόσμιο επίπεδο.
- Φέρουμε ευθύνη για τις μελλοντικές γενιές και για το σύνολο του πλανήτη.
- Μικρές αλλαγές στην καθημερινότητά μας μπορούν να κάνουν τη διαφορά.

Σύνθημα: “Τα λεφτά δεν είναι φαγώσιμα”.

Υλικό για εκπαιδευτικούς 3B

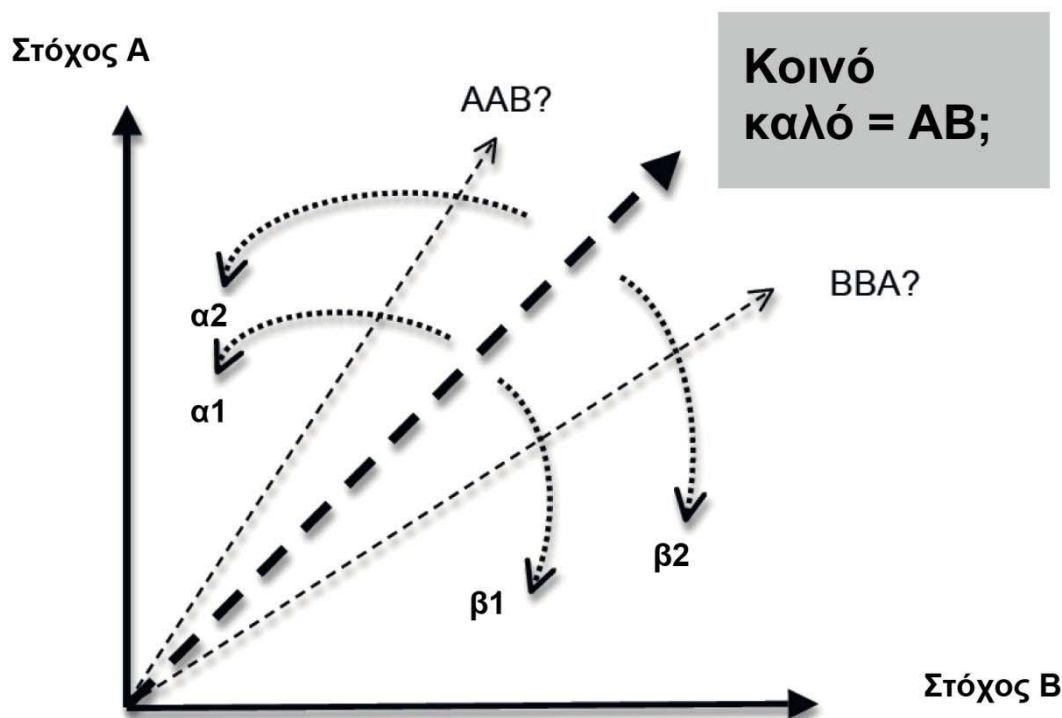
Εισήγηση: η έννοια του κοινού καλού

Το σχέδιο που ακολουθεί, περιλαμβάνει τις βασικές κατευθυντήριες γραμμές της ανάλυσης. Ο/η εκπαιδευτικός θα πρέπει να προσαρμόσει την εισήγησή του στις μαθησιακές ανάγκες των μαθητών του και στο περιεχόμενο της ενότητας.

Είναι κατανοητό στα δημοκρατικά συστήματα, πως κανείς δεν γνωρίζει με βεβαιότητα ποιο είναι το κοινό καλό, οπότε, οφείλουμε να συναποφασίσουμε τι είναι καλύτερο για τη δική μας κοινωνία. Στις δικτατορίες, την έννοια του κοινού καλού την ορίζει το καθεστώς – γεγονός που αποτελεί μια από τις βασικές διαφορές ανάμεσα στη δημοκρατία και τη δικτατορία.¹²

Όλοι μπορούν και πρέπει να συμμετέχουν στις συνεχείς συζητήσεις: τα πολιτικά κόμματα, οι ενδιαφερόμενες ομάδες, τα μέσα επικοινωνίας, οι πολιτικοί και οι μεμονωμένοι πολίτες. Αυτό είναι το νόημα της συμμετοχής στη δημοκρατία – η δημόσια συζήτηση και τελικά η απόφαση για το τι είναι καλύτερο για τη χώρα (ή για τον κόσμο) και για τους τρόπους που θα υλοποιήσουν αυτό τον στόχο.

Στην ενότητα αυτή, χρησιμοποιείται ένα υπεραπλουστευμένο μοντέλο της διαδικασίας λήψης αποφάσεων. Ξεκινήσατε προτείνοντας τις δικές σας ιδέες για την έννοια του κοινού καλού – όταν σκέπτεστε ποιες θα ήταν οι προτεραιότητές σας αν είσατε αρχηγός του κράτους, σκέπτεστε για το κοινό καλό. Τώρα, βρίσκεστε στη μέση της διαδικασίας δημιουργίας κομμάτων.

Στο επόμενο μάθημα, θα διαπραγματευτείτε μεταξύ σας, για να διερευνήσετε αν μπορείτε να σχηματίσετε μια πλειοψηφία η οποία να ορίσει ποιο είναι το κοινό καλό – προς το παρόν.

Το διάγραμμα παρουσιάζει το τι συμβαίνει σε μια τέτοια διαδικασία λήψης αποφάσεων. Υποθέστε πως συζητούνται δύο βασικοί στόχοι, ο στόχος A και ο στόχος B (οι στόχοι μπορούν να συνδεθούν με κάποιους που ήδη έχουν παρουσιάσει τα κόμματα). Τα τρία διακεκομμένα βέλη δείχνουν τις τελικές επιλογές που προωθούν τα κόμματα – κάποια δίνουν προτεραιότητα στον στόχο A (ή στην παραλλαγή AAB), άλλα στον στόχο B (ή στην παραλλαγή BBA), δηλαδή σε διαφορετικές συμβιβαστικές ιδέες. Κάθε

12. Για λεπτομερέστερη επεξεργασία αυτού του σημείου, βλ. και φυλλάδιο για τους μαθητές 3.6.

κόμμα υποστηρίζει μια συγκεκριμένη ατζέντα που ενισχύει τα συμφέροντα μιας συγκεκριμένης ομάδας της κοινωνίας και παράλληλα προσφέρεται να λάβει υπόψη του τα συμφέροντα της άλλης πλευράς.

Κατά συνέπεια, τα κόμματα προσπαθούν να στρέψουν τη λήψη απόφασης προς τη δική τους κατεύθυνση –οι α1 και α2 είναι υπέρ του στόχου AAB, ενώ τα κόμματα β1 και β2 κλίνουν προς την αντίθετη κατεύθυνση (BBA).

Η AAB η BBA είναι η καλύτερη επιλογή στα πλαίσια του κοινού καλού; Ή μήπως η χρυσή τομή AB; Πρέπει να παρθεί μια απόφαση. Τα κόμματα διαπραγματεύονται και προσπαθούν να βρουν μια συμβιβαστική λύση στην οποία θα συμφωνούν, οπότε θα μπορούν να την υποστηρίξουν μαζί. Στις δημοκρατίες, η τιμή της ισχύος είναι ο συμβιβασμός. Η πλειοψηφία έχει τη δύναμη να αποφασίζει. Η μειοψηφία, ή τα άτομα, μπορούν να επηρεάσουν την απόφαση με μια καλή επιχειρηματολογία.

Οι αποφάσεις που λαμβάνονται με αυτό τον τρόπο, υπόκεινται συνεχώς σε κριτική αναθεώρηση. Τελικά, η απόφαση ίσως δεν υπηρετεί το κοινό καλό. Οι συνθήκες αλλάζουν και η πλειοψηφία μπορεί να αλλάξει. Με την καλή επιχειρηματολογία, μπορεί να πεισθεί η πλειοψηφία και να αλλάξει γνώμη. Μια δημοκρατική κοινωνία είναι μια κοινωνία που συνεχώς μαθαίνει.

Επέκταση (αυτό το μέρος μπορεί να δοθεί ξεχωριστά)

Πώς συνδέονται όλα αυτά με τις βασικές έννοιες αυτής της ενότητας, την **ετερότητα** και τον **πλουραλισμό**;

Οι πολίτες, ασκώντας την ελευθερία σκέψης και έκφρασης, δημιουργούν ένα ευρύ και **ποικίλο** φάσμα ατομικών απόψεων για το τι είναι καλό για τη χώρα. Οι πολίτες που ενδιαφέρονται να δουν τους στόχους τους να γίνονται πραγματικότητα, σχηματίζουν ή προσχωρούν σε οργανισμούς όπως κόμματα, ομάδες ενδιαφερόντων, κ.λπ. Αυτή είναι η έννοια του οργανωμένου **πλουραλισμού** (βλ. τα α1, α2, β1 και β2 στο διάγραμμα).

Ο πλουραλισμός παράγει ανταγωνισμό για ισχύ και πολιτική επιρροή. Για να ληφθεί μια απόφαση απαιτείται να τεθούν ως προτεραιότητες κάποιοι στόχοι και συμφέροντα, ενώ άλλοι να απορριφθούν. Πολλές φορές για να υπάρξει επαρκής πλειοψηφία, είναι απαραίτητο να γίνει συμβιβασμός.

Οι μεμονωμένοι πολίτες που δε λαμβάνουν μέρος σ' αυτή τη διαδικασία, που δεν γνωστοποιούν τα συμφέροντα και τις απόψεις τους δυνατά και καθαρά, θα βρεθούν απομονωμένοι. Η συμμετοχή στη δημοκρατία είναι συμφέρον όλων.

Υλικό για εκπαιδευτικούς 3C

Προτάσεις για επεκτάσεις και συνέχεια

1. Πώς αντιδρούν τα κόμματα στην κοινωνική διάσπαση;

Φυλλάδιο για τους μαθητές 3.5 και συζήτηση με θέμα

- Τι μορφής κοινωνική διάσπαση υπάρχει στην κοινωνία σας;
- Πώς την αντιμετωπίζουν τα κόμματα;
- Ποιες αποφάσεις και συμβιβασμοί έχουν γίνει;

2. Πλουραλισμός

- Ποιες ομάδες ενδιαφερόντων και ΜΚΟ υπάρχουν στην πολιτική;
- Ποια συμφέροντα είναι καλά οργανωμένα; Ποια δεν είναι;

3. Συμβιβασμός

Στις δημοκρατίες, ο πλουραλισμός γεννά την ανάγκη συμβιβασμού. Υπάρχουν πολλές απόψεις για το θέμα:

1. Από τη σκοπιά της ατομικής οπτικής: ο συμβιβασμός είναι η τιμή που πρέπει κάποιος να πληρώσει για την ισχύ. Οι καλές ιδέες λειτουργούν ως δεύτερη καλύτερη επιλογή.
 2. Από τη γενική σκοπιά: ο πλουραλισμός γεννά ανταγωνισμό. Οι φορείς ελέγχουν ο ένας τον άλλον, και εξασφαλίζουν ότι κανείς τους δε γίνεται ισχυρότερος. Ο πλουραλισμός έχει την ίδια επίδραση στην κοινωνία που έχει ο έλεγχος και η εξισορρόπηση σε ένα σύνταγμα.
 3. Από τη σκοπιά του αποτελέσματος: ο πλουραλισμός γεννά την ανάγκη συμβιβασμού. Είναι σπάνιες οι αποφάσεις που φτάνουν στα άκρα. Ο συμβιβασμός ενισχύει την κοινωνική συνοχή.
- Ποια από τις παραπάνω οπτικές επιβεβαιώνεται από έναν έλεγχο της πραγματικότητας στη χώρα σας, π.χ. με μια μελέτη περίπτωσης;

4. Σύγκριση δημοκρατίας και δικτατορίας

Φυλλάδιο για τους μαθητές 3.4

- Πώς χειρίζεται η δημοκρατία και η δικτατορία συμφέροντα και απόψεις που είναι διαφορετικά;
- Τι αποφάσεις λαμβάνονται; (κριτήρια σύγκρισης: συμπερίληψη όλων των συμφερόντων, αποτελεσματικότητα, άσκηση κριτικής, ρόλος των μέσων επικοινωνίας.)

5. Οι δύο διαστάσεις της πολιτικής

Max Weber¹³

1. «Η πολιτική μοιάζει με αργή και σταθερή διάνοιξη τρυπών σε χοντρές σανίδες, με πάθος και ευθυκρισία».

13. Max Weber, «Politics as a Vocation», σσ. 2, 34, (www.sscnet.ucla.edu/polisci/ethos/Weber-vocation.pdf), παραθέματα επεξεργασμένα από τον συγγραφέα.

2. «Όποιος δραστηριοποιείται στην πολιτική, παλεύει για υπερίσχυση».

- Πώς βιώσαμε αυτές τις δύο διαστάσεις της πολιτικής σ' αυτή την ενότητα; Πως διαχειρίζονται και ισορροπούν αυτές τις δύο διαστάσεις οι πολιτικοί φορείς στη χώρα μας;